بعون صنایع یمین و مکارم فضل خلاق مین فوز مان نسخه

نامهٔ نامی

در مطبع نامی منشی نول کشور بطبع مین مقبول جهانیان شد

فہرست مثنویات و دیوانات فارسی موجودہ مطبع ہذا بشرح قیمت

مثنوی مخزن اسرار تصنیف مولانا نظامی رحمۃ اللہ علیہ	۰۶ر	سکندر نامہ بری تصنیف نظامی گنجوی علیہ الرحمۃ	۱۱ر
مثنوی تحفۃ العراقین مشتی تصنیف حکیم خاقانی رحمۃ اللہ	۰۶ر	ایضاً۔ کارنامۂ سکندر مصنفہ مولانا کلابی۔	مفت
مثنوی تحفۃ الاحرار تصنیف ملا جامی رحمۃ اللہ علیہ	۰۳ر	سکندر نامہ بحری تصنیف مولانا نظامی گنجوی	۰۲ر
مثنوی یوسف زلیخا جامی مطبوعہ نسخہ ہائے	۰۸ر	شرح سکندر نامہ تصنیف محمد نصیر الدین شاہ	۰۰
شرح زلیخا مطبوعہ کلکتہ تصنیف حکیم محمد ماجد	۰۶ر	امیر سلطان مرغبانی اس شرح میں اشعار مشکلہ	
یوسف زلیخا ناظم ہروی بجواب یوسف زلیخا جامی	۰۴ر	سکندر نامہ کو حل کیا ہے طلبا و علوم کی قدر دانی	
یوسف زلیخا فردوسی کلان تصنیف فردوسی طوسی	۰۹ر	سے آٹھ حصے میں مکرر طبع ہوئی۔	۰۸ر
یوسف زلیخا فردوسی چار مصرعہ۔	۰۴ر	شرح سکندر نامہ معروف بشرح محمد کلو	
ظفر نامہ مولانا ہاتفی تیمور کے فتوحات کا حال		یہ شرح دیار پنجاب وغیرہ میں نہایت مستند ہے حسب	
بطور سکندر نامہ کے ہے۔	۰۰ر	فرمائش میاں چراغ دین تاجر کتب لاہور مرتبہ اول	
مثنوی سبزہ زار بتتبع بوستان سعدی تصنیف		اس مطبع میں طبع ہوئی حصہ اول	۱۲ر
مفتی ہرگوپال تفتہ	۰۴ر	شرح سکندر نامہ کلان۔ موسوم بمنتخب السرور	
تلمیذ غفاری تصنیف فیاضی مثنویات میں		و مشہور بشرح علامی کلکتہ مولفہ جناب مولوی	
ہمایوں زلیخائے جامی ہے۔	۰۴ر	بدر علیصاحب عظیم آبادی و مولوی سید حسین علیصاحب	
لیلی مجنون ملا ہاتفی مشہور قصہ ہے		جونپوری جو حکیم صاحبان کو نسل کلکتہ میں شروع	
۱۲ بلاغت میں ہمثل ہے۔	۱۲ر	کثیرہ سے مرتب ہوئی فی الحقیقت یہ شرح بمثل ہے	۰۰ر
لیلی مجنون خسرو ابن خسرو کے پنج گنج سے		مثنوی نیرنگ عشق تصنیف محمد اکرم نعیمت	
یہ ایک کتاب ہے۔	۰۲ر	لاہوری۔	۰۳ر
لیلی مجنون نظامی تصنیف مولانا نظامی		مثنوی نشتر عشق تصنیف مولوی محمد مقیم سہارنپوری	۰۲ر
رح گنجوری۔	۰۳ر	مثنوی قضا و قدر تصنیف میر علی رضا متخلص	
خسرو و شیرین نظامی گنجوی مشہور کتاب ہے	۰۵ر	بہ تجلی۔	۰۰
جنگنامہ سکندر نظامی تصنیف نظامی گنجوی	۰۴ر	نالۂ مظلوم تصنیف سید ظہور احمد صاحب	۰۱ر

به عون عنایت و مکافضل خلاق زمین و زمان نسخه

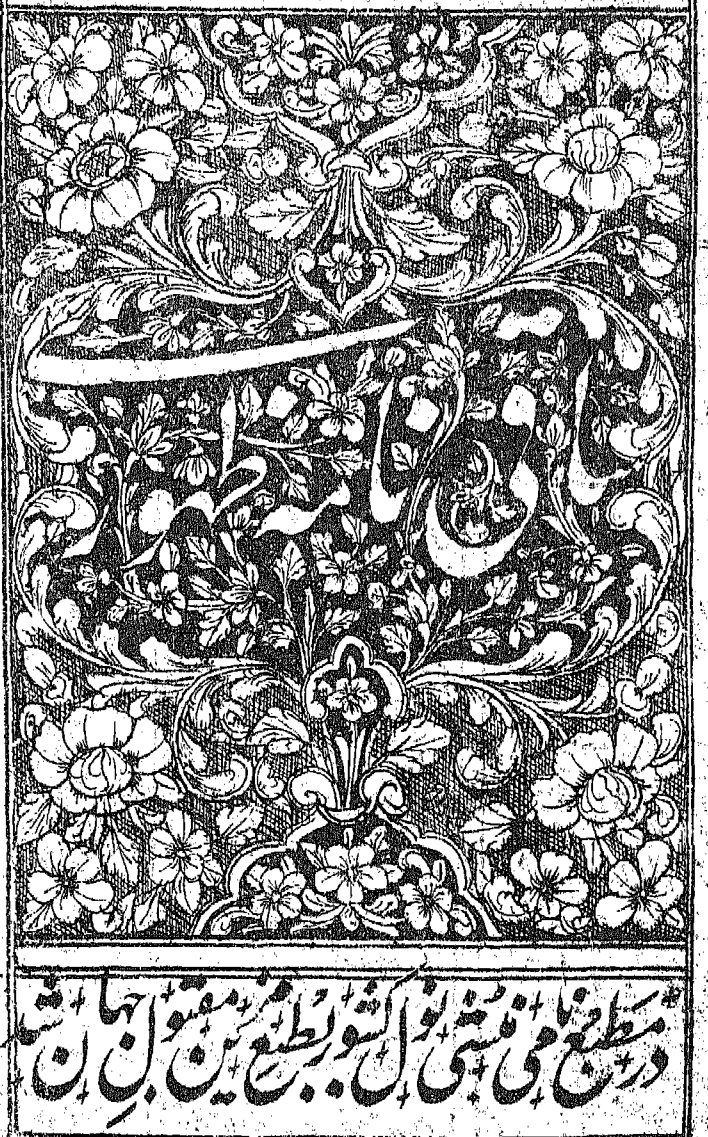

در مطبع نامی فتحی نول کشور بطبع میمنت مقرون جهان شد

M.A.LIBRARY, A.M.U.
PE438

بسم اللہ الرحمن الرحیم

شنا ہا ہمہ ایزد پاک را
ثنا گویا دہ طارم تاک را

کہ خورشید را صورت جام ازوست
شراب شفق در خم شام ازوست

ازو لالہ گشتہ بر فرق مے
وزو شکر نغمہ در کام نے

رگ تاک را امید را نجم انگبر دہ
گلہ کوب مستی سر غم ازو

سکون در دہش ہمعنان باشتاب
ازو مست گہ زہرہ گہ آفتاب

پرستار او رندے وذ اہدے
طلبگار او دیر و مسجد بے

یکی در حرم پائے بست نماز
یکی در خرابات مست نیاز

پی شب نشینان بزم طرب
پر از نقل اختر کند خوان شب

کند مطرب بزم غم نالہ را
دہد ساغر لعل لالہ را

ز خمخانۂ فیض بر بادہ داد
بجام گلابی رطب صبح داد

خمار کسے را کہ تر شکنست
کہ از مہر سایش گرد مست

مے و آوند و مجلس شاہدے
کہ شد نقل ان مجمعہ نا ہدے

شقایق از انست سرخوش مدام
کہ دارد شراب ہوا پیش جام

درخشان رعایا و فرزر کیقباد — هر کش از آن صورت چیز داد

ز فیض سے و محکمتش ذو فنون — فلاطون دل در خم اندر رون

ز هر از نے نرگس مست یار — بدرد سر خویش را ساز خمار

ز شوق شراب شبستان راز — دهان مه نو به خمیازه باز

صبوحے کنان صبح از جام مهر — سیه مست و ام شب دیو چهر

مضرت ربائے غم سینه گز — بجان دار و نے چهره غارزر

ز رشح مے قدر تش ماه و سال — بدرج پرت جام بلال

بطرف چمن بهر هر عبهرے — تراشیده از که ها ساغرے

بلطف از حراے بغضفور داد — که در و نیز در رزم ریذان نهاد

پی میکش سے ضیاع و عقار — بیاراست بانگے ز فضل نهار

منم آرے آن رند بیخانمان — که آورد م از بی نشانے نشان

چرا می نه نوشم بهار آمدست — نهال نشاطم بار آمدست

کشیدم دگر خوان برگ و نوا — بدو نیک و پیر و جوان را صلا

در تعریف بهار

بهارست زلس قدح بر گرفت — بروئے چمن لاله ساغر گرفت

بهارست بی می حرامست زیست — براحوال زهاد باید گریست

بهارست ای باده خواران بهار — فرارست تهلیل و اعظ فرار

بهارست ای خلوتے مژده باد — چسان می نشینی حمادے حماد

بهارست خیز و ربیع کن گرو — مے کهنه دارد شکون سال نو

بهارست بلبل برآورد خوش — بخندست مینای قلقل فروش

بهارست گوساتے جانفزا — که آمد طراوت بسیر بهشت

صبا دمی زدو از بهر عیسوی نفسی
عروس چین گشت رشک هشت بهشت
دو داغ چین کرد پژمردگی
ز هر غوله مویان در ایام گل
دگر قوبه همه شد باشکست
نهاد ابر تا کشت غم را بآب
کشد کودک غنچه تا خواب ناز
شد از برج گلبن کواکب عیان
دگر طرهٔ پر زد از تاک سر
ببنبل ز نافهٔ سنبها بر فشان
بیا و ببین ارغوان را بشوق
که در خوش به نزد یک گل کس ندید
مگر عزم میخانه دارد چمن
چه میریخت دیگر هوا در ایاغ
دگر وقت عطار گلشن بست
دگر نخل پر جلوه و نور پاش
ز بخشش گل و لاله در طرف باغ
هوا گشته از عکس گل چون بهار
ز عطار ی نافه تا یاسمن
ز کیفیت اعتدال هوا
جهاد آید از شوق در اهتزاز

جهان گلشن را مبارک قدوم
بشاخ طرب آمد از بیخ بهجت
هوا را زند دم ریخت افسردگی
دگر تا بیان را کجا کرد گل
که دارد در این فصل پای نشست
ز باران روان کرد سیل شراب
صبا مهد جنبان بدست نیاز
دگر چشم تو روشن ای باغبان
دلت شاد و از میکشان شاد زی
که آورده از زلف سنبل نشان
بیوی گریبان گل پیرهن
سفارش چه حاجت تو ای پیرکار
که پر کرده دامان و جیب از سمن
که گلگل شگفته ست رخسار باغ
بصد نافه هر غنچه آبستن است
شد از عود و صندل مشک آش
زمین و زمان پر ز جام و ایاغ
در اندازد از پیمانه دست چنار
صبا کارروان کش بملک ختن
دم روح در آستین صبا
صبا مژده جان تو قالب ببار

زدم سرود و اعیان بر جوش آمد
غفور ست ایزد تو ساغر بنوش

بگلبن نگر کز هوائی خرم
بهر دست برداشت چندین قدح

ز لطف صبا شاخ گل در چمن
چه لطف ست نامه غلطیده بر یاسمن

چنان مست از شوق هر چیز هست
که بر دوش شاخ افگند جلوه دست

میان گل و لاله در دشت و در
خرامان خرامان صبا تا کمر

شعاع گل و لاله در جویبار
رساند از یگ یاقوت زار

بصحن گلستان ز اطراف گشت
رسد صد سلام از زبان بهشت

سراپای طوطی بمنقار ریخت
که میخواهد از سبزه پرهای خویش

برای تماشای سرو و چنار
ز هر برگ بر کرده صد برگ و بار

بگلشن ز بس تازگیهای سرو
زمرد توان رفت در پای سرو

ز بس شد رطوبت بنفشه شکن
سمن از خشک در گریبان فگن

کسی را ندید از کرخت سعید
که چون سایه افتاد در پای بید

هوا سینه بر سبزه گل نهاد
که از جیب او تکمه بکشاد باد

گریبان گل کو بمان چاک دار
که سوزن ندارد قصب دوز نگار

رطوبت بدامان گرفت ست باد
که آتش بر آورده از شعله مرج

بوصف هوا گر شود تر قلم
بقوارسگی خامه گردد علم

هم از جشمه میم خود در زبان
کند آب در آبجوی مسطر روان

فلک بهر تعمیر در خراب
گل شادمانی گرفته بآب

خرد در حکایات خضر بهار
قسمها بسبزی شاخسار

طرب رفت و در سایه برزشت
زنگریای صحرا اندوه رست

زند خیمه در حشر گر این سحاب
وبد بطف حق جرم مستان بآب

ساقی نامهٔ ظهوری

از آن باده در ساغرم ریز جم
که قلزم ز رشکش کشد آتشم

بگردد خراب تو از باده مست
بماند اندازه ساغر به ظرف هست

ز من باده روشن رباید تو آن
که ریزد نگاه تو مستی در آن

بیا ای سبکدست عقبا دار مشتاق
محبت کمتر این بنده بردار از جام

ز سر تازه کن عیش مهرام را
بکش داغ خود گورایام را

بده مے که گردم ز دیدن چشم
پریشان کنم مفرض خاک غم

سبک گردم ای ساقی از غار زین
منه یکنفس جام مے بر زمین

چو از جام شد تیره جسم حیا
نفرش کشید از ده دست بلا

بر ای قدح خوار شیم عمر شریف
چه گویم خود مے ستاسے حریف

گدا ایم اما گدای بنام
جم وقت خوشیم پر ساز جام

خراب از شود دکاخ کون و فساد
چه پروا خرابات آباد باد

ز بی لطفی چرخ پروا کراست
اگر لطف ساقی بنا شد بلاست

دهد گر من التفات تو بخش
ازان جاه افزون کن عمر بخش

غنا را شمارم هم بذل امان
کنم صرف بیرون ز راه حیات

شوم خواجه چار سو باز ار
کنم نقطه در کار عین عنا

توان جام بزم اجل را شکست
تیکه پیمان به پیمانه بست

نیارد و گر موج غم اشکم
فشد رخت عقل ار گیرد آب چشم

توان دید پیدا ز درون سلک
اگر عینک آرد قدح از جهان

کسے در نظر دارد ایام را
که در دست آئینه جام داشت

دل از فکر فردا مشوش مدار
عیان است انجام ز آغاز کار

شب جمعه در روز داد نیه
بده پر بده الغفور اسم کیست

کرد ناز نیچ کرد دو ۱۲ ارزه
نام بادشاه فلا
کرد ورا ز بیرون کشت ۱۲
نیچ بقصد
بیشه کرد ورا صحرا که از
آگه دوباره ساخته بود
دران مرد دست ۱۲
یعنی آقا
واحتیاط
دیگر ۱۲ ارزی
خود باشد کرد

چو آدینه را نوبتی دیگر است ✣ اگر صافت صافی آوری بهتر است

که از هفته آدینه اخراج کرد که از هفت آدینه اخراج کرد

ز عهد جم ایام رندان به است که از سال و مه و هفته پرشنبه است

بگویم پی بادهٔ شنبه نکوست چه شنبه چه جمعه همه روز اوست

بیا ساقی از من مرا واز یاران سیا نم ز قید حسین و حسان

ز حد رفت این اختلافات عقل بلاوت نماندست در نقل نقل

شود زهد را نجت بهبوده طی بداند اگر معنی لفظ ما ✣

گر از طاق ابرو شوی قبله ساز نمازی گزارد لب شوخ یاز

هوس کرده ام کعبه پی سفر چه گردد اگر گرد مست گردد

ز طامات دارم امید فلاح که رهن شراب است دلق صلاح

چرا خاطرم نشکفد باغ باغ زمی خرقه تر شد داغ داغ

ز مازاهد ساده دل را سلام که راند هم کشتی بدر نیاید جام

خطاب با زاهد

بروز اهدا از صفا بر ملاف که از دُر دو خواری شود سینه صاف

چه حاصل که سوزیت حاصل نشد جگر تا نه تابه دل نشد

لبت را نبوسید بجا له زنا نت نشد شعله نا له ✣

بسی سوز در استخوانت بریخت لبے زهر در کام جانت بریخت

بدستت نیفتاد سر رشته زآو بجون دل انگشته

چراغ فروغ آن کسے بر فروخت که لخت جگر را بداغے نسوخت

ز راحت دل آزرده خیر دید که زخمی ز شمشیر جورے خرید

نگاهیده یک جواز بود خویش ز خلوت نشینی بگو سود خویش

ریا خوش تر از زنده در گور کرد — جهان بر تو چون دیده مجبور کرد
ز لبس کرده زهد از شراب انفور — عجب گر بنوشد شراب طهور
تبرس از خدا بگذر از کوی خلق — مکن سبحه را دانه دام دلق
ز سر برکش این خرقهٔ زرق و شید — بفروش و جان قوی در قمیه کشید
ز عمامه بگذر که در کار نیست — بلی سر بزرگ بدستار نیست
نه صاحب حال بر خود مبند — تو ننگی همه ننگ ناموس چند
ز او وضایع رندان تعجب مکن — ندارد ترا تعصب تعصب مکن
ازین پیش رخشت تمنا مران — برون کش ز دست طبیعت عنان
خراب است معمورهٔ عقل و هوش — بیا باده کش در خرابات کوش
نخواهد بنای تو معمار اخراب — ولیکن بیا بستی ز لای شراب
بیا همره من بمیخانه آی — اگر میتوانی ز همراهان مباش
بیا معنی سر خروی بدان — درین پایه رتبه نیابی چنان
وگرنه بتعریف آن گوش دار — توان گفت شاید یکی از هزار
گر و ساز پیشم دمی رخصت هوش — که خشم تو خون بارد از رشک گوش

تعریف میخانه

بنازم بآن قصر گردون جناب — که بر درگهش خضر پا شیده آب
زهی بارگاهی زمین آسمان — که یک حجرهٔ اوست کاخ سکان
شمال و صبا خاکروب فضا — ز حجاب در گهه یکی مرحبا
دراز سدره بوستان ثواب — زگلبنش بدشناس آفتاب
بلندی بر او رده میشطاق — خرخوده کار مقرنس رواق
اساسش ز خارا ی گوه وقار — همه محکمی برده سبقا بکار

شکوہے بخشم خالی لبش نمود ۔ کز و نکند رد محتسب بے سجود

نیاید ز ہر بس چنین منزلے ۔ نہاد این بنا را سکندر دلے

بدو در رش نہ خمہاست پہلوی ہم ۔ کہ شدی ست صد دفع باتخ عم

ببر بوار او نیست امن و امان ۔ سعادت نظر کردہ ساکنان

تعریف اہل میخانہ

بہان ایشت پا خوردہ ہر یکے ۔ نہ بسیار دانند نے اندکے

بہر جا کہ خم و فا کاشتند ۔ ز نیک و ند صد خرمن انباشتند

چو تا زند ہر یک بمیدان عشق ۔ شود نہ فلک گرد یکران عشق

بکشتی چو نوشند مے در سبوح ۔ ندارند پروائے طوفان نوح

چو اشجار بانع سخا سایہ دار ۔ چو انہار بحر ابقا مایہ دار

ز خاشاک کہ دارند ہرگز عبور ۔ کند عقل کل کیمیا کے شعور

سر حرص در راہ شان پائمال ۔ گرفتہ ز دیدار شان ایمن فال

ز گلزار خوبان مست ۔ توان لالہ وار غوان دشت بست

چو ریزند خوے از رخ آتشین ۔ زند جوش یاقوت سرخ از زمین

ہمہ جوم عاشق فراموش کن ۔ نصیحت شنو در دل گوش کن

بہ حکم تغافل اگر یاستے ۔ شود پارہ پیراہن طاقتے

کند در زمان رنگش عذر خواہ ۔ رفو کار ہے آن ستمگار نگاہ

وگر ناورد سر کشیہاے ناز ۔ رود زہر چشمے بکارش تگاز

برائے سلامے ز لعل گرش ۔ تبسم بخروار رزد بر دلش

شراب و کباب ست و ساقی و شمع ۔ پریشانی زلف و دلہاے جمع

تعریف پیر و مرشد

بیا تا جسم حضرت میفروشیم
بلغت جام از مهر ارباب هوشیم

بیا تا زندگی را اعجاز بخشیم
بدستش دهد آب حیوان بهم

بیا تا جان دهد هر سحر عمر نوح
بجوشش نفخ صور السبع المثانی

بفرمان آن حاکم ملک جان
زنا یابند در خلوت زاهدان

چه آذر چه خورداد بر یک قرار
بشاگرد سنگ خلقش آمد بهار

چه برخوان اکرام و احسان نشست
یکی لقمه در ریزه خوان اوست

سر و مهرمان ریزه خوان اوست
چه گنجش همه میری کهروان اوست

وفاخانش اگر مایه بخشد بگاه
شود سایه اش کوه البرز کاه

شهد تا باشد از خرمن او بهره ور
چو آخته نزد چشم بر یکدگر

چو در شیر مردی میان چست بست
میان پلنگ تکش شکست

زساغش صد امید انطلاع خمار
مؤلفت روبخشش چو گشت هزار

لبش نکته پرور تبسم گزین دل
مروج بفتوائے او دین دل

ببرون از فضای مکان سیر او
مسیحا ست ناقوس دیر او

تو کل سپاهی همتش
زحق توقع برسی دمش

بشهد قناعت طمع زهر چش
هدایت براه طلب توشه کش

پی جوهر معرفت بحر و کان
برائے تن شوق روح روان

فسنت دان قاموس اسرار عشق
گره بند تسبیح و زنار عشق

خوشی زگلکش کتاب وصال
بفتوائے او خون بحران حلال

نزاکت نظر کرده و دیده او
فنا خانه در گوش تجرید او

سعادت بشر نخل باغ دلش
مروت گهر بحر آب و گلش

بقا بخش همچون زلال سخن
همه منفعت چون شراب کهن

جوان نخل بستان فضل و کمال
کهن مفرق بسلطنت و جهد و جمال

مهین رهنمای فضا سر فراز
بهین گذرگاه سرای طراز

گزین پیشوای زبان آوران دهر
وسیله نصیحت سرشتان شهر

بامید نزدیک و ترس از پس و دور
مؤید بتائید رب غفور

تقریظ ساقی

چه گویم که ساقی چها ساخت کرد
بنازم و کرشمه بلا ساخت کرد

بهر عشوه نرگس پر فتنش بنوش
نهد خون صد توبه بر گردنش

دماند ز روئی حریف آفتاب
چکاند خمش چون عرق در شراب

بجد سنتش آید چو بحر تپش
نسنجد غمزه الماس بر مقتلش

اگر کف ز زلفش شبه خون برد
وز چشمکے سر خویش بیرون برد

فلک رماند خجل بر خاش
زند غمزه چون در شیشه دور باش

ز مژگان اگر بر خبر زند
شگاف دل از سینه سر بر زند

ترنجی ز غبغب فتادش بدست
که بر دست یوسف رخان زخم بست

ملک را بدل زخمها جا گرفت
کماندار را ابرو چون تیر گرفت

ز زلفش کسے بوی دولت شنود
کز و نافه بر جیب طالع کشود

ز بیچاکی آن کاکل تا کمه
تماشاست زنجیر پائے نظر

چو برخیزد از صبح رویش نقاب
فتد لرزه بر شک بر آفتاب

ز بس حاجب حسن آن رخ همچو ماه
نشاند است سیمگی بر نگاه

چنان بازه کش نرگس عشوه ساز
که گردد ز صفش زبان مست ناز

حیات ابد خنده را پیش رو
صفائے گهر پیش دندان گرو

لسکندان خوان ملاحت دهن
ترنج نهال لطافت ذقن

ساقی نامه

ساقی نامهٔ ظهوری

لطافت ز گلبرگ تر برده آب
ای لطافت ذوقین ۱۲
صباحت ناب سمن شسته روے
ای آب دیدار ے ۱۲
ز جبهت بدیوار ریشت نگاه
ای مقابل ۱۲
در آئینه چهره صیقل کاه
یعنی صورت ۱۲ صفت ۱۲
دیار تجمل خراب نظیر
ای نظر اور ۱۲
تغافل برائے دنگاہے نجاں
ای نگاہ بنہاں ۱۲
تواضع صف آرائے خیل غرور
ای نگاہ بنہاں ۱۲ انبوہ
برائے سر انجام کار دنیا
نگاہ و زبان میر و دیوان نا
بجون ورع سوخ چشم سیاه
بآب نگهه شسته گلزار روے
زده طعنه بر روح لطف بدن
بنا گوش نالیده گوش سمن
بقبا را نشان سعادت طراز
مطلع ۱۲ مطلع ۱۲ زلف دراز
نگه کرده سوداے ان روی و موے
که گه دید گل تا جر رنگ و بوے
بنازم بآن خال طرف عذار
خریده دو دست ۱۲
بمصر تمنا ز کنج دهان
شکر میرود کاروان کاروان
نمک را چو از خنده قیمت فزود
چراحت ۱۲ بدریوزه دامان کشود
چو فرد شود زینت شرمگاه
زمستان نخواهند عذر گناه
نظر اهل دل را بانعام اوست
بنازم بآن می که در جام اوست
مه و زهره برج نیک اختری ست
جگر گوشهٔ مادر دلبری ست

تعریف شراب

نگویم که مے مایهٔ زندگے ۱۲ +
ازو بهره جوید خضر پایندگے ۱۲
ازان باده گر قرص بوے برد
گریبان بر غم حکیمان درد ۱۲

طلاحت نمک کرده در چشم خواب
ای طلاحت نمک ۱۲
بجنب حلاوت شکر خاک کوے
ای مقابل ۱۲
ز جبهت بدیوار ریشت نگاه
یعنی صورت ۱۲ صفت ۱۲
نزاکت پرستار تاب کمر
ای نظر اور ۱۲
گره مرده گوشهٔ ابرو ان
ای نگاہ بنہاں ۱۲
به نزدیک نزدیک واز دور دور
ای نگاہ بنہاں ۱۲
نگاه و زبان میر و دیوان نا
قفس زاجزے جوران نگاه
پیاله نافه دل شکنهای موے
بنا گوش نالیده گوش سمن
مطلع ۱۲ مطلع ۱۲ زلف دراز
که گه دید گل تا جر رنگ و بوے
مگر تخم جان ست در رنگبار
شکر میرود کاروان کاروان
چراحت ۱۲ بدریوزه دامان کشود
زمستان نخواهند عذر گناه
بنازم بآن می که در جام اوست
جگر گوشهٔ مادر دلبری ست

گر اندازد آن باده پرتو برون ✣ بایمان شود کفر ۱۲ را رهنمون

اگر عکس جامش فتد بر بخار ۱۲ نه بینی بجز ابر یاقوت بار

شود گر نصیب طمع یک ۱۲ ایاغ زرویش توان کرد روشن چراغ

اگر شمه‌ش فقر را ۱۲ دل دهد گدایی بر فرق ۱۲ سلطنل نهد

از و ضعف پاید اگر یاوری ۱۲ زند دم گر بخود طمطراقی ۱۲

پرسی چهره گردد سراپای او فشانی بر انگشت اخگر شود

بر نگی که گیرد شش ۱۲ نطق نام ازو ریگ تر گردد آل ۱۲ کلام ✣

بنوری که از عکس جامش سما بخور شید بخشد ز کوه ضیا ✣

بر وزی که در مجلس ۱۲ شیخ و شاب زیاد ۱۲ش فتد یا مست و خراب

بعطری که گر زو رسد خط بکام ۱۲ فقط بر تراود ز شین ۱۲ مشام

بجائی که در برج نیک اختری ۱۲ زحل را کند خواجه مشتری ۱۲

بحاصیکه یک قطره اش سید رنگ ۱۲ قصب گیرد از مغز ۱۲ خنگ ✣

بهنقی که در دش کشد درد را ۱۲ زلالش ۱۲ کند مرد تر مرد را

بجودی که گر ابر از و غم کشد ۱۲ ز مغز ۱۲ نباتات خاتم کشد

سیه کاری از رو بشوید عذار ۱۲ گل سرخ روئی کند در کنار

چکانی از و قطره در گوش کر ۱۲ ز سر گوشی و هم گوید خبر

فشانی از و رشحه بر بال زاغ ۱۲ خرامد بطاؤسی صحن باغ

برد گفتنی ۱۲ جبهه گر زو نگار ۱۲ دمد از جبینش گل صد بهار

گدائی گر ۱۲ نذ و راز و گر ۱۲ هلال شب اول آید باوج کمال

نو ۱۲ رش اگر شب شود مهره ور ۱۲ شود بر ۱۲ رخش خال جرم قمر

سامی نامه طغرائی

آن سامی که شد بر شه ۱۲ گردون گذار ۱۲ گر اگردم بیابد سر گردنی

گذد راز ۱۲ ان بر و گردنی ۱۲ شب شود روشن از و چون سحر ۱۲ گاه ۱۲ شی

مردمان را گهی بیاراید ۱۲ گهی ۱۲ درسماعت بخشی ۱۲ شرف

۱۲ ۱۲ ۱۲

خطاب بزاهد

شراب این و ساقی و میخانه آن
بیا تا ابد خوشش را تازه دان

ز پیر مغان تا سبو نظر
دل و جان او و دین مذر گو بان بر

تباه است حالت درین ره مخیز
اگر تو نانی باو در گریز

چو بر آستانت رساند طلب
تحیه بساز از سجده فرش ادب

ورکناخ بداعتقادے بکوب ✣ خس شبہ از کوہی نیت بر روب

ہر گمان مند و روب از صفحہ گرد چو پر و کاہ بر گرد بہاے قرگرد ✣

اگر زہر اگر شہد بخشد خموش بگیر و ببوس و بر دیدہ کش و بگوش

چو آن می کند نحل ہوشت زبن دگر نیست حاجت کہ گویم چہ کن

چو گفتے مبر از یاد مے ازمنے در ار شاد ہمچون خود ی چون منے

وگر نیستی دوستے طور خویش بترا سے گفتنے بر لعم نیست بیش

تو دانے داد صناع و اطوار خویش کہ من پیرو دم بر سر کار خویش

خطاب بسباسی

بیا ساقی اے مایۂ گفتگوے مبا غر کن آن دایۂ بست و جوے

کہ در کوچۂ برگ رود ہیچ جان بدل صد فشان گو بیا زی فشان

بشام طلب بر فروزم چراغ زگم کردہ خویش یابم سراغ

بدہ آن مے روشن و دلپذیر کہ شد لاشیء اکسیر شیء نمیر

کہ سازم بہ مایۂ فور آن نہان را عیان عیان

بیا ساقی آن آتش تیز بیار لب عیش خشک ست ساغر بیار

زمی آتشم در درون بر فروز متاع سراے دلم سوز سوز

کہ یابد چو تاراج بنگاہ عمر امید نگیرد سر راہ عمر

دہے کز ان آب آتش نہاد کہ حکمش روان ست بر خاک و باد

زنم چون شہنشاہ انجم علم بہام سراے عنا صر علم

بیا اے مہ و زہرہ و آفتاب ثوابت بست بر تیر و روزان تباب

شدا ز آہ حسرت مبا غم مسا مبا غر کن آن بادۂ پر جلا

کہ در دو فروغش بدست عتاب کہ بامس ضیا بر تن آفتاب

بیا اے سبزه بر باغ امید — که می لرزم از غصه چون شاخ بید
بده زان آتشم تا بدفع ملال — که گه گاهی آرد شی در خیال
شود از اشک تلخش روان خشک لب — برد نقل پیش لبش قند شکر
بیا اے غزال ریاض حرم — ازا نم ده از گرگ صحرای غم
بیک ساغرم گر کنی شیر گیر — کشم پوست از فرق این گرگ پیر
فلک خاک ایامم از سر بال کرد — نشاند مگر ابر بیمار گرد
بنالم اگر راهبر خضر من — نگردد بیابان اندوه طی
نه دارا ز گیتی مدارا دید — سکندر ز جا بخش خود هم ندید
قوی ساقیا بخت نو بهار — منم کهنه تاریخ روزگار
بده مے که گویم بآواز نے — که شد کهنه کاوس و کاؤس کے

در نعت سرور روزگار

چنان مست شاه و عدل جهان — نه محتاج ماند و نه ناتوان
برستم چه کرد این جفا پیشه زال — تو خود تا توانی به بین پیش حال
بشو دست از صلح این پر نبرد — که خون سیاوش در طشت کرد
مجو کند دستان مکر و فنش — که هم گیو آنجاست هم بیژنش
سنانهای گردون به رستم نگر — که هر دو همه آش غار کنجیر و یست
بگوید بخون سیاوش دریغ — چو اندازد افراسیابانه تیغ
ندارد وفا با تو ئے روزگار — چو جم گشته هر گوشه شو هر هزار
سفیدست زلف سیاهش چو شیر — شد از دود واه اسیران چو قیر
ز زلفش مشبک طرازے مکن — بمار سیه مهره بازے مکن
مشو در ره عشوه پامال او — هر اسے که امی ست خلخال او

چه نازے با بروے این ماه خو را
باین وا پس کرد دست سرما در و

ز خون قد کشد نخل بالاے او
چه دارے سر خویش در پاے او

گهرے را بدزد دریاے عمر
خذر کن ازین درد کالاے عمر

پے پاسش بیدار شو اے ندیم
که خوابست از دست یاران یکے

کسے گر ز سودش شدے بهره ور
نمے کرد خود رخت ماتم بر

مگر شب محیطے پر از گوهرے ست
که هر گوهرش داغ نیک اختریست

شود روز هر سو جهانے کباب
ز آتش فشان اخگر آفتاب

بلاش تبر زین مویا کند
که از موسه پاکان تبرا کند

ندارے عجب ز نیرنگ دهر
که آرد ز یک حقه تریاک و زهر

درین عقده آرزو در پیچ
که چون مسیحا شائی در دیست پیچ

چو هر روز همیان بباید گشاد
که قارون فرو رفت در چاه و جاه

ز نعمت دشت اورا بردے گیرد
که از بام عمارت بگردون مرو

گهر نشتم حریر متاقیاست
ندزخم در شت اجل در قفاست

چه لذت ز انعام عام فلک
که خوان نوالش ندارد نمک

خلد از نگارش خار در چشم شوق
نگدد ز هر از شکرش کام شوق

جگر تشنگان را کند جان کباب
بصحرائے رقیو از زلال سراب

بشوق محبت چو ریزد رقم
همه حرف قصے فشاند قلم

توان داشت چشم محبت ز دهر
اگر کار شکر بر آید ز زهر

زمانے نشود دوست زال جهان
که عشاق گردند نامهربان

فلک را راست گردد با هل وفا
اگر خلقه گردد خط استوا

گر انه دهشش بر کشاید دفاتر
برآید که اے وائے بر اهل حال

ندارد خنجر از عالی در هم پیوست
ندارد دشمن بازو بدو شست
مزن لاف مسلمانی که با دوست
به نزد و غالب عشق بس یکدست
عبث نبود نهد پیش پا چین
مران در ره آزرده همه خویش
گرا باد عیش در جام رحیق
مهادست بر بیوفائی بدار
مشو تنها خود دست از پناهین

گر تخم نشاط طلبش زراعت غم کست
بفرزین خویش بگروی داد طرح
که فا تخم نکرد دست با ردیست
اگر یک ولگشش همه نقش اوست
که شد فکر بجا پیشه دشمن
که واژه نه زد نعل بر آستانش
که صد شام بفرق صبحش نه بخت
زرز نهار این بیوفا نه نهار
زپیرو رو گاش مجو هم وفا

درمذمت اهل روزگار

برآورده از شهد شان زهر جوش
همه گرگ طبعان مرغام کمین
همه راستان کیک اندر کمین
همه مست لیک از شراب غرور
همه کس ولیکن کس نه کسے
همه آشنا یان بیگانه رنگ
همه در مروت همین مختفی گفت
همه صاحبان نفاق قدیم
همه خائن یک دگر مهربانے
همه در طبیعت گنے چون مرض
برآورده بیگانه از آشنا

رفت نیست بر عهد شان نقض کوشش
همه زیر دستان بالا نشین
زهر یک جدا اختصار بر کجے
به پیکار نزد یک واز صلح دور
دمد اکرام واپس تر از واجبے
محل جوے چون دشمن خانگے
بکبک قلوب شهیدان مفت
در اشیا رنقد و فا بو نیم
گهه محکم رنگ نا محرمے
تبا رنفس بسته پائے غرض
در آشنائے بسخشت جفا

بصدق ارفشانند تخم وفاق — نهند دست بر آتش چو گرمی کنند

بخاطر کشائی سراسر گره — بمیدان یارے سپاہ گریز

بخوابش گلوگیر تر از خناق — زلبس مبر شمے مایہ شکل ورق

گہر قحط شد بحر و کان را چہ شد — ہمہ نیش افسانہ نوش محبت

ہمہ مور شد تر زبان را چہ شد — ہمہ خار گل در گلستان کیست

خطاب بساقے

بیا ساقیا سوئے خرمن گل بیا — بیا اے خرامندہ طاؤس مست

بیا ای پسے نام ساقی لقب — مگر تشنہ از جان برد تاب را

تو ئی لالہ روئے و نسرین عذار — خطاب تو مستغنی از ماہ و شب

دتاب رخت چشم بد دور باد — بروئے ان دردی کش بزم ما

بروئیم در خانہ بستن چرا — چہ گردیدہ واقع کہ چشم سیاہ

چہ دنبال ابرو گرہ کردہ — بکش پردہ بر چہرہ ای رشک ماہ

بصدق ارفشانند تخم وفاق — نہند دست بر آتش چو گرمی کنند

بخاطر کشائی سراسر گرہ — بمیدان یارے سپاہ گریز

بخوابش گلوگیر تر از خناق — زلبس مبر شمے مایہ شکل ورق

گہر قحط شد بحر و کان را چہ شد — ہمہ نیش افسانہ نوش محبت

ہمہ مور شد تر زبان را چہ شد — ہمہ خار گل در گلستان کیست

خطاب بساقے

بیا ساقیا سوئے خرمن گل بیا — بیا اے خرامندہ طاؤس مست

بیا ای پسے نام ساقی لقب — مگر تشنہ از جان برد تاب را

تو ئی لالہ روئے و نسرین عذار — خطاب تو مستغنی از ماہ و شب

دتاب رخت چشم بد دور باد — بروئے ان دردی کش بزم ما

بروئیم در خانہ بستن چرا — چہ گردیدہ واقع کہ چشم سیاہ

چہ دنبال ابرو گرہ کردہ — بکش پردہ بر چہرہ ای رشک ماہ

تو گل من خزان دیدہ بلبل بیا — بنہ بر سرم پاکہ رفتم ز دست

بمن برفشان رشح جام طرب — بجا کہ سے چشم پر خواب را

منم صاف دل رند و آزادی گوار — مرا نام مے بیارہ آہ خوش

نگاہ مرا سوئے این باغ بہ — حدیث تو گوئے لب و نشان

تبسم لب و شکستن چرا — نگہ باز گرداند از نیمہ راہ

گمان سیہ تو زدہ گردہ — مرا دارد نقاب از ہجوم نگاہ

خدنگ تو بر سینه زا نسان نشست — که شوخ فا ربه جای پیکان نشست

خدنگ افگنی از کمه آموختی — که صد حسرتم بر جگر دوختی

جفا بس کن اے شوخ مژگان دراز — مزن دست بر ترکش فشم و ناز

بیا ساقیا ای جان ز چشم تو مست — نگاهے سوی رند ساقی پرست

خرد کرد این توبه در کار من — بجا این من این توبه را در شکن

کشیدم بکوئے ورع گر سرے — ندارد ز من توبه دشمن ترے

زبان کرده این توبه بخوش سجل — چه باشد درین جرم بیچاره دل

زبان بار این ننگ برداشت است — بجان تو کز دل خبر داشت است

دلم خون شد این نازه پرداش صیت — تو ساقی و من تائب این معقل کیست

شکستن چنان یافت بر توبه دست — که زلف تو زد دام خواهد شکست

درست ست دعوی رندی ز من — که با کاکلت توبه شد هم شکن

کسے توبه گفت ست این توبه را — ببین رنگ عاشق مبین توبه را

دران توبه امید بهبود نیست — که چون لعل ساقی می آلود نیست

عبث تهمت آلود تقوی شدم — بے پرده پوشے که رسوا شدم

بده مے کزین توبه در خجلتم — بده خوش پیاپے مده مهلتم

چها میکند با دلم شوق جام — کجا رفت آن خاصے زهد نام

قضا راند چون روز اول قلم — شد این بیت در سر نوشتم رقم

که این سر فدای می و شاهد ست — دگر گون نگردد مرا شاید ست

بیا ساقیا مگذر آن روز را — بده آتشیں معذرت سوز را

گر از اسفے توبه دل زخم خورد — توان جان تبر یاق عفو تو برد

ز تو عشوه صرف این توبه باد — که ذوق شکستن مرا تو به باد

بشو چیره و مجلتم رازگرد +
که از توبه کردن دلم توبه کرد

ترا توبه هم از ستم میدهم
علاجی بیندار هم میدهم

بشیرینی شعر کج دهن
بجوش اسیران چاه ذقن

بدریا شبی تشنه آبدار +
بذوق نگه های پنهان خویش

بروئی که سوزد ز تابش نقاب
بچشمی که از چشمها برده خواب

به پیچاک آهم که در موی تست
بحسن نگاهم که بر روی تست

بکیفیت باده الفات +
بجان بخشی شکر بی زکات

بدستان چشمان هاروت فن
بمژگان بر گنج جان نقب زن

بتقوی که خونش هدر کرده
بر بندی که شویش نظر کرده

بگوشی که در بیع فرمان تست
بسانی که در رهن زندان تست

بمستی که دارد خلق در وداع
بدستی که مرهم ترا شد ز داغ

بآهی که سخت جگر آورد
باشکی که داغ نظر آورد

بتیغی که زخمش ندارد سپر
بشستی که شامش ندارد سحر

بجیبی که جائی بر و یافت دست
بصیدی که حشمی بر و شست دست

بقصدی که در وی کمانش کند
بجائی که دامی نشانش کند

بجوش و خروش مناجاتیان
بگلبانگ نوش خراباتیان

بعجز و تضرع بسوز و گداز
بمعشوق و عاشق بناز و نیاز

بغرقناعت بذل طمع +
بنا موس رندی به ننگ و رع

بزنار کفر و به تسبیح دین
به بستان مهر و بزندان کین

بافغان چنگ و خروش رباب
بسوز کباب و بساز شراب

که از توبه کردن دلم توبه کرد

علاجی بیندار هم میدهم

بجوش اسیران چاه ذقن

بذوق نگه های پنهان خویش

بچشمی که از چشمها برده خواب

بحسن نگاهم که بر روی تست

بجان بخشی شکر بی زکات

بمژگان بر گنج جان نقب زن

بر بندی که شویش نظر کرده

بسانی که در رهن زندان تست

بدستی که مرهم ترا شد ز داغ

باشکی که داغ نظر آورد

بشستی که شامش ندارد سحر

بصیدی که حشمی بر و شست دست

بجائی که دامی نشانش کند

بگلبانگ نوش خراباتیان

بمعشوق و عاشق بناز و نیاز

بنا موس رندی به ننگ و رع

به بستان مهر و بزندان کین

بسوز کباب و بساز شراب

به تسبیح خوانان تخانه گرد
بگلگون قبایان تیغ آزمای

بیا قوت بستان تمیلان غم
بلب تشنگان شراب غنا
بیمانه پیمای تقوی پناه
بنرگس خایان مجنون نهاد
بشکر دهانان هندی کتب
بپروین فشانان خوی کرده روی
بنفشه کده ای سر آرزو
بسیمای سینای کلفت زدای
بسجاده شهر شناسان درخویش گم
بالماس کاران دشت بکا
بیک جبه محتاج کان دستگاه
بشستی نشینان دریای خون
بمهر آشنایان لیلی نژاد
بهم چشمی خوش نگاهان شهر
بکشمیریان صباحت فروش
بزنگین تذروان بستان زیب
بعنبر فروشان واگرده موی
بگلبسته تنان بستان کام
بنفشای عیش غم اندیشگان
بنرگس مهر پیشگان
بگلگون سرشکان رخسار زرد
بربیت الحرام خرابات نام
بجمهای سرشار و خمر مغان
بآئینه جام مقصد نمای
بشبح سبوی کم آبرو
بجوهر شناسان درخویش گم
بالماس کاران دشت بکا
بمانداره جام دریا کشان
بیک جبه محتاج کان دستگاه
بکشتی نشینان دریای خون
بمهر آشنایان لیلی نژاد
بهم چشمی خوش نگاهان شهر
بکشمیریان صباحت فروش
بزنگین تذروان بستان زیب
بعنبر فروشان واگرده موی
بگلبسته تنان بستان کام
بنفشای عیش غم اندیشگان
بنرگس مهر پیشگان
بگلگون سرشکان رخسار زرد
بربیت الحرام خرابات نام
بجمهای سرشار و خمر مغان
بآئینه جام مقصد نمای
بشبح سبوی کم آبرو
بجوهر شناسان درخویش گم
بالماس کاران دشت بکا
بمانداره جام دریا کشان
بیک جبه محتاج کان دستگاه
بکشتی نشینان دریای خون
بمهر آشنایان لیلی نژاد
بهم چشمی خوش نگاهان شهر
بکشمیریان صباحت فروش
بزنگین تذروان بستان زیب
بعنبر فروشان واگرده موی
بگلبسته تنان بستان کام
بنفشای عیش غم اندیشگان
بنرگس مهر پیشگان

بعید تمنای قصه با بیان — نبود روز صحرای زندانیان

نفیر یاد خاکپوشی اهل درد — بگلگونه زینت روی زرد

بسوز جگر تشنه جامه خوار — باشک درون تفت شعله بار

بجان بازی مرد میدان عشق — بغمازی مشک دکان عشق

بجسن جهانسوز آتش مزاج — بعشق تهیدست بی احتیاج

بنازک دلیهای خوارسے کشان — بایهای خاموش عاشق فغان

بکم فرصتیهای دهر وفا — بشبنم گیهای کشت وفا

بجان تحفه بر عاشق شرمسار — بصبر آفرین عاجز بیقرار

بسیماب آرام نفرعاشقان — بنقش کلام کهن صادقان

بپرواله پای شمع وچراغ — برنگینی لاله باغ داغ

بطغیان سیلاب ابر جنون — بطوفان خون خراش درون

بمضمون بازار سودای درد — بسود و زیان کساد کالای درد

بندوق رواج متاع کساد — بتوفیق برگ فنا عاشقان

بآرایش فقر زیور فروش — بآسایش قطره گوهر جوش

بآمیزش باده بیغش

بیبتابی دیده اختلاط — بشیرازه دفتر اختلاط

بجمشیدی رند ظاهر گدای — بخورشیدی بادهٔ صاف لای

بهیشی بادهٔ همدمی — بسرگشی دولت محرمی

بلغزیدن مست چشم بتان — بلغزیدن دست بتان

بمهر خموشیهای عاشق پسند — بدل کوبیهای سلف ارباب

ای نسخه رسانی

ای نسخه رسانی

ای نسخه رسانی

بہ پرّ و بالِ کبوتر کنشتک عجز و نیاز
بہ پرّ و بالِ کبوتر کنشتک عجز و نیاز

بہ رمز گو کہ وصل آب حیوان چشید
بہ رمز گو کہ وصل آب حیوان چشید

بہ ہر رہے کہ پہلو زند با شکر
بہ ہر رہے کہ پہلو زند با شکر

بہ تابے کہ بر شعلہ دامن کشد
بہ تابے کہ بر شعلہ دامن کشد

بشامے کہ در سایۂ او دست روز
بشامے کہ در سایۂ او دست روز

بہ شکے کہ در کوچۂ مسبل ست
بہ شکے کہ در کوچۂ مسبل ست

بہ صبیت جہانگیر آزادگے
بہ صبیت جہانگیر آزادگے

بیا بشوے کہ دریا بہ دارد امید
بیا بشوے کہ دریا بہ دارد امید

بہ رم کردن صید آرام بر
بہ رم کردن صید آرام بر

بہ شبے کہ در عہدۂ جستجوست
بہ شبے کہ در عہدۂ جستجوست

بجوانی کہ از تاب افسانہ سوخت
بجوانی کہ از تاب افسانہ سوخت

بجوشیکہ از سینۂ خم دمید
بجوشیکہ از سینۂ خم دمید

بعجزے کہ در سایۂ بیچارگیست
بعجزے کہ در سایۂ بیچارگیست

بعیبی کہ گفت ست درس ہنر
بعیبی کہ گفت ست درس ہنر

بشوخی کہ جوشیدہ عالم بر و
بشوخی کہ جوشیدہ عالم بر و

بدو دیگہ از تیز بیش شعلہ سوخت
بدو دیگہ از تیز بیش شعلہ سوخت

بدردی کہ نیش دوائے نخورد
بدردی کہ نیش دوائے نخورد

بدوشیکہ بار ملامت کشید
بدوشیکہ بار ملامت کشید

بگامی کہ تلخے در و غوطہ خورد
بگامی کہ تلخے در و غوطہ خورد

بباشکی کہ غلطید بر انگبوان
بباشکی کہ غلطید بر انگبوان

بباغے کہ نوشد گلِ بوے برد
بباغے کہ نوشد گلِ بوے برد

بسنجیدگاں گیر اے شاہبین نازِ
بسنجیدگاں گیر اے شاہبین نازِ

برزمے کہ گردد صدائی شہید
برزمے کہ گردد صدائی شہید

بنغمے کہ چیرہ شود با تبر
بنغمے کہ چیرہ شود با تبر

بہر تے کہ حسرت بخجر من کشد
بہر تے کہ حسرت بخجر من کشد

بہ بانگے کہ بر آتش افگند سوز
بہ بانگے کہ بر آتش افگند سوز

بباوے کہ در دست چاہلی ست
بباوے کہ در دست چاہلی ست

بہ خسارۂ پر گرد دامت دگے
بہ خسارۂ پر گرد دامت دگے

بہجرے کہ روید نہ کام تو بید
بہجرے کہ روید نہ کام تو بید

بچالاکیے آہوئے دام بر
بچالاکیے آہوئے دام بر

بصوتے کہ در پردۂ گفتگوست
بصوتے کہ در پردۂ گفتگوست

بشمعیکہ بر طاق میخانہ سوخت
بشمعیکہ بر طاق میخانہ سوخت

بہوشیکہ در مغز مستی خزید
بہوشیکہ در مغز مستی خزید

برائے کہ در پیش آوا گریست
برائے کہ در پیش آوا گریست

بامنی کہ خورد ست خون خطر
بامنی کہ خورد ست خون خطر

بزمے کہ موسیہ مرہم برد
بزمے کہ موسیہ مرہم برد

بجانے کہ دانش بر و چشم دوخت
بجانے کہ دانش بر و چشم دوخت

برندی کہ از توبہ پائے نخورد
برندی کہ از توبہ پائے نخورد

بگوشیکہ زہر نصیحت چشید
بگوشیکہ زہر نصیحت چشید

بناے کہ ابر ننگ او نام مرد
بناے کہ ابر ننگ او نام مرد

بروئے کہ خندید بر زعفران
بروئے کہ خندید بر زعفران

بدانشگے کہ دوزخ فروزے برد
بدانشگے کہ دوزخ فروزے برد

ساقی نامۂ ظہیر

بعمری[1] کہ عشقے عنانش گرفت — برگی کہ جان در میانش گرفت

بآن دل کہ بر خیزد آہے ازو — سپہ چشمی کہ آید سپاہے ازو

بآن سر کہ با ننگ سامان[2] نساخت — بمستی کہ در سینہ با جان نساخت

بجامی کہ ساقی خود اول چشید — بنقلی کہ شکر دہانے گزید

بدستیکہ بند قبائے کشاد — بمستے کہ بر خاک پائے فتاد

بصیدی کہ آرد زرنج[3] راحت گزیخت — بخونی کہ در پائے صیاد ریخت

بخماری کہ مائی دہے را فرو خت — بسوزے کہ در مغز جانی گداخت

بعہدی کہ شد تکیہ گاہ ثبات — بزہری[4] کہ زو گشت شیرین حیات

بعطرے کہ عطار گیسو دہد — بہ تیری کہ از شست ابرو جہد

بخونے کہ آتش بعالم زند — بکوشے کہ با کہ ملا دم زند

بعقدی کہ طوبیٰ عبارت ازوست — بچشمی کہ در شہر غارت ازوست

بنازی کہ صد کشتہ را خونبہاست — بقہری کہ با آشتی آشناست

بجزعے کہ بر عفو منت نہاد — بعفوے کہ روئی گمنہ بوسہ داد

بہ تیرے چہ چارہ سازی کسے — بغیر ظہورے بنازی کسے

کہ دیگر مکن بر تو گناہت جفا — بہ نخچیر نازش مفرسائے پا

شراب سخن[5] وہ ز تنگ شکر — ز بادام ترتیب نقل نطق

چہ دارے در آشتی منع و سوز — سبا خر کن آن آتش کینہ توز

کہ نے صلح ماند بیا دم نہ جنگ — نہ ناموس آید بکارم نہ ننگ

نرویدز لب قصۂ ہیچ کس — ہمین با تو ماند سر کار و بس

منے تا بکے بر تغافل مدار — مذار سے مروت مدارم قرار

کسی چند باشد چنین تنگدل — سرت گردم ای ساقی سنگدل

[1] معشوقی کہ عاشق را بہ نظر در آید

[2] سامان بمعنی ہمت

[3] زرنج بمعنی از رنج

[4] زہر بمعنی شربت

[5] شراب سخن بمعنی سخن شیرین

ساقی نامهٔ ظهوری

اسیر خمارم شرابے کجاست
دلم بر دلم سوخت آبی کجاست

بکش خنجر انتقام از غلاف
سرت گردم ای ساقی سینه صاف

دل تیره ام را صفائے بده
اگر صاف نیست صفائے بده

چراے چنین از ترحم نفور
سرت گردم ای ساقی پرغرور

ز غم مرده ام زنده ام چیستم
ستم چیست بیچاره کیستم

ز شوق لبت چند خایم جگر
بیا ساقی اے از جدائے تو خبر

ز ساطور غم استخوانم شکست
بیا ساقی اے از غمت دست شست

بیا ای نمک پاش ریش جگر
که اشکم ز سختم نشود شور تر

ببین تلخی عمر شیرین من
بده ساغر و بگذر از کین من

برافروز آتش بکانون جام
مگر شهد عشقم پذیرد دوام

بیا ساقیا جان فدائی کنم
تو دشنام ده من دعائی کنم

ز لعل تو تلخے که سر میزند
ره کاروان شکر میزند

مرا آفتاب جوانی تو هست
ولے میرود ناتوان دل ز دست

خنک ابر بے تو که کتمان ز تو من
ولی کرد طاقت جلائے وطن

مرا از تو صد ناز تو قیمت شده
ولے تو به ام آرزو میرشده

شکایت ندارم جفاها بجاست
که گوید جفا محض مهر و وفاست

مرا از همه پیش میخواستے
که این مجلس از ناز آراستے

دلم یافت تنبیه دیگر بس ست
لبم سوخت در بحر ساغر بس ست

ز رویت عیان ست آثار صلح
بیا ساغر کن آن جنس نایاب را صلح

بیا در کلیسا در آشتی
که آمد نگه بر سر آشتی

بده ساقیا جام گلگون گوش آواز داد
که پیمانهٔ لطف سرشار باد

ساقی نامہ منظوم

ازان جام پر از حسرت خورست — کہ ہمچون دل من زہرت پرست

بدہ ساقیا جام پر تر بدہ + — ازان بادہ لعل چو گوہر بدہ

نگر عقل پیدا کند جوہرے — برون آرم از جوہر دل سرے

مرا خوار کردے نہ بے اعتبار — ولے دل عزیزست خوارش مدار

بمن صد جفا کن بجانت بجل — ولیکن ببین در میان روی دل

در تعریف دل

دلست انکہ عجز و نیاز آورد — ترا بر سر خشم و ناز آورد

دلست انکہ گردید زاری فروش — وزو گرم گردید بازار جوش

دلست انکہ عشقش نظر کردہ است — پر ندملامت بہ بر کردہ است

دلست انکہ دل داد پروانہ را — کہ افروخت از بال کاشانہ را

دلست انکہ صد بہای بہ نرخ — دل ست انکہ ساقی و ساقی زند

دلست انکہ زہر غمت نوش اوست — دلست انکہ مہرت در آغوش اوست

دلست انکہ زخمش نمک پرورست — دلست انکہ زہرش پر از شکرست

دلست انکہ معیار درد و داست — دلست انکہ طومار مہر و وفاست

دلست انکہ شد خلوت پیر عشق — دلست انکہ شد غنچہ تیر عشق

دلست انکہ زخمش ندارد علاج — دلست انکہ از جان ستاند خراج

دلست انکہ نازش زبان می کشد — دلست انکہ تشویش جان می کشد

دلست انکہ در سینہ پرورد داغ — دلست انکہ بر گلخن افشاند باغ

دلست انکہ نقاش کلک خودست — دلست انکہ بر پیشانی کردن

دلست انکہ از گریہ زرد شد — دلست انکہ بر ناکہ تنبد داشت

دلست انکہ ساقی پرستی کند — دلست انکہ بی بادہ مستی کند

۲۹

بیا ساقی اے آنکه از حال دل
که حسرت گرفتست دنبال دل

ببین کهربائے رخ غال را
بجسم آر یاقوت سیال را

بده آن عقیق مے پرتهب
که سازد فروغش صهیل را

که ریزم لبستی چو خوے از جبین
بجوشد صهیل از ادیم زمین

چکد از لبین قسر انجم
دهد گر ازان خمر وانی نشم

بجوش آمد از شوق خون در رگ
سرت گردم ای ساقی گرم خون

شرابی کزو کم کن که در رنگ و بوے
بود یاقوت و عنبر کنفت و گوے

بنا شد صراحی چو اعظم بیز
که کام و زبان گشت خمیازه خیز

زبے التفاتے مکن آنچنان
که ساغر بمیازه دور دوان

بیا تا دگر تازه کارے کنیم
رخ عیش را غازه کارے کنیم

زخم گه چو خمیازه را بر دهن
بدست تو باشد همان چشم من

سرت گردم ای ساقی بعدیل
بر افروز ساغر ز نار خلیل

جهان گشت از گرد محنت سیاه
برانگیخت نرد حسرت سپاه

طلب کرد حسرت بمیدان مرا
بجنبان در دی بجوشان مرا

بدست کرم تیغ احسان بکین
بے آب ده گردن غم بزن

برنگل صبوحے بجوشم در آر
که خورد م شب خون نیل خمار

قوی گشته بازوی خوف خطر
سرت گردم ای ساقی بے جگر

بده آن شراب سبو رقرا
که گردد مور را در رگ و پے قوی

هزار و سیصد و نوزده

ضعف شیر سازد ز پے دود
دمیده ز اشراق صبح کفور

بگلبانگ خیز الصلا گوش دار
صبوحے ندارد تقاضاے بیمار

بخواهند رندان بغیر از وفا ق
بر و ساده کن لوح دل از نقاش

در اینجا که خود سے شود شرمسار
گرت پرده پوشی بود روزگار

بلی محرمانند ارباب هوش
سرت گردم ای ساقی عیب پوش

بیا تا گل آن آتش عیب سوز
چراغ همه را از آن برفروز

که از عیب و عار خود سے وارهم
بفشتر تو بر فرق خود پاکنم

برآئینه تا چند زنگ خود سے
بلائی بزرگست ننگ خود سے

دست شاهد بخت در بر کشم
که خود را از آغوش خود برکشم

برون کن تا نزیسته از پوست کام
نشد حاصلش از لب دوست کام

خطاب به ناصح

چه میخواهی ای ناصح از جان خویش
هلا کز حجابت بلا گشت بیش

مرنج از من ار در حوالم خموش
که رخت اشتیاقم برون ریخت گوش

بهر جا زبانی نگردیده ایم
سر پند گویان درو کرده ایم

برو گو خرد دو فنونی بس ست
جنون کرد طغیان ز بونی بس ست

اثر در کمین دعای من ست
که دشنام ساقی برای من ست

سبوئی بدوشم نهادند و وش
درین عالم آیست معراج دوش

سبو گر بسر میکشیم نیست غم
که زد پرکدوئی بسر این رقم

مبین جرم مستان خود رای را
ببین رحمت ساقی آرای را

گشائی گرو سے این مخمل بالا کشید
برآتش هم افتاده و آفریده

اسیری همی خواهد این روی و موی
خزانی همی دارد این رنگ و بوی

تو ان دیده بستن ز روی چنین
برای خدا رو بچین ره بین

در افشانی اسرار رندان مکوش
درین میکده تهاست ناصح خموش

در انکار ارباب باطل و اثبات حق

قوی حوصله دارد فراش ست خاش
اگر سیده الماس دارد سبا

بهم مده ز حمت داغ ما
نهال نصیحت برآور ز زمین
به بیلهای تعب عاشق بکن

زمانے ترا سر بخش با بجاست
که گوئی شکیب تیشه ها چه راست

خوش آنم که از گریه نقش وجود
بشویم ز لوح دلستان تو

زند مایه چشم رگ ابر را
در آب افگنم دشت سبز را

چنان شعله شوق گردد بلند
که خورشید سوزد سپند کرند

ز هند آورد باد نیل حبشون
به طغیان کشد رود نیل جنون

چه بینیم باین شمع تاریک عقل
چه کار آرد باین آب مار یک عقل

در نعت عشق

مگر رحمت عشق دهقان شود
که در باغ جان خار رسوا شود

مگر رستم عشق گردد سوار
که از خیل هستی برآرد دمار

مگر پنجه عشق نشتر زند
که بیمار بی عقل بهتر زند

مگر سایه عشق بر سر فتد
که از سر تمنای افسر فتد

مگر افگند عشق خوان کرم
که گرد ندهم کاسه لا و نعم

مگر عشق آرد محک در میان
که ظاهر شود جوهر بی زبان

مگر جاه عشقت تو نگر کند
که زر از غبار اگهی ترک کند

مگر عشق آرد برون از خلاف
که عقل ست جولاه و سواس باف

چه کیفیت این عقل خام آورد
مگر ساقی عشق جام آورد

شود خضر گم در سواد سیاه
مگر شعله عشق آرد چراغ

نشان جوان توان گفت از پی نشان
مگر عشق بخشد زبان را زبان

کسے کہ کوہ دین را سبک مایہ کند
مگر کہ عشقت ہدایت کند

ز تطہیر دامان القوسے
مگر ابر عشق آورد شستہ و شوے

ہوس تیغ صد ناموس دارد در میانی
مگر پرتو تمکین عشق تیغ

ز بیداد عقل ست افغان عمر
مگر گیرم از عشق تاوان عمر

بنا شد دل از عشق گر بہرہ ور
ہمان بی بہرست و صد حیف بی گہر

فرو ریختے شش طاق زمان
نگردد اگر عشق تعمیر آن

مبین ضعف بازو نے مہر و فا
بگو عشق برکن ز من ریشہ ہا

کند چون شبہ عشق با در رکاب
فتد در جہان شکیب انقلاب

بر و بر دل عشق در ریزہ کن
ز اکلیل شاہنشہی موزہ کن

زمان ریزہ عشق بر دار زاد
کہ دور ست راہ دیار مراد

بہ بینی شب بیش رنگ فروغ
اگر عشق روشن نسازد چراغ

غم عشق در بیش بہ بیش بیست
تب عشق در مغز بہبود نشست

دل آئینہ طلعت یار نیست
اگر صیقل عشق در کار نیست

فرو بارد از دیدہ طوفان عشق
غنیمت شمر فصل نیسان عشق

بہ کف زر و سیم خود را مباز
اگر مایہ عشق داری بناز

چو خواہی بہ بینی عیار را
گرو ساز خود را و عشقے بخر

ندارد تمنائے عشق اگر در جگر
بطوفان آتش شوی خام تر

ز عشق اگر نیست آتش فروز
کند شعلہ حسرتش خام سوز

نگشت اگر گرمی عشق جمع
کہ می برد پروانہ را سوئے شمع

نمی بود اگر عشق فرہاد زور
جہان را شیرین نمی بود شور

نمید اد اگر عشق گردون بہ بند
نمی یافت بیچاک کاکل کمند

ساقی نامہ

۳۵

۵

۵۵

۵۹

۵۱۰

۵۱۱

۵۱۲

۵۱۳

۵۱۴

سرکویت از چشم تر گل کنم
که تعمیر ویرانهٔ دل کنم

شب گریه از شمع دارم فراغ
که اشک آورد گوهر شب چراغ

دلم فارغ از منت شکر ست
گران گر بود تلخ شیرین تر ست

بجامم نمک ریخت چشم پر آب
ولی بیشتر گشت زور شراب

ز عکس رخت گشته چشمم چنان
که جوشیده از گریه ام ارغوان

نهان کرده رو خنده از تاب شرم
که همنگامه گریه گردید گرم

فشاند آتش سینه کوئی شرار
ز چشم منت اخگر آید بکار

دلم شد ز شرمندگان فشان خندنگ
بلی گریه هم کرد تغییر رنگ

بنوروز غم اشک صحرا پسند
چو اطفال دامن شیده گلگون پرند

نصیحت عبث کو لب خود نمای
که شد هنربان گریه با بای ها

ز من خنده وصل را مژده باد
که می کارم از گریه تخم مراد

به سنجلی که از گریه ام تخم رسید
ز هر برگ آن نام ساقی دمید

سرت گردم ای ساقی نامدار
بجامی ز مغزم بدون کش خمار

بیا بر لبم جام لبریز نه
که شد در گلو گریه غم گره

به بزم صبوح قدح پرورش از جناب
برای شب عشرتم ماهتاب

در بیان شام

دگر شاهد شام شد مشکبوی
سرت گردم ای ساقی صبح روی

بگلگشت مهتاب بیرون خرام
که لبریز شد ماه را باز جام

چنان پرتو افشاند شمع رمق
که زد شعله از مشعل لاله شق

زمین را که بود از ظلمت مهر تاب
گرفتند پهلوی مهتاب

براه تو شد چشم اختر سفید
بدون آی ای ماه برج امید

ساقی نامهٔ ظهوری

با میسر تو روز طرب شب فگندست خود را در آغوش شب

برون آ که گردون شب زنده دار طبق پر گهر کرد بهر نثار

برای تماشا فروغ سحر برآورده از روزن شام سر

برون آ که شب رخصت از ما ستاند سبو جام زمان که برباد کن شراب

ز شوق خرامت تو ماه تمام زمین را گرفتست در چشم خام

برون آ که در بزمگاه طرب زرویت خورد غوطه در روز و شب

ز مرغ غزلخوان زلف عنبر طراز گریبان شب را بپیراز نافه ساز

خوشا زنده پیر و شب مشکبوئی که شامش بآب شسته رویی

معطر چو ریحان باغ جمال متور چو مرآت ارباب حال

ببوئی کز و کسب کرده بخور بنوری که کرده تشرف نور

گریبان نسرین عذاران چین رخ ماهرویان خاور زمین

شب قدر را پیش این شب چقدر ز جرم سهامید مه نور بدر

شبی را قضا در عدم ریخته تجلی ست بر روی هم ریخته

تو گوئی نشاط از زمین برد میر توان رفت سر گوشه صد روز عید

طرب آنقدر صرف مهتاب شد که انه نیز توش عمل سیماب شد

ز جام تو مهتاب میزد دگر که مستانه افتاد بر بام و در

بنازم بآن نرگس غنچه خواب مهتاب در جام کن آفتاب

نشین ماه را در مقابل بنازم اگر روی شه گو مباش

چو طاؤس مینا کنی جلوه گر تذروی کند از شعاعش قمر

شبی را که نور تو تابد بر ان بر افشاند از مهر افسر ان

ز شوقت همین از سفر برده تاب ز لب آرزوی بر و چشم خواب

بیا ساقی ای صبحدم وقت صبح کام
ازان اشک خورشید ریزم بجام

کہ چون در ہوایت زلیخا فغان
شود گریہ شبنم گلستان

زہر قطرہ اشک چشم پر آب
زند بر زمین مشعل آفتاب

دہد آفتاب از دریچہ بام
شود صبح گردہ شام بخت

چو شام بر آید بخت نمود
کشد از جبین سحر صبح سجود

بغیر از غمت ہر کہ غمخوار نیست
شب تیرہ بختے زندہ پیش نیست

صداع خمار شکستیم
گسستہ گم رہ خانہ ہستیم

شب غصہ را قیمتے ارزشم
کہ تا نشئہ مہتاب سازگشم

بدہ ساقیا آن سبو آبگون
کہ روی بہ بحر ہوا آورد شام من

مرا نیم غربیم بہ بیت کجاست
منم و سبوئے و دوا بر شماست

تو با کشتہ بستہ آب انگور دہ
تو انگشت بہ نبض طنبور نہ

خطاب بہ مطرب

سرت گردم ای مطرب خوبروے
کہ شعر غزلہ خوانے و مرغزلہ موئے

زرخسار خود پردہ یک گوشہ نہ
بلی نشئہ در پردہ جمعہ

صبا بر زد از جیب نوروز سر
بہار گل نغمہ آمد دگر

زغم قامت بیدلان دوتاست
قدت باد چون قول عشاق راست

بجا نغمہ زد بر مجالت نواز
بزن بر حدیہا سے راہ حجاز

بے عندلیبان دوراں اسلام
تو افغانی زناے نفس باز دام

سے لالہ گون بر دو بیدت بسر
نباشد چہ نغمہ رنگین و تر

بدہ نغمہائے سترگ سبز
بگو پاسے عقل سبک سبز

شود یافت باسن چون حسن صوت
نماند دمے راکند نغمہ فوت

زرخ طعنه در کار خورشید کن
زدوک خاقه در گوش ناهید کن

چو با عارضت دولت مقابل شود
دل ماه داغ از جلالت جمل شود

جبین در پی دولت چو دارد نگاه
شود چنبرش هالهٔ دور ماه

دولت گر ز اشکم کشیدست نم
زدل آه سوزان برآرد علم

مکن ظلم بر گوشش ارباب راز
صدف را پر از گوهر نغمه ساز

ز چرخ جفا پیشه احسان مجوی
مروت مدار و بدستان مگوی

مگو سازنا هید او جانفزاست
که تارش ز شریان اهل وفاست

کسی را که گردون بقانون نوات
قدش را ز بار بلا خم بساخت

چو طنبور در پرده گفت ست راز
مغنی بیار خمش بر تارزن

که می چید از غنچه رگهای من
بیار از در چاره سازی درآی

ز نافی بخاطر نوازی درآی
بیار آن صفت نغمه پرداز چنگ

که چنگیز غم ریزد طبل دنبک
بیار آن طرب پرده را ساز کن

طرب میرود با نیک آواز کن
فرو کوب مستانه راه سماع

که دارد دل دستگاه سماع
کسی گشته رقاص این انجمن

که دستی فشاند ست بر خویشتن
برای تماشا نظر بر کشای

که چون می نهم بر سر خویش پای
بکش از جبین پرده بر کش ز دوش

که چون نی سراپا شدم چشم و گوش
صفیر نی و قلقل مے خوش ست

بلی قیل و قال مرغ طی خوش ست
بیا ای نوا ساز بر کرده ساز

ز خویشم تهی ساز پر دار نے
ز افسردگی مرد عیش و سرور

ز نی صور در دم بی حشر دور
بده نے باد در دم ز مرجان لب

که رنگین شود نغمهٔ نے طرب

اگر نه زند باد بر آتشم ✣ بسوزد تر و خشک در آتشم
اگر نه نهد آتش اندر نهاد ✣ دهم لعبت شعله را قبض یاد
دراوفتم توجه دلم بر زند ✣ زهر موی صد بال و پر بر زند
ز سر بر کشم کهنه دلق وجود ✣ بیفشانم از خویش گرد نمود
ز نم دست و پائی براه وصال ✣ سر عیش و غم را کنم پائمال
مغنی بیا زود بردار عود ✣ که در محبر دل جگر گشته عود
بزن زخمه بر تار بی احتیاط ✣ که خواهیم آسان گذشت از صراط
شود چنگ رحمت چو در حشر ساز ✣ کند معصیت رقص از روی ناز
بیا ای مغنی سرودی بکش ✣ ز چشمم بهر قطره رودی بکش
خوش آنکس که در زیر چرخ کبود ✣ هم مجمع کرده است رود و سرود
شدم پائمال هجوم ملال ✣ بدست کرم گوش قانون بمال
بیک نغمه بنواز گوشم مرا ✣ ببر مژده کالای هوشم مرا
فغانی که راه فغانم گرفت ✣ گمانی که غم تاخت جانم گرفت
چو ساقی کند صافت صافم بجام ✣ تو هم نغمه انخابی بیار
چو خواهی بگردید از بر فنا ✣ بزن گنبدی راه اهوال ما
چو سیر مقالات منظور ماست ✣ غزلخوانی گر شود خوش بجاست

غزل

براه محبت پا ز سر ساختیم ✣ ز هر موی صد بال و پر ساختیم
ندارم با آنکه پروای سر ✣ هوائی تو با در سر ساختیم
دل از آفت مرهم آسوده شد ✣ که زخم تو خود جا بجا ساختیم
خوشت باد ای تلخکامی برو ✣ که ما نیز شهد خود را شکر ساختیم

خطاب بساقی

بیا ساقی اے خصم زہد و صلاح — کہ از تو بہ بوشید اقبوشت بسلاح
بجا ہم بشمین زاہد — بہ بر در فگن طیلسان شاہ
بدہ ساغر آن ساغر تو بہ خوار — کہ از زہد و تقوی برآرم دمار
کسے را شود دیگ ناز — کہ کابین دہد عقل و ہوش و خرد
بیا ای زلعلت شکر را نمک — نگاہت سیاہ بلا را یزک
اسیر خم زلف و کاکل شوم — ہلاک نگاہ تغافل شوم
سرانداز شد زلف سنبل شیخ — کہ گاہے سرے میکشد بر قدح
بنازم بآن نرگس پر خمار — کہ مستے نہاد و سرش بر کنار
نماندست پیش تو تاب نشست — کہ رفتہ نگاہم چہ کارم ز دست
کسی را خدا بخت بیدار داد — کہ ہر صبح چشمے برویت کشاد
بنا شد چو آئینہ گلبرگ تر — کہ باشد ترا آئینہ گلبرگ تر

بہ تخلص آمدم از طریق کمال — ہمہ عیبہا را ہنر ساختیم
بغیر و نیم گر دے از جیب عقل — خبر را ز خود بیخبر ساختیم
نہ اندر افتاد گے نخل ما — نہالش بآب بتر ساختیم
ہم آن تیرہ بختیم کز برق آہ — شب غم سراسر سحر ساختیم
دعا داشت چشمی بر افغان ما — اثر را رہین اثر ساختیم
بگو شوق کیچند اسودہ شو — کہ ما صبر را ہمدہ در ساختیم
چہ خوش میزند غوطہ ایمان بخون — بیک زہد و تقوی سپر ساختیم
بغزالی بصبر اے جہان میگذشت — کمندے ز زنار نظر ساختیم
ظہوری ازین توبہ در بحر بماش — کہ با ساغرے عشوہ گر ساختیم

نه لیلیٰ لبم زهر قند کسے ۔ نه نیم زنیم ساط در پند کسے

بشورے بداشت جنونم آمدم ۔ که از رشک مجنون برون آمدم

زدم در محبت بپایه که فرهاد میخه است هم پیشه

خراشنده شد ناله ام آنچنان ۔ که بلبل لمن واگذارد فغان

شد آن رتبه حاصل که در پیش جمع ۔ چو پروانه گیرم گریبان شمع

ز شور را به چشم مسرت فشان ۔ نخندم که همن دارنه گوید ارغوان

جگر از غم مرهم آزاد شد ۔ که از غمزه دل نشتر آماده شد

مرهم مباشد دلم را نیاز ۔ که بر چیده ز خم از دم تیغ ناز

نگیرد دوگر نه نگ مرآت جان ۔ که زد صیقلش گوشه ابروان

چه گلها که راحت بدامان کند ۔ چه داغ تو سر در گریبان کند

نیارم بمسجد دل داغ داغ ۔ که نذر خرابات شد این چراغ

ز جور تو گردون نیارم کشید ۔ خدا از سپاسے تو ام آفرید

چو در کار من عقل کروے خلل ۔ بحکم تو معزول شد از عمل

مرا نیست در کار خود اختیار ۔ نشستم تماشا کنان چه کنم

نگاهے اگر عقل دیوانه نیست ۔ شراسبے اگر گریه مستانه نیست

خبردارم از خویش بنمای روے ۔ ندارد نمک زخم حرفی بگوے

ز سودائے کون و مکان غافلم ۔ همین با تو دارم سرے عاقلم

بسانے گرسے گر کند جلوه حور ۔ ز دستش نگیرم شراب طهور

نگاهم ز چشم تو گر دیده مست ۔ پری گر دهد می خورد پشت دست

ببوئے گلے گر بگلشن روم ۔ نگه سوے رو پیش اگر من روم

کدام است بهت چو گوئی تو هست ۔ چه نام است سنبل چو موئی تو هست

اگر ماه گیسو ز رو سے تو تاب — کند مہر را ذرۂ خود حساب

طرب را اباشد زمان سے + — کہ باشد غمت مایۂ خوسے

دہے زہر از رشک جوشد بکر — زنے زخم مرہم فتد اندنظر

روان پرور از راحت آزار تست — گل دیگران بستۂ خار تست

سرت گردم ای ساقی بے بدل — ز کار افتادم و گرد شوق غزل

غزل

ز گل عاریہ دارد گریبان ما — در او بخت خارست بد امان ما

نسیم بہار محبت وزید — سمن سے فشاند مغیلان ما

کمر بستہ ہر گوشہ صد فوج بہار — بدہقانیے باشد زندان ما

نشستست بر چہرہ صبح وصل — غبار رہ شام ہجران ما

تہد جنبش در سینۂ آفتاب — شرار چراغ شبستان ما

اشہابے کیوان در آمد ز دور — چو شد ساز قانون افغان ما

تو ان این زمان در در آورد گفت — کہ در ماندہ در ماندہ بد رمان ما

بنا وردہ پے خنجر تشنگی — سر چشمۂ آب حیوان ما

زند جوش صد چشمہ در ہر قدم — شکست خضر بیابان ما

زیان خواجگی میفروشد بسود — ز سودائے کالائے دکان ما

نکردیم صرف انچنان زندگے — کہ از ما ستانند تاوان ما

در آئینۂ خنجر عشق کرد — جلا پرورے چشم حیران ما

بر دسیل خون جگر چاکہا — برائے سرا پائے میدان ما

ز آسیب مرہم بروں آمدیم — نہان ماندہ زخم نمایان ما

لباس ملامت شکائی نداشت — کہ سر بر نکرد از گریبان ما

تکوری دگر آهنین زلف کیست	که زنار مے بندد ایمان ما

خطاب بساقی

بیا ساقی آبے دین و ایمان من	فدایت دل و جان من جان من
ازان قرمزی آب خواهم بدست	که زرد و بشست رو گشت آتش پرست
بقعر درے زمین مے بینم بکار	که سیلے ست از سیلی روزگار
ز رخساره ام گر دِ زردی بشوے	که از خاک سر بر کنم سرخروے
بساغر کن آن آب آتش مزاج	که رنگش زیاقوت گیرد خراج
مبن ده که از صدمه گیرد وداع	سخنم باج بر گردن روزگار
بیا جانا سخت افسرده ام	چه افسرده و اغفلتا مرده ام
بنالم ز تندیِ زندگے دمے	بدست کرم گر دهے جرعه
ازان روح پرور که تاثیر آن	کند در تن عشرت مرده جان
بده مے که در آب گیرم شکے	بسازم پے روح شرمنده اے
بیا ای طبیب مرضهاے دل	بجاے علاے چه غمهاے دل
مریضیم ازان باده خواهم علاج	که کارد گل جان بباغ مزاج
خناق غمم بسته راه نفس	ندارم بغیر از تو فریادرس
ز آهم رخ روز شد در نقاب	سرت گردم ای ساقی آفتاب
سیه روز از دود این گلخنم	بساغر کن آن باده روشنم
که اعمی اگر در مقابل نهد	ز شرگانش خلد شعاعی جهد
ز پیری ضعیف ست بازوی حال	سرت گردم ای ساقی خردسال
جوانی هوس کرده ام زان عقیر	که گر دید باغ از ان عقل پیر
بستم ده آن رشک یاقوت را	که سازد جوان عقل فرتوت را

مسرت گردم ای ساقی سرگران
تبا بان زمے گردہ امتحان

بیا ساغر صاحب عیاران دراے
بسا غر کن آن چیز کش نقد ما ست

رسم در لفت توبہ کیمیا ست
زگرد آسمر بگوئی کیا ست

فرو ریز در ساغرم آب رز
مگو آب بر زآتش خام پز

بفرم رسان شعلۂ جام را
گرم کن بجوشان من خام را

بیا ساقی اے زینت انجمن
کہ در بزم ہا تشنہ روئے سخن

بسا غر کن آن نیر چرخ رز
گر گویم سفہای خورشید روے

زرد وئی دہم گشت از شیشہ آب
کہ از ذرہ خرمن کنم آفتاب

بہار اور دم بہر باغ بیان
اے رونق بادشاہ زمان

ز تعریف خلق خجستہ نہاد
کشم نقرہ در استخوان جہاں

تہی چشمیت خوان جہان نوال
دہم انتظام مہام سہے

باحکام ایام برہان شہے

در مدح شاہ برہان الملک

زمین داور پیشگاہ زمن
مربع نشین سریر دکن

مہین سرور لشکر چار صف
بہین گوہر قلزم زر صدف

سر سروری قبلۂ مقبلی
تن زور مندی دل پروری

در اقلیم ہشت سکندر حشم
بمیدان جرات تہمتن جگر

بتشبیہ لفظش گہر قیمتے
بتعریف ہاشم سخن وقعتے

منوشیح نباشم کتاب بنام
منقح زکلکش حساب حساب

بر اورند اگر انبر خسروے
پناہ ضعیفان بہ بخت قوے

بلندان چنیں بلندیش بست
زپہ دستیش را فلک زیر دست

زمین بندۂ دل پایہ مکنت
فلک پایۂ سلم مرتبت

ساقی نامہ ظہوری

زجل بردہ حسنہ گلہ احتشام	غلام غلام غلام غلام
غطا کردہ در ایوان گہ دون سریر	دبیر دبیر دبیر دبیر
بہ بزم طرب زہرہ تیز چنگ	بقانون زدہ زمزمہ بر تار چنگ
مشعشع شعور بہ عرصہ کارزار	مفوض بہ تیغ خفتہ گذار
عنان رہ شاطرے بر تمہ	زبس خرمے راہ پویان بسر
شب و روز گرم تلاش آفتاب	کہ از نیزہ دارند کنند حساب
فلک کوش ایوان جاہ و جلال	کہ تند رزیر قش کشد در دوال
چنان تیغ کین راندہ اندر وغا	کہ گاہ و زمین بستہ گردان چنان
چنان اصی ناوکش مہرہ ریخت	کہ مریخ را زہرہ بر زہرہ ریخت
پے بزم گستردہ بر جا بساط	زمین گشت پابست عیش و نشاط
زبخشش فلک رفعتی سر بلند	زخوانش ولی نعمتے زلہ خند
سخا دست از دہ حاضر غائبان	کفش راحہ دریا و کان نائبان
باسناد طبعش خرد معتدل	باعداد دستش کرم مستقل
بسر ما ہوا لیش چو سودائے عشق	جہانگیر صیتش چو غوغائے عشق
بتحقیق ہمدس تقلید او	نہان ترعیان تر بدید او
فرو خواندہ از جبہہ بخت و زشت	بچشم فراست خط سرنوشت
مراد نظر ہا تماشائے او	سراپائے او چون سراپای او
زغوغا می آن غیرت مہر و ماہ	شد از خواب نبیدار بخت نگاہ
بنا کہ چرا آسمان رہ بخشش نکست	کہ در سایہ نسبت قدا و ست
زبیمش شمن گشتہ نکہت شناس	دم نسبتی میزند در لباس
برویش کند چون سلام آفتاب	وہد جنبش کنج ابرو جواب

بچوگان او برده تا راه کوی
فرگاه چوگان شود گاه گوی

خروشد چو کوس ظفر آتشش
ببالد سر گردنی را تنش

ز انعامات او ظلم درمانش ست
ز ایثار او مال در دامنش ست

باعجاز جود دست گوهر فشان
بخنجر جبش وفا کے کند دخل کان

بفرضے رود دخل مصمد کرم
کہ مصمد قلمبش گم شود در شکم

جو ہر نامہ جود حاتم زند
دم مہر دار تیس خاتم زند

چنان ابر جودش جواہر فشاند
کہ عکسش زگردون کواکب دماند

قلم گر کفش نکتہ پرور شود
نویسد چو میم نقطہ گوہر شود

بگیتی ز داد کفش پروہ نم +
کہ ہمیان ماہے پرست از درم

ہوس را چنان جودش اقطاع داد
کہ ہی آید از خرج و دخلش بیاد

ہمہ فرضہا از عطایش ادا ست
نخواہی تو فرضی نداری روا ست

کند بر زبان چون دعایش گذر
مہرش در آغوشش گیرد اثر

رود بی ثنایش ستم بر زبان
شود سود ہا بی ولایش زیان

چو تابش جبینے دہد روزگار
بابد کند در اول آخر قرار

چنان راستی طبعش از دہر جست
کہ پرکار در کجروی گشت راست

نہاد ست تارک فلک بر قدم
تخلیم قدرش ز لبس گشتہ خم

ز چترش فتد سایہ گر بر زمین
کشد چرخ خورشید زان سر زمین

ز تختش بفوق افگند گر نگاہ
فلک بنگرد از ہالہ تا بندہ ماہ

چنان مشعل رزمش بر جہان
شود شام اقبال پر تو نشان

کہ ہنگامہ او نگردیدہ گرم
نہان گشتہ خورشید تابان ز شرم

نہاد ست در سایہ ابروے شام
کہ چون ہر سر مہ دہد بار عام

بتسلیم چون جا کران کمین ✤ فلک پشت دستی نهد بر زمین

ز مهرش سنانے زداگر صبح دم نمیشد بعالم فروزنده علم

نیارست چون عارضش آفتاب ببیند این ماه و این آفتاب

هر آنکس که افتد زطاق دلش بصد غم شود جبهت آب و گلش

سخن از وفا پرسش چو راند زبان رود از گزافے فرود در بیان

زطبعش رسد گر بواسط مثال الف گشته قد کشد چون نون دال

زرایش سپهر گر نبودے آب و تاب درخشد از و صبح آفتاب

بیا ساقی ای مایهٔ عیش و سور ز قوما حاضر و غائب اندر حضور

بجامے لبم را بده آب از حباب کز از هیبت آرم سخن در خطاب

بدلیری زبان از حد غیبت بخطاب انتقال منقول و بدرستی زبان از رنگ ملال از آئینهٔ خاطر زدودن

تو یا جبا با فلک در گهما ز اسرار شاهنشهے آگهما

شهنشاه ایوان احسان توئے همه میهمان صاحب خوان توئے

نماز جهان پاس فرمان تست سپهر قبا بندهٔ ایمان تست

ز تخت تو بالیده ایوان ملک بعدل تو نازیده دیوان ملک

ز رمح تو پر مغز باز و سپے ز فتح تو مشکوی ابروے فتح

نه انداز تیغت خطر در وداع برآورد از کوست ظفر در سماع

کمان ترا تیر مریخ دوز سنان ترا آب خورشید سوز

صد و بیست معمول از کم و بیش بکلام تو معجز نما راستے

بوالانشادی ندارے عدیل سخن از ثنائے تو گردد اصیل

بروز شکار تو هنگام گور بنظاره گردن فرازند و زور

چو تنیست کند کار بر جگر تنگ | درآید بدم لابه غران پلنگ
ستانند شیران برای حیات | ز رمح تو برشاخ اهو برات
کمندت تند بر نخچیر پاسای صید | خورد پیچ چون رگ بر اعضای صید
ز مد بال تیهو زاندازه تو | که گیرد سر راه بر باز تو
کشاید عقاب از به پرواز بال | ز تیرت شود بال خویشش وبال
چکد آنقدر کبک را خون ز دل | که سازند مقار طعمه ز گل
شود فارغ آهو ز قید سرشک | کند عشق فتراک صید سرشک
کبوتر ز دامت مذارد حذر | بنامه ها دارد از بال و پر
دل هر که در دام مهرت فتاد | کشایش برویش چه در ها کشاد
دهد کام خاطر تماشای تو | ببالینگاه از تماشای تو
پرستندگان مه و آفتاب | ز مهرت شب و روز جویند خواب
ز غارت تمنای هر گلبنی | که در سینه گل زند نا شگفتنی
کز آن خم تیغت براحت سپرد | که صد زخم از بهم مرهم نخورد
نگه گم کند ره بخورشید و ماه | مبادا که گم گشته ره باز خواه
چو پرخیزد از شمع رویت نقاب | به پروانگی پر زند آفتاب
قضا چیند از چهره حور خال | که سوزد سپندش گزند جمال
بپای تو تیا دیده مخمور ماه | سپهر راه گیرند بر گرد راه
ز دور ج دهانت بگاه سخن | شود توده پیش تو در عدن
بگفتن چو ریزی در از لعل ناب | شود آب در گوهر از شرم آب
چو سر سوی پای تو دامان برد | گریبان ز غیرت گریبان درد
دمد زین هوس در دو دست از مجرت | که گردد چو موی کمرهای تو گرد سرت

دو قرابه کشته از نو ۱۲

ستانم ز خورشید و مه رونما
بیار ای پسر می ز من دار و دور
چو نقاش کین نقشها آفرید
ولیکن چو با ما در آمیخت رو
شود دماغ تا به غم کس نمی
جگر خون کند در ره آمد شد
رود چون پری دیده مردم ز هوش
که هست از پی گوتاه ایام وصل
نمی بخشد ایام آن بد صفت
ندارم بخاطر نشاط کلام
بیارم ز خود قصه در میان
چو نشنیده حرفم برآند ز پیش
نزد بر شکیبم بیک جلوه راه
خیالی شدم در حریم خیال
چنین عالم از بحر مشکل مباد
ز سیه رویت آئینه کردگار
ز مجلس باین عارض لاله گون
صبا پیشتر ره بگلشن کند
گل شرده در دامن گل کند
ببام صنوبر نهد نردبان
ربابید رنگ بر گهار انجبار

که گیسو و نگاه و لبش را جلا
که لبریز شد ساغرم ز آفتاب
چنین نقش بر ساده عکس کشید
بماند سجا عکسی از از رو
کند یاد او صاحب تخت کی
که کس کی بازو پیش دهد شهریار
چو آید بهوش آید اندر خروش
برین فصل چون من نهم نام وصل
که هستی کند آشنا چیر تم
که در دو دیی کرده با شم تمام
که لب را نماند سخن در دهان
بر سنجد لبم از سخنهای خویش
کند گفت بر دیده ام صد نگاه
چو از نکته نصیبم زخوان وصال
شد از حال آئینه غافل مباد
ز عکسش فضائی جهان لاله زار
چو آئی بعزم تماشا برون
بفگنی سرو و سوسن کند
ز هر گوشه آواز بلبل کند
ز قمری بپالا کند دیده بان
کشاید گره غنچها را ز کار

بهر کوچه ارزانی بساط نشاط ‖ دل تنگ ما و بیابان بساط

زروئے تبان کارہا لغزشہ ‖ بعشرت دل از پشتہ پر مغزشہ

بعہدت رسان موم در آستین ‖ پر از دوستے خاطر دشمنے

کمند آشنا طرفہ نخجیر عیش ‖ صبوحے کنان کرم شبگیر عیش

بشکلے عروس رجا جلوہ گر ‖ کہ گر دیدیاس از ہوس شوخ تر

چنان روز و ہفتہ وسیع الذیال ‖ کہ گنجید در جیب محمہ علیش سال

بقا رود عدو و ہمدم و ہمزبان ‖ ز بس گشتہ بر خاطر خود گران

دل خصم در کوزۂ روزگار ‖ چو اخگر بہ آوردہ از خود غبار

چو بخت عدو فتنہ مفتون خواب ‖ سرای ستمگر چو جانش خراب

برائے بقائے شہ دادگر ‖ دعا در دعا واثر در اثر

دعاہای ارباب حاجت قبول ‖ بدینبال ہر مطلبے صد حصول

بے جستن دایہ مجنبز و نیاز ‖ بصد دیر پروائے کبر و ناز

وفا وعدۂ جود در پیش رو ‖ برآوردہ امید رخت از گرو

ز تردستے سائے روزگار ‖ بروں رفتہ خشکے ز مغز خیار

حریفان می اندر سبو کردہ اند ‖ لب و نغمہ را رو بسو کردہ اند

تپ حاسدان آتخوانی شدہ است ‖ گل سر دہ مہران خزانی شدہ است

کند مائے تلمے نوحہ گر ہوس ‖ ترحم شود چون برارد نفس

خروشیدن کوس ہر صبح و شام ‖ جہان را بعشرت صلائیست عام

ز بس شد شمال و صبا نافہ بیز ‖ ز بس گشتہ دیوار و در نغمہ خیز

خلائق ہمہ پائے کوبان روند ‖ بدامن کشے عطر روبان روند

بیا ساقی ای فجلس آرائے من ‖ بیا ماہ خورشید سیمائے من

از ان بادہ کشش زنور یم در سخن — کہ بزمے بیارا یم از ہر سخن

در تعریف بزم بادشاہ

زبان گر چہ بس طرح مجلس کشید — تہی ست بزم تو ہر جا کہ دید
ز حرص زبانے بگفتن دہم — گل داستان را شگفتن دہم
چو در راہ وصفش فتد حرف کس — بصد بوستان بر خورد ہر نفس
بہشتے ست زیبا تر از روے حور — از و چشم بد چون نعم از عیش دور
عروس اربیاید برہ خاکبوس — بزیور کند گوش و گردن عروس
بگلبے عنبر از ناف و محبسرش — بنگ کو نثر از شعلہ ساغرش
سمن بنیر چون دامن بوستان — صفا خیز چون سینہ دوستان
ریاحین کہ بے خدمت نو بہار — ز گل دوستان بوستان برکنار
نہال چمن ارمان چمن در چمن — شمیم گریبان سمن در سمن
عرق بر گل چیدہ دوشیزہ — نگفتہ ہاے پژمردہ در خرمے
ز ہر غنچہ در موج دریاے نور — ز ہر نغمہ در رقص صد اے طور
ہوا نانہ آہو زکالاے چین — زمین چین اطلس زدیباے چین
در و دشت از صندل تر عبیر — معطیق چو عنبر زمین از عبیر
زبس رفتہ عطر سمن در دماغ — ز ہر نغز نسرین و در باغ باغ
گلاب از جبین سے رود در مسام — نباشد عجب پاے نغز مشام
دمید آنچنان نکہت از مشک و عود — کہ خوشبوی شد نغمہ در چنگ و عود
ز مشک آنچنان خاک مشکین شدہ است — کہ گاو زمین آہوی چین شدہ است
نعم زعفران ریشہ پرور فتاد — لب خشک در خندہ تر فتاد
نعم ز مغز استخوان کردہ پر — تنقل ز لذت دہان کردہ پر

تہی ست بزم تو ہر جا کہ دید — کہ بزمے بیارا یم از ہر سخن

نسکبت از نقل هر گوشه تنگ ۱۲ | زخوان در فراخی نظر پای تنگ

انگشته ظاهر زبان آبجان | کم گردید نگین سخن ۱۲ بان

نتاز و بعشرت گهی عیش و ناز | کد از پای بنا شد دران برگ و ساز

تعریف بان

زبان شکر و بان سخن پروران | شمیل ۱۲ حقیق لب دلبران

از و گرم خوبان بنسرین جبین | زبانها چو برگ گل آتشین

بهنگ ز مردی در اثر | دهنها از و چشمه لعل تر

از و شرح تن دهنهای تنگ | هوس را بابداد ش از بوسه رنگ

ز بیباک او نخلها در چمن | نموده بلوزد ۱۲ از شاخها بر تن

بدو نیک از و پای در گل چو او | محبت از و نهین در دل چو او

وصال ۱۲ و از افشن بکوی سبب | مهیا کن عید و عاشو لب

ز لعلت ۱۲ و نیشکر شهای ۱۲ اهل سخن | نفس بی نفیس بانسیم ۱۲ ختن

ز سر حشمه ۱۲ خضر ۱۲ و چشمه ۱۲ آب حیات | مقابل ۱۲ چو سنبران خوی کرده تازه روی

بخاصیت باده ۱۲ ۵ ۱۲ غمی | مراد دهنها آب حیات ۱۲ | ز پیغمبر ۱۲ ندا آورده ۱۲ مرورت ۱۲ در خمی

خوی ۱۲ شرم از زر و تناسل جبین | ای در تنهیز چشمه ۱۲

با تیار ۱۲ نفع از پی دفع غم | وز جنگها ۱۲ صلح ۱۲ بدر ۱۲ ستین

چنان خوشنما چون شود لقطه دار | شبیه کند دست اهل کرم

با ین شکل شد دست ۱۲ از با غبان | که پروین بدشبیه گردد نثار

ز سبزی و تلخیش اهل دکن | کد شد منبر کام از و خطبه خوان

ادیم زبانهاست در رنگ از و | چو شیرین کلام اند و رنگین ادا

سبک جسم و بد بودت تنک | بغرت گران و بقیمت سبک

گهے مایهٔ سعود صحبت شود ✣ گهے توشهٔ راه رخصت شود

چو اوکس بتحصیل نقد حیات نیاورده بر لعل خوبان برات

زلبس جرب و نرمی و افسون و فن بتان را دوانند زبان در دهن

برای بتانش گهر پرورند بهر برگ صد بوسه پیچیده اند

ازو کام شاه و گدا کام جوست توان گفت بر مغز چیده پوست

ازو نازکان لب چو گل گلکون کنند بگلگونه گفت و خون کنند

دل حاسدان سیه اندرون ز سبزی بیره اش غرق خون

بزرگان و خرده انش همدوش هم بتالیف الفت همه آغوش هم

ازو جفت و طاق اندر اتفاق که در رنگ خفت و در شکل طاق

ازین غنچه در غنچها سے دهن شقایق شود دسته بر یاسمن

معاشت بهای لبهای اهل حیا که دیدست چون او معاشقا

بمهرش گرفتار و ارستگان چه پیست اندآری کمر بستگان

باو سعرفت پیشگان را سر یست که در بیره اش هر ورق دفتر یست

نه پیچیده برگے ازان دلبران که صد بوسه پیچیده بنود دران

لبهای گلرنگ رنگے کشید که خواهنده خوبان دست از شهید

شود چهرهٔ زرد خورشید آل دهندش اگر ماهرویان گال

زغم عاشقان رخ بناخن کنند چو خوبانش در سینه ناخن زنند

ز هر گشته اش ناخنی در دلیست ز ناخن زنهانش خوش حاصلیست

چو پیرایهٔ دردمندان شود چنین سبز نخلی ندیدست کس

که با نکهتش عشق ورزد نفس بود در بهند این حنائی عجب

که بر کف نهی رنگ روید ز لب

از و شه سفالهٔ لاله گون میخورد ده | وگر میخورد خصم خون میخورد

تعریف مطربان

زکیفیت مطربان باده نوش | اگر دیده دیده اگر گوش گوش
زرخسارشان دیده در عیش و ناز | زآواز شان گوش با برگ و ساز
مگر بود حاجت بدو نازرا | که آواز کردند آوازرا
بصد بند بندد هر دل شود مبتلا | شود رشتهٔ فن هر جا دوتا
نهان کرده اند از هنر کوشیے | در آواز دارد بے نیوشیے
که گر غمزه از مهر مه گون نشست | رگ جان زند کس نیابد خبر
از ایشان بهنگام باغ و بهار | گل و بلبل از یک گر شهر سار
رود مهر دلها بقانون زخمه | زند شه خی هر چنگ در خون زخمه
کند گر بنیے نیدے را اسیر | زنند از کمانچه روانش بتیر
چو لب بادهٔ گرم بر نے نهند | دل خاره را شعله در نے نهند
نی آورده ضوغاے ممتاز شیے | کز و نغمه دارد سر افراز شیے
بر آورده در وقت جلاجل فغان | دهد نغمهاے عناد دل نهان
بطبنور غم دور و نزدیک را | زند آبیاری سه ره ریگ را
سر انگشت استادش از کوه شمال | بخشا گر دیے قال آورده حال
بآن شفتگے پیوست مغز ربات | چکانیده از نغمهاے تر آب
بحجر سیده خون مغز بر پوستش | فتاده ست صد نغز بر پوستش
تر آدیده صورت هزار از دو تار | گل نغمه را داده شکل بهار
بلند آنچنان شد قانونیان | که بیخوابی ست رقصیده گردونیان
ز استاد دیے نغمه سازان نهند | تنفسیدن کند وام ز آهنگ زرند

بپرسیدن نغمه خنیاگران نوازش

چو آهنگ خاطر نوازش کند
که در بحر نغمه شناسی کند
که چون باده پیمود صدا در کدو
ازو جان عشاق مست نوا
کند نغمه در صید دل ترکتاز
بر افگند از شادمانی کلاه
بپرسید کز سحر سازی که هست
به نظاره شاه خورشید فر
که بر تارک عنبر افشاند زلف
زلیخا روان کرده شیر نغم
که بر گشته سر بر پیش خوان خدا
که چون تال دارد خروشان جرس
که این نافه سای ست و آن نغمه سا
شراب خم مندل و جام تال
که هیکل ز مندل بگردان فگند
بیاد آورد حال بدخواه شاه

که از صد مست یکدم گر دمید بیخ ۱۲ | ز بس گشته سر تا قدم چام ۱۲ چام هیچ

تعریف معاصران

غم و غصه چون تارک بدسگال | ز رقص سیه قامتان پایمال
ز هر سو دو بستن ملا میکنند | بجا طرفه بیجا تماشا میکنند
کمر ها چو دریچ و تاب آورند | چه دلها که در اضطراب آورند
بافشاندن دست چندین گوشن | به بر چیدن پای دزدند هوش
با هنگ جان داده آواز شان | اصول از فروعات انداز شان
ز رخسار شان جلوه خورشید را | ز خال شان یاره ناهید را
رباینده گر رانگه پاسبان | فریبنده گر راسخن ترجمان
دل افروز ۱۲ چهره با شمع دل | پریشانی طره در جمع دل
بنا گوش را سنبلے بر فشند | سر انگشت را ناخنے در جگر
بزانو سر هوش از چشم مست | بدندان نزاکت گزیده دست
دل از چشم زلف در گوشمال | سویدا فرو رفته در داغ خال
هوس چاشنے گیر ۱۲ سمندر دهن | گزیدن در انداز سیب ذقن
به کوتاه بینان ۱۲ نه دشوار ۱۲ | در ابرو ز بهر دو بافتنے در از
ز موچین فشان نا فهانے ۱۲ که ۱۲ | مهر بار صد دل بجانے ۱۲ که ۱۲
ستاده دیار تغافل کناه | ز چشمک زنی جنبش دل در مزاد
ز هر عشوه گو شته چشم ناز | بصد وعده در نقش لوح نیاز
اسیران بناکے تحمل کنان | ستمگان بر تغافل تغافل زنان
نظر بازے دیدها با قبول | بفنگیرے کارها با حصول
بدل کینه سنجان ۱۲ ابهر مهان | در آغوش دل راحت آسوده جان

ساقی نامه ظهوری ۱۲
قوس گشته ۱۲
۱۲ اجزا نمای
هر گره یعنی از نغمه ۱۲ ازموی
خود چین نشانی ۱۲ ست
چین نیم را ۱۲ ست مشکین تر
ست پس گره ۱۲ ازموی
چین بگردش می فشاند
۱۲ بسیار گردش خوشبو ۱۲
۱۲ است
همان دلها بجا سے ۱۲
نازنغمه ۱۲ ۱۲ صوت
۱۲ ای زیاد سے
نیست ۱۲ زیاد قبا ۱۲ است
جنس دوروی مباشد
که چو بر ۱۲ ابر بهار باشد

۶۱

۱۲ اخگر ۱۲ است کلام آشنا
۱۲ ۱۲ صوت ۱۲ ۱۲ ۱۲

شگفتن بروها در سرِ کرده یار
زسیب ذقن بر مهال بنفشه
شکیب آنچنان جیب تسکین در ربود
برآید گر از سینه آوِ نهان
بزلف پریشان زنجیر سازند
بگنجید در پوست دیوانگی
هوس تیغ در رگ و ریشه اهل هوس
شکست خم طره شان بیشمار
اگر آورد رغبت قتل زور
برآنجنت شان بادی از بس نظر
چو پیچیده بر عکس بر در زنند

گر بے چین بسر برده ابرو سے یار
گزیدن بحسرت لب خویش کیست
کہ شوقش مسبر بست تسکین کیست
برآرد مرادش نگاہِ نہان
زجمع حسینان تذبب بسازند
بچہ دیوانگے سغبر فرزانگے
زخون گرمی ساتیان بست جوش
کہ آید مگر توبہ بہار ایکبار
تبسم برانگیزد از پستہ شور
بہا دادم شان داد دستے اشہ
گل از شاخے بر آرند و بر سر زنند

تعریف اہل تجلیس

بگو ہر بر امید دستِ سلطان از دکان
بہ بینید و حیران گردد و بہ تدبیر بیند
بگردن فرازے چو راست علم
صف صفدران از زمین و سیمار
تپ شیر از تاب شمشیر شان
سر نکت سخن با نے سر بہ
بگفتن چو طبل شکر خامہ
مدامت بسنگینی گوش بار
زدوام محبت گل باغ شان

همه از کمر بخود و کان بریسان
چو صیت سخا پیشگان ملک گیر
باقبال شان خورده نصرت قسم
کشیده تر از کاکل و زلف یار
تف آتش از آب شمشیر شان
شکر یا نشا را ز شانے شکر
اوا کرده حق ادا یا همه
حکایت بر سینه لا له زار
چراغ وفا روشن از داغ شان

نسنجیده گوئی چو میزان نهند — سخن وارگوهر به بنیان دهند

او بکسب آداب ازایشان کند — حیا جبهه شاداب ازالشان کند

تراو دیده گیش هم از جام شان — سعادت نگلین کنده بر نام شان

چو اهل طرب شب نشینی کنند — گل افشان یاسمنی کنند

گل بستنبل از شعله ها سبز زند — بگلگشت پروانه پر زند

بنگشته صبوری ز لبریز جام — کند شعله در صبح آخشت شام

تعریف شراب

کند جلوه صبح از صفای شراب — مبر تا بد از شیشها آفتاب

صراحی بخورشید پهلو زند — حدیقه نامیزانوز زند

برو کاموسا از گل بهرها — چراغان کند باده در چهرها

کند جلوه مینا بآن آب و تاب — که مهتاب را سازد از شرم آب

شرابی دشود بر قدحها سبیل — که آید خم تاکش از سلسبیل

شرابی کزو بهر ورع پرورد — چو مینا به پیمانه وارد سرد

تکبر ز سیمای او — تواضع نوا ضع ز مینای او

هم از پرتو جان دل افروز تر — هم از داغ بر سینه دل سوز تر

مصفا تر از عیش هم مشربان — گوارا تر از تلخ شیرین لبان

شعاعش ستاند ز خورشید باج — حبابش رساند بخیمه بتاج

بردا از دل زاهدان تیرگی — کند دیده حور از ان خیرگی

بسیلان فرستاد سیلاب رنگ — زده آب یاقوت از ان سرخ سنگ

حریفان آزاده گیرو دار — جوانش جوان گوید و پیر پیر

ز دوشش که در دوش نگذرد زوال — شه و سینه شفاف تر از زلال

ساقی نامه ظهوری

ای صبح بر آرزنا

ای آب از خضر

ای چنار کوه باغ

ای غالب

ای جواب او

ای جوان او را

ای شراب ارغوانی

ای آب از خضر

ای آب از خضر

ای آب از خضر

تعریف شب و شمع و چراغ

شب از جلوه شمع و مشعل چنان — کز و شرم گردید روشن‌بیان
ز شمع شبستان سحر پرده ساز — ز قندیل ایوان شمر دگداز
جهان از تجلی لباسی به بر — که شب آبرو گردید روز آستر
چنان از شرر شعله انجم فروز — که راز شب افتاد بر روی روز
شرر در زمین تخم کاشتم — وزان تخم خرمن فروغ بهار
شود دیده روشن ز نور رشید — چو از روی شه چشم امید جمع

شرر ها کند از تنش رشحه‌ها — ز معجز شود سینه‌ها صیقلی
کجا ساغر عشرت آرد بکف — که در دل شب نروید بکدو نشست
شود مالها در شبستان جمع — چو بیند شمش زنده‌دل اختری
بسا تنگ دستان حسن جبین — چکانند خورشید و ناهید از او
ز جانش چکد قطره گر در دوات — نویسند بر عشرت جم برات
رسد تا ز نوع از و گر بنقش نگار — شود بال طاووسش آئینه‌دار
خواهش اگر حرف اظهار زند — دم پیشکارش مسیحا زند
از و یاغبان دلستان سرزند — سخن گونه ارغوان برکند
بدستش دهد نبض اگر جویبار — کشد رعشه انجیر شاخسار
مهارست گلهای سیراب را — برآرد و برنگ خود احباب را
ز ساغر کند شمش چو تحویل دل — خورد غوطه در نور قندیل دل
وبالست پرهیز ازین سه وبال — حلالست چون خون دشمن حلال
ازان در شبستان اگر شود جلوه گر — که با آب جیحون فرود هم اثر
ز نورش چو بشعل فروزند ایاغ — چراغ دگر برکند بر چراغ

فروغ آنچنان از مشاعل دہد
که از زاغ بال هما صیقل دہد

چنان خاک خورشید سیما شود
که خفاشش سازند حربا شود

بخفاشش ره یابد آن اضطراب
که خواهد بسر چند در دل آفتاب

مبادا ز خدا گر شکل پستان ز تغیر
سنا شد عجب گر بدوشند شیر

منه آنچنان نور بر یکدگر
که تا حشر هرشب دهد صبح سر

برآرد سها چتر آئینه فام
که در سر گردد تمام

شود پر ثوابت هر سنگاه سپهر
کند صبح از دود در گردن بلبل گره

کواکب بپالند بر اوج نور
برآرد محیط هوا موج نور

بآن روشنی کل شود دیده ور
که گوئی ندیده ست خود را دگر

ز بس شمع سوهان کند نور ناب
شود خاکها سوزش آفتاب

برین شب گر اعمی شود دیده دوز
ز پروین کند خوشه بینی بروز

کسے را که افتد برین شب نگاه
نه بیند همه عمر روز سیاه

کند سایهٔ شمع هر جا عبور
نمایان بود روز چون میل نور

تعریف فانوس

دل از نقطهٔ نور گردد مثال
اگر گرد فانوس گردد خیال

چو فانوس گلدسته باغ نور
در و شعله نو باوه سنبل طور

منقش چو دیباے ورزاکنگے
زده نقشها شعبه رخ پرداکنگے

ز سنبل برآن نازک اندام تر
تن شمعش از نقره بس خام تر

ز پروانه سنجے کشد بر کران
حجاب بآن نازکے درمیان

نزاکت ز پیراهنش لاف باف
که گرد و ز اطراف پرتو شعله صاف

فروغے ازو در نقاب آورند
که از سایه آتش آفتاب آورند

خرد تا بیدار تا نسبت طلب تاب — شود سایه گر خیزد آفتاب

وخاصه ذکر از شعله چون پروان — برانداز ریشه سر مه اختران

بنازد بشمعش برانشه وفتن — ببالد به پروانه اش شعله زدن

زپروانه درخواست پیرایه‌ئی — که پروانه اش آورد سایه‌ئی

گریبان پروانه زانگشتان — که چاکش بدامان او سر کشید

مگر کرد پروانه این التماس — که بنوازد شعله در لباس

بفانوس ازان شمع را این بس است — که در پرده خوبی نمایان ترست

زپروانه شمع پا در گل ست — که پروانه در شمع این محفل ست

ازو گر نه مشوق رخشنده تاب — چرا لے پر دیده آفتاب

نظر بایه پاکان ستم نمیکشید — جمالت بفریاد دیدن رسید

بیاساقیا کامدایام عدل — بنا هم لبالب کن آن جام عدل

که از عرصه عدل شه هم حشم — کنم از سخن دفع ظلم و ستم

سخن در مدح و آوازه سخن و ادا و مقدمات آن و حکایت شاهزادگان آوازه خوان

زهی عدل پرور شه بی همال — که گر لم کند پنجه خود غزال

کند در دهن ناخن شیر پنبه — اگر نگذرد از نیستانش بیه

اگر برخورد گرگ ناگه بمیش — کند رم ز چنگال و دندان خویش

زپروانه ماند اگر کبک باز — ملهرش نهد بر پر خویش باز

بخواب آورند در گذرگاه روان — نفس بندش بر قفا دست جان

چنانست عدل تو در اقتدار — که نوشیروان بست زنجیر دار

ز عدل تو جان در تن زندگیست — زمان تو بر مایان پایندگیست

بفتوای عدلت که دور از خطاست — دو صد بار یک مرغ را خون بهاست

سخن در مدح و آوازه سخن و ادا و مقدمات آن و حکایت شاهزادگان آوازه خوان

چو در دهست عدل تو تقریب این
سلسله انجمن کرد

حکایت

حنا بر فلک رتبه جاسش بشاه
جهان از نقش انصاف اوست
خط منشور بر نام کسری کشید
شود طبع از فکر بزمش شجاع
مظفر کمایت دولتش بر لواست
ز خلقش خوشی وقت باغ و بهار
متاع دو عالم بر پیش کریم
ولی در فضای دلش میل باز
چو در عهد شه کشور دلی داده است
شهان حاضر و رست نشق شکار
ز شه یابد از روزنی تا بعین جهم
سری پر نشاط از هوای شکار
گزین آهوش گرم چو لانگی
ز افشاندن سنبلستان یال
ش از رنگ نقش جوهر نعلها
روان در رکابش بسر چرخ پیر
بسر پنجه گلگون بازنه ها
غزالان شهر ز بیمش بدام نفس
بنجیر گه داده شاه ولیم

که در برج شاهی بست تا نشیمن ماه
سحر ریزه خوشه چینان اوست
از و لفظ شاهد بمعنی بکر
بگفتن بلند و بمعنی بدیع
بتیغ کبش خورده سوگند راست
ز جودش بری عشرت جیب و کنار
نشد چیره بر خاطرش هیچ چیز
شب و روز بال و پر بسته کوه باز
بامداد باز خوش افتاده است
که آید بصید و لها بکار
بدولت رساند دارای دارا شکوه
بجذبت مباهی سران دیار
ز نقش سمش خاک در عنبر سرشت
پر از نافه جیب صبا و شمال
رخ ماه شب گیر خورشید خور
ز خورشید بر دوش قندیل تیر
هوا قلزم موج پرواز ها
غزالان گرفتند در دشت دور
بشمشیر داد جگرگاه شیر

ساقی نامهٔ ظهوری

بگفتش برین لشکر افگن نظر — بچشم آیدت آن ستمگر مگر

وگرنه زبان تیغ کین در دهان — نشانی نگوئی و نخوشش نشان

تمکاش بپاسخ چنین لب گشود — ق که جائی در ان رستخیزم نبود

که ماند بباد م نشان کسے — بدانم چنین و چنان کسے

نه آن تیر گیرد در نگاهم گذار — که گه بینم اورا و گه نشناخت

مشخص نه محرم سپه بیشمار — فرو ماند داور زند بر کار

زجوشش غضب آتشی بر فروخت — که بر چرخ نسرین را بسوخت

زهر سوے راه نظر مے گرفت — که در هر که میدید در مے گرفت

زدرایش بیم از جیب آن شعله سر — که سوزند بر یکدگر خشک و تر

باطفای آن شد چنین چاره ساز — که آبے بران ریزد از خون باز

بدستش سیکے نازنین باز بود — که از سینه پیرایهٔ ناز بود

بچنگال قهرش سر از تن بکند — بخوار ایش از دست و پا تنگ کند

پس انگه ز لشکر سر بانه خواست — زهی شاه عادل زهے باز خواست

بکیدم سر باز چندان بر ید — که آن عرصه را دام کنجشک دید

چو از حکم دارائے کشور شکار — سر باز رفت و دل باز دار

بباد عدالت چو گل بر شگفت — بآن زال عقدی ز درد و گفت

مگر بود مرغ قوتم باز داد — که این بیضها در کنارت نهاد

تبشویق آن معدلت داد ساز — سجود خداوند کنجشک و باز

برآورد کوس عدالت بیام — کزین کوس خیز و صدائی دوام

بنار و اگر ابر عدل شهان — گیاهے نروید بباغ جهان

شود ملک روشن بپرواز عدل — سعادت شکارست شهباز عدل

از گریبان شد گفت با دشاه این خوف
پس اشاره کرد سر باز دار
خشک و تر سیست گنگار
دست گذه بهم در هوس
بلاک آیند ۱۲ رقعه
آتش غضب آن
خون باز فرو نشاند ۱۲
رقعه
پیمانه باز کرد بیاد
دام مشابهت دارد
۱۲ رقعه
اسه سر باز ۱۲ اشاره

نهالی ست عدل و بقا بار او — ستم پرنیانی فنا تار او
کشد خیمه سایه بر آفتاب — که عدلش ستونست و جودش طناب
دو دو اور کنون پرورانند من — یکی در خراسان یکی در کمن
دکن از ارم رونما خواست ست — که از عدل برهان شه آراست ست
فتد لرزه معذرت بر صبا — بسبهو ار چه پهلو زند بر گیا
وگر حاجت افتد بخواب گران — شود یافت در دیده پاسبان
ز لنبت فتد بیگنه در وبال — حنا گشته چون خونیان پایمال
نشینند زبلبل گل ار بر کنار — کند غنچه دلبستگی آشکار
خزان بر طراوت گزیده باغ جنگ — مکن در شنه گو پاک سوسن ز زنگ
ز خشم درز نبا نها حکایت نماند — رواج متاع شکایت نماند
اگر که وه ام من در شکوه باز — نداند کسے راز ناز و نیاز
بیا ساقے آن ساغر غصه خوار — بشکر آب عیش رانے نے بهار
که طرز شکایت دهم یاد عشق — رسد حسن شاید بفریاد عشق

چکامه بنیاد عشق و شکوه بی وفایی حسن و بکشودن باب خوانخواهی و تحت نمودن

دو کس شکوه دارد درین روزگار — من از پرده دار و خور از خیتر دار
ظلوم ده زبان هم که گوید فرض — که در دل خود رسانم بعرض
بسے چون بردی جمالت نگاه — همه هفته هفته همه ماه ماه
مبادا از ین ظلم بر چشم من — بر انصاف حسن تو آید سخن
ز اوراد خوانے زبان کام یافت — که شهد ثنائے تو در کام یافت
ولی چشم شب خیز کارے نکرد — بصد گریه دفع غبارے نکرد
ز نام تو در خنده لب غوطه خورد — ولی گریه بر دیده پاکے نشرد

لب و چشم از عشق معجز نمایست — یکی خنده خیزد دگر گریه زاست

چو عشق تو تقسیم دولت نمود — زبان حصه دیده من ربود

ز هجران چنان دیده غمدیده شد — که از گریه آشوب خنده مذیده شد

ندیدست تا نرگست سوی من — نخندید جز گریه بر روی من

بچشم شبیه خواب نادیده رو — که مژگان بنشتر کند دشمن برون

کجا جای خواب است این چشم تر — فتاده ست صد گریه بر یکدگر

بگو چنین باشد آشفته را — نگهدار سینه صفا دار شنا

نگه را ضرور ست بختی دگر — بگیرم بامید بختی دگر

فروریخت بر دیده ام اشکها — نهانم جگر میخورد رشکها

چو در بندگی بنده جان سپارد — شود کهنه نوگردد اعتبار

من از طالع خویش در حیرتم — که چون خدمتم کهنه شد حرمتم

ز بخت ست کارم همه بر خلل — به بختی دگر کاش میشد بدل

همانا که هندوست بخت نگون — که سعیش اثر میدهد واژگون

ز بیش جدائی دل آزرده ام — که این زار نالی ز حد برده ام

بجز شکوه ام گرچه در دل ذکر نیست — ولی شکوه ام کمتر از شکر نیست

دلم در رهی زند پیچ و تاب — که آبی بلبها چکاند شراب

نبود از مست آنقدر ننگ و عار — که در بار عامم نبخشند بار

من ساده و این متمای خویش — که وا کرده ام در دلش جای خویش

چه چشم ست بر حال آن ناشکیب — که تنها بیاسایش خوردن از خود فریب

با فسون زبان در زبان آمدم — ز دل دادن دل بجان آمدم

با ین حال در شکوه تعجیل نیست — که امید عفو جز بتاویل نیست

ساقی نامہ ظہوری

من ساختہ دل ہیچ نیم بس ست
چرا این در ایام دستور گشت
وبال ست سرمایہ آن حیات
کہ گیرد بران مرگ ہجران برات
گران نیست بار فراق الفتید
کہ کوہ از کشیدن نیازد کمر
دل غائبان را نپرسد حضور
خوشا بخت استادگان حضور
کہ گویند در عرض احوال خویش
زروی تو بینند اقبال خویش
من ناتوان چند دارم نگاہ
لب پر سخن دیدہ پر نگاہ
فروغے ز روم گاہ گاہے بخویش
مدارم گمان گناہے بخویش
بعینہ شد از قو گوئے گناہیم ہست
سراپا گناہم لب از عذر ہست
بخجر خط خون برگناہم مکش
دلی انتقام از نگاہم مکش
نگہ دارد این چشم از کار خویش
کہ بخشی گناہش بسیار خویش
مروت مگر میرد ایوان شود
کہ دشوار او چشم من آسان شود
گرانست خوارے کشتنی بر عزیز
عزیز ست این دیدہ تر عزیز
ز خاک رہت سرمہ یافت ست
فروغ جمالت بر و تافت ست
پر ست از جمال دل آرائے تو
بہار من ست از تماشائے تو
بجائے تو بر یاسمن عاشقم
ز مہر تو بر خویشتن عاشقم
محبت مقید بآداب نیست
چنین تہمت خیر عرف احباب نیست
مہر جا بخندد عشق یاد میان
ہمہ عرف و عادت رود بر کران
کس از مہر یاران دلگیر مشو
اگر زہر باشد شکر مے شود
محبت بہر سینہ کاید درون
نشیند کند خانہ بر ما برون
محبت مرا کرد دیدار خواہ
وگرنہ سزاوار بر بارگاہ

کہ نزدیک را باید از دور گشت
کہ گیرد بران مرگ ہجران برات
کہ کوہ از کشیدن نیازد کمر
خوشا بخت استادگان حضور
زروی تو بینند اقبال خویش
لب پر سخن دیدہ پر نگاہ
مدارم گمان گناہے بخویش
سراپا گناہم لب از عذر ہست
دلی انتقام از نگاہم مکش
کہ بخشی گناہش بسیار خویش
کہ دشوار او چشم من آسان شود
عزیز ست این دیدہ تر عزیز
فروغ جمالت بر و تافت ست
بہار من ست از تماشائے تو
ز مہر تو بر خویشتن عاشقم
چنین تہمت خیر عرف احباب نیست
ہمہ عرف و عادت رود بر کران
اگر زہر باشد شکر مے شود
نشیند کند خانہ بر ما برون
وگرنہ سزاوار بر بارگاہ

ساقی نامۂ ظہوری

باہل نظر نذرہا دادہ اند — کہ از چشم دربان نیفتادہ اند
خوش آن دم کہ در بزم گردون بساط — ببراند از چہانہائے نشاط
مہیا ہوے مستانہ مے کشم — مہ جمجمہ خانہ مے کشم
گل شوق تم از آب و گل بر دمد — برقاصے از سینہ دل برجہد
ز مویت حدیثم تمارے شود — زرویت نگاہم بہارے شود
دہد جبہہ ام از سجود حضور — بہ پیشانیے ماہ خورشید طور
شود حکمے از زگست حاصلم — کہ دیگر تغافل نکاہد دلم
بشادے برآ با غم اندیشگان — مدان ہمسل شغل نظر تیشگان
محبت لآل و صدف سینہ است — نگہ صیقل چہرہ آئینہ است
بنود آتش حسن روشن چنین — نگردد کشش از بلا دامن چنین
نقاشیے حسن دل در رفوست — نگہ چہرہ دار ابہ پیرایہ اوست
شود حسن صاف از نظرہاے پاک — ز دقشق لآلخن از جگرہاے چاک
اگر عشق ظاہر کند رازہا — حجاب محبت کند نازہا
چہ نازست این ناز اہل نیاز — کہ باشد خریدار ش ارباب ناز
شود عجز را چون تکبر ضرور — نیابے ملائم تربے از غرور
مگر ساعد حسن گردد ستون — کہ سر پنجۂ عشق آید برون
سر پنجہ حسن کون و مکان بست عشق — بنازم بلا لائے دست عشق
از ان قطرہ آن بلا طلم برد — کہ در شعشش گریبان قلزم درد
دہد بندہ را رو اگر در حجاب — بگردے شود چہرہ با آفتاب
چو ز انوے مشاطگی تہ کند — ستمہا ز زیبائیے سہ کند
از و آن مرآت ظاہر شود — کہ فرہا دیہ ویز خاطر شود

چگویم چه محنت ارنازکدلم
تو دانی که از ناتوانان طلب

گدائی که شد بامن دل ورباش
چه کان و چه دریا بامن دستگاه

بجاه گدایان شاهی که دید
بناز م بپابوس گردش سرم

تحیت رسانند از آسمان
بفرق من آرند سجدهٔ آستان

زعجز برفرازم بعیم شناس
خدا داده این فرق درگه شناس

زهر موگهر صد زبان آورم
دراز ازهر زبان صد بیان آورم

نیاید برون باد ناکام حیات
دل از عهدهٔ شکر این التفات

که یاد تو در سینه مسکن گرفت
مرا از برائے تو از من گرفت

زهست وزاد صورت دعائے مرا
قدرت ساخت و زون اداے مرا

نفس میزنم مشک بو میشود
گهے دگهم باغ رو میشود

ز خلق تو عالم گلستان من
جهان غیر کوئے تو زندان من

سرفرازیے سجدهٔ آستان
زده بوسه بر آسمان

شود حسن سودم مایهٔ آبروے
زسود اے بنائے وخاک کوئے

رسانید بخت م زفرخندگے
بانبال ازادیے بندگے

بخت بلندم زمن مژده
که مے آید از تارکم سجده

زشیع نوشد سودها سود من
گدوبرده از بود ها بود من

زبان کیست دیده پرستود و دوخت
که خود را بدلالے خود فروخت

مرا دارد باشد
بپاے سود خود در میان نیستم
مگس دست جنبش زیان نیستم

زمین بوده ام آسمان گشته ام
نیم آخشین رنجمان گشته ام

فلک فطرتم کرد زین نکته است
گران گوهرم از سبک قیمتم

بدر یاد کان قیمت من کجاست
بلی از لبت یک بلی صد بهاست

ز تو قیر این طبع یاوه بکن
باضافت با خود فزاوه بکن

شناسندگان زر برند میده هند
گهر در بهای گهر میدهند

گهر بست حرف خموشی خطاست
تو نی مشتری خود فروشی بجاست

ز حضرت دلے دارم و صد حضور
یکی دور ازین عیش دیگر خواه دور

بدنبال عشق تو افتاده ام
بزور و نوا سے دلے داده ام

بجذبه محبت ز خود رسته ام
ز تمکین گاه بر کمر بسته ام

ز پیچ خم با امید بلند
که خورشید بر ذره پیچد کمند

اگر قطره ام قطره گوهر شوم
نمایان از نیم که در خود کم

ز هر کس خیالت جدا نیم داد
به بیگانگی آشنا نیم داد

دل من نگر تا چه عنقا که بود
که حضرت بر و پیش در جان گشود

بران دل بسه چشم باید گریست
که یک نقطه بی آرزوئی نفزیست

دلے کشته آرزویت سپر
بآن دل که بیند در و جز تو در

نظر تا نیابد ز یاکان نظیر
ز نظاره ات کے شود بهره ور

تبعیدے دگر دارد این آستان
کند رد بجز جبهه را آستان

سر افراز نیئے باید اندر سرت
که از خاک بایت برد افسرت

دل مدعی را به حضرت بکار
کجا لاله زار و کجا شوره زار

وفا خود در هر کس فدایت نشد
گدا مرده هر کس گدایت نشد

ازین در گدا آنکس که جوید گدای
سرش بر بدن باد بار گران

محال ست این سعی کس چون کند
که ترسم ز سر طوق سر وون کند

مبادست چون طوطی برآرد نفس
زبان و پر خویش سازد قفس

ز جام تو ما نیم جمشید کیست
بروئی تو خورشید کیست

ز بینیم در جلوه مهر و ماه
که بر دیده تا وان نباشد نگاه

گدایت نداند در دیگران
ندارد سر ما سر دیگران

بکوئی هوس خود سران نیستم
بسر وو فا دیگران نیستم

بسانیم خود اندر محبت خودایم
نه از اهل غیرت که غیرت خودایم

بشب بے خوامید نخیر ما
کم از سعی کس نیست تقصیر ما

چو در جرم خود ما جزائے کنیم
بصد عفو جرمے بهائے کنیم

ازین راه جز سالک آگاه نیست
درین راه کو آنکه گمراه نیست

چه بیجاست در قصهٔ اهل راز
ز کوتاه حرفان زبانے دراز

نه آن سر نهادیم بر آستان
که بردارد شش کوشش آسمان

بغیر از سجود تو در جبهه نیست
اگر شرق اگر غرب قبله یکی ست

شب و روز دل در زمین بوس تست
بپرس از خیاکت که جاسوس تست

کسے نیست غیر از تو در دل بپرس
بپرس از دل احوال هر دل بپرس

چه ماه و چه ناهید دل سرخوش ست
مرا نعل جوزا رکاب دراس ست

درین دیده جز طلعت یار نیست
نگاهے تماشاے اغیار نیست

اگر دیده ام خار کویت بخواب
نگه گشته در دیدن گل نقاب

ز اهل وفا نقش انگشت نشست
که بر خاک کویت خوش نقش بست

زبادے برارم بحشر فغان
که خاکم رباید ازین آستان

کند آن زمان خاک من خیر باد
که گرد تو گرد اندش گرد باد

ساقی نامہ ظہوری

مجلد شدم ہندم اگر شست و شوئے — ہمان خاک کو بیت لبود آرزوئے
گرفتم مراعت پائے دگر — جز ایں کوی خود نیست جائی دگر
غریبست در سینہ یاد وطن — غبار غریبی بہست با د وطن
بہ بیمار لطف طبیبان خوشست — وطن در دل نا غریبان خوشست
مپرس نظیری غریب ترا زیں تبر — کہ گوید ہاوت وطن آ بخیر
چو حرف تو با لب شود ہمزبان — ز حرف ہمہ بگذرد دو دہان
فرامش گشتہ اول عہد حزن — کہ یاد تو خوشتر شد و دل عمر من
بد ہر سانے اے اختر نا بناک — باین تہمت اکنون از ان جنس پاک
کہ مستانہ جوشش سپاوش زنم — منے خشک گردم بر آتش زنم

در شکایت بخت

سبز عذارے ہست ارچہ از من شکفتہ تر — شکایت شہر راہ گفتن گرفت
شکایت کنم اول از بخت خویش — کہ روز مرا کرد چون رخت خویش
لبم خشک گردید از تاب او — غمم گشتہ بیدار از خواب او
ز راہ کرم گشت خنجر بہم — کہ رہ داد در مجلس خود شبم
ز غربت سرم چون بگردون رساند — بصد خوارئیم بر دو بیرون نشاند
از و ہر دمم سینہ پر غم ترست — کہ در سینے از خارہ محکم ترست
چرا غم نبیند بے روشن کند — کہ حبس پر از باد دامن کند
کند چاشنے گر مرا از شہد ناب — کہ زہرے ز کامم شود کامیاب
ز کشتم طراوت بگلشن دہد — کہ در خوشہ ام برق خرمن نہد
ہوس دارد آشفتہ خویش را — چہ سازم باین طالع تہمتے
بہ بین از برائیم چہا ساخت ست — بہ بین از برائیم چہا ساخت ست

چنین بخت از مهر خصمان خوش ست
با خدا بخش از شاه و زبان خوش ست

دل ساده تا کے خورد باز پیش
کسے چند سازد و نبا سازد پیش

به تبدیل بختم اشارت نماے
کہ امید در دل بدل کرد جاے

زامداد طالع بآن حالتم
کہ از دشمن و دوست در خجلتم

زبیگانگان شرمساری بلاست
وزان صعبتر خجلت آشناست

گر نفتم کہ سازم باین ہر دو حال
چہ سازم کہ دارم ز خویش انفعال

محبت محبت زدم سالہا
نگفتیم کہ افتم باین حالہا

دل باغ طبعان ز آزردگے
مبینا د اسیب پژمردگے

نہاے متاعم اگر کاسدست
غمی نیست غم شادی حاسدست

بسیلے کنم سرخ رخسار زرد
چہ حاصل عیانست آثار درد

بخاشاک شے سازم افگنده نهان
علم سے زند دود بر آسمان

فروے خورم غصہ سینہ در
کہ از پردہ ناگہ نیفتیم بدر

زبیم شماتت بخون می طپم
زخصمان نہان در درون می طپم

بدل گر کنم غم گرہ می کنم
بجانان آہ حسرت زدہ می کنم

تہ بار محنت کمان سے شوم
ز بیطاقتے ہا بہان سے شوم

کہ کام و زبانے بنوعاد ہم
چو دیوانگان سر بصحرا دہم

ز نم آنچنان در رہ بیکسے
کہ یابد گزیدن ز لعل تو کام

بجنبم چو بر خویش یابم خبر
کہ از مرغ پرستہ ام بستہ تر

وفا طوق گردید در گردنم
فروچیدہ صد کس بدو دامنم

ببازوے دل زور غم مے برم
کہ ز نجیر امید در ہم ترم

ولیکن محال ست وارستنم
کہ ہر مو کمندی ست در گردنم

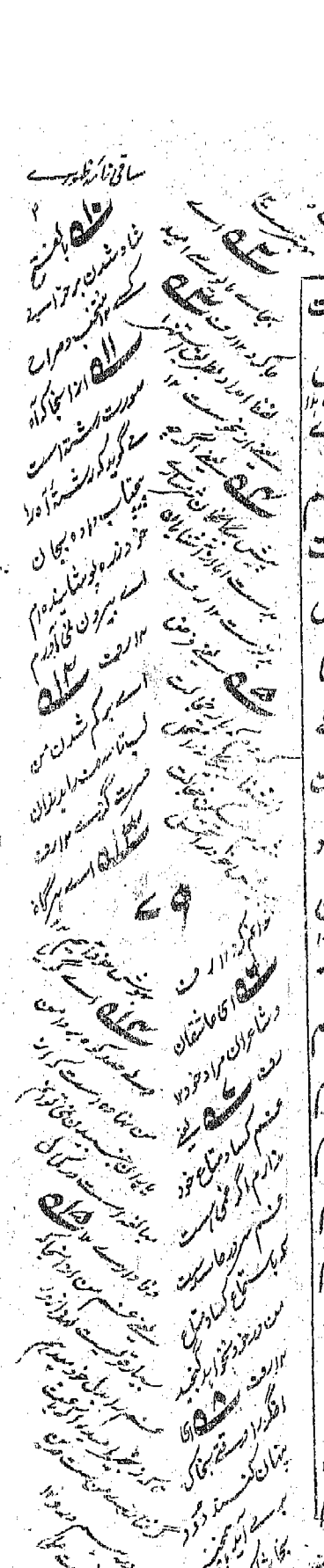

روا نیست بر وحشیانی ستم — که رحم آورد بر دلان از طبع شان
برآن ناتوان صید بیداد رفت — که در دام از زیاد صیاد رفت
کم مے کنے یاد وا نیست درد — کہ بسیار خواہے مرا یاد کرد
بہ دولت کشان را بہ عزت مخوان — بہ عزت چو خواندی بہ ذلت مران
بجون شکارے میالائے تیغ — کہ دارے بہ تیر اک بستن دریغ
مبینا دکس در دو حرمان بلاست — ز خود دانم این اقتضائی وفاست
چرا تر نباشد بخون چہر من — کہ کوبد در کین من قہر من
ز تقدیر نے سازدم نے نوید — کہ بیم ستم نے سوزدم نے امید
من از غم باین حال و ارباب پند — زبان کارم از پند ناسودمند
بر آب نصیحت شستہ زدہ رنگہا — بکلفت در شکست دلم سنگہا
زبانے ز سودا بان خراشندہ تر — خراشندم از طعنہ ہر دم جگر
کہ گفتیم راہ فضولے مپوے — بہ مہر کن این مگو آن مگوے
نگشتے نصیحت نیوشش آنقدر — کہ افگند شاہنشست از نظر
برائی تو در خاطرش نیست جا — بنامت نگردد دلش آشنا
حدیث تو گر دد گرش گوش زد — شنیدن بہ پوش نہد دست رد
دگر در خیال طرب کم نشین — برو در پس زانوی غم نشین
سر خود مگیر نہ دلی این چنین — تو خود کردہ شکوہ خویش کن
کہ میگوید این حرف و دورست دور — کے از قطرہ در یا در آید بشور
جوابش بطنز نشنوان — مرا از نظیری ہمین بس نشان
کہ گوید ز مجنون شاہ از گدا — کہ از نیسان دہد کار ہم آخر قرار
سزد گر چہ زین سخت ناسازگار — کہ برتابد از ذرہ رو آفتاب
چہ دور ست لیکن ز لطف این عتاب

زمن گرچه چندین فضولی خطاست ‌ ولیکن درین جرا رتم عذر ہاست

زبانم ولیکن ازینچنین در سخن ‌ شد از حرف رزمت منه جرم من

عطایت کہ راحت بجان میکشد ‌ طلب راسخن در دہان میکشد

سوالم ازان ہر دم افزون شود ‌ کہ خوانہم سخا شتے تو ممنون شود

دہد صد جدیم روی تو روے ‌ زانینہ طوطیت در گفتگوے

کجا میکند گوش این قصہ گوش ‌ کہ گویند اہل سخن را خموش

سخن سنج دارد دُرِ شاہوار ‌ چہ سازد گر اینجا نسازد نثار

بیا ملن ز تو رستخیزے ظاہر ست ‌ کہ لب اینچنین بر سخن قادر ست

بنودے ز تو رستخیزے گر نہان ‌ سخن خود شدے مہر درج دہان

ندارند ظاہر پرستان خبر ‌ کہ ہست این عتاب التفاتی دگر

کسانے کہ راہ درون مینرند ‌ ہمہ نقطہا واژگون مینرند

درین پرتم زہرے کسا غر کنند ‌ کہ خون در دل شہد و شکر کنند

غنانم ازان وازدے در سخن ‌ کہ افتم در آید بسر گر سخن

غمم را کہ جانے بہ تن کردہ ‌ باصداح احوال من کردہ

بمنزل کی این بارے بردو دل ‌ دم مصلحت گفتے خوردو دل

توان بود یک نکتہ بارو سے تلخ ‌ زشیرینے نفع دارو سے تلخ

چو لعل تشنگان را بجال آورند ‌ بحکمت سنک در زلال آورند

بجان حسرت این اشتمل میکند ‌ دلم خویش را زود گم میکند

نکند کوب غم شد گر آب و گلم ‌ غمی نیست پرسیدہ ام از دلم

ز حرف حریفان بگردم ملول ‌ دلم تا نگوید ندارم قبول

بضم سازد م لغزش با اسیر ‌ نباشد اگر بخشت و ستگیر

مهر جا که عفوت شود جرم کاه — کم از به گ کاه است کوه گناه
زشت ندم بسر گر چه شیئ بیم — نترسم عظیم ست عفو عظیم
زلطفت عیان باد دل بهره مند — کزان پند گیرند ارباب پند

حکایت

شنیدم که حجاج روز پسین — بر سم مناجات گفت این چنین
خدایا تو دانی بجا کرده ام — نه بر خلق بر خود جفا کرده ام
زدند این رقم بر من از تنگ و بد — که خواهد مرا ساخت عفو تو رد
دهندم پس از لعنت خوف جا — کنندم ز لب نسخ حرف رجا
بیارباب شر کم قرین کردند — عتابم تو با من یقین کرده اند
شمارند خاص سخن اندوه و غم — چه خواهد شد از لطف عام تو کم
که بر رغم این خرقه بیالفضول — زرد قم فزونتر نشیند قبول
ز عفو تو در پیشگاه صفات — بیارا یم از هر گنه صد ثواب
بمانند خلقان زمین در شگفت — که از معصیت کار طاعت گرفت
امیدم قوی گشت و کاهیده بیم — که هم لاله کرده ست و هم ارزیم
یکی اهل عرفان ز عقبا ربود — چه این گفتگو زان ستمگر شنود
بگفتا عجب نیست کاین حیله کیش — بود کار فردا هم امروز پیش
زهی بی نیازی شناسنجاست این — که باشد عنایان ترا کفر دین
بپای سجده این بلند آستان — زمین پایه افتاده است آسمان
شهان نیز ذی قدر و ذی پایه اند — ز خورشید اوج ازل سایه اند
شه دولتی دولت ارنجبت شان — بپرسش بر آورد سر تخت شان
ز اخلاص شان هر کجا پیده است — همان کرده پذیرفته است

گدا را چه نسبت بمهد گناه — که عذر گناه است بر لطف شاه

نباشد مرا گرچه آن اعتبار — که عفو تو آید همی در شمار

ز عجز چاک جلست بدامن مبین — ببین قدر خود دست من مبین

بجا هستم چه دانم که از کیستم — بجز عالم چه دانم که از کیستم

سعادت بهند بر سر تاج تخت — که یاد تو در سینه دارد بتخت

لب گلشن شکر ما بهل بست — بهار ما ز خار خار گل بست

بطلعت تو ز آسیب نهراسیم — بمهر تو ز کین و هجر ایمنیم

شد و روز شبهای چون موی تو — دل شب که گیرم از روی تو

ز بعلت سخن گرچه غالطیده ام — که محرم بجز نے نگه دیده ام

زمن زشت بیچ مهفته است — بجز گفتنیها نگفته است

اگر اصل این بخت و کین داشتے — برابر و بمثال تو چین داشتے

به نزدت سبک آنزمان میشوم — که بر خاطر خود گران مے شوم

بچشم تو شد میخ ایمان دلیل — که بر زندگے نیست تلخی سبیل

درین پیشه کار کسے رفت پیش — که هر دم بجد خورد بازی زخویش

چنان راند موج غم اندر آب — که کشتے کشم در بناب سراب

کم است از برای من ناشکیب — دل شاد ده از بهر نقش فریب

رسد ساده لوحے بگفتار کس — وگرنه کند عشق بنیاد بس

اسیر ان خیالے شوند از ملال — نباشد اگر عیش فکر مجال

چگویم که دل در چه فکرم فگند — دل خنده داری بگویم بخند

بایمن سبے بخت صلبم درین — که با آنکه پیش تو خوارم کنین

ندارد به عزت کسے جاے من — نباشم اگر این چنین واے من

بهر تو دل کرده کسب شرف
منهم یکطرف عالمے یکطرف

چگویند بهرت چسانم چسان
زدهشت ندارد زبانم زبان

غریبست هر چند جان اینچنین
برایت مهیاست در آستین

ق
ازین حرف پیش تو تحقیق نیست
تصور پذیرد برائے تصدیق نیست

ای اگر ادائے زکوة زمانے بکن
بیک خواستن امتحانے بکن

با عجاز مهر و وفائے کنم
که صد جان بیک جان فدائے کنم

کند فهرتو حفظ ناموس دل
گر این نیست در سینه افسوس دل

بهر جا خیالت پی جا شناخت
مکان از دلم دلنشین تر نساخت

شود با خیالت چو دل آشنا
بداند که بوده است از جان جدا

کسے گشته از نخل جان بهره یاب
که از جوی مهرت بران بسته آب

ز روئے تو چشمی که افتاده دور
تواند نگه کرد اگر سوئے حور

بهر سو که بیند غم اندوز باد
ز شرم بصیرت زمین دوز باد

نباشد کسے که تو در گفتگوئے
برو گو بمرگ لب خود بلوئے

پرست از خیالت در و بام دل
ز مهرت دو منزل ست بادام دل

ز تو کرده بر من جهان بوستان
چنین دل نصیب همه دوستان

همه منزوی پوست میکاردش
توئی دوستش دوست میدارش

برائے محبت دل من دلیست
حقیقت شهر شتم گل من گلیست

شوم رشک منزار شهر شتم پوست
بخود دشمنم گر ندارم دوست

چو غوغم ز تیغ جفائے چکد
همه کیمیائے وفائے چکد

کند کار نغز استخوانهائے من
بپندد از صد هزار در اشتم

شوم صد قیمتے تر ز زر بیغشم

چون من نیست یک بندهٔ دیگرت | قسم سے خورم تا شود باورت
بعفو عظیمت که از عذر خواه | گناه عظیم ست عذر گناه
بجلمت که در پایهٔ امتحان | سبک بگذرد از خطائے گران
بتاجت که چون عرض گوهر دهند | صدف پاے بر فرق اختر نهند
بچهرت که از قبضهٔ نور تاب | کند نیچه در نیچهٔ آفتاب
بزلفت که هست امتحان نازنین | که گردد زمین از هشش گمه جبین
به تیغت که مکوفا خندان او | زند بوسه بر زخم پیکان او
بگرزت که در عرصهٔ دست برد | بشستی کند مغز اکبر ز خرد
بزرین کیانت کز ان هست صاف | نهد خونچکان ناف در پشت قاف
به پیچان کمندت که در دار و گیر | چو زلف بتان بسته درهم اسیر
بگردهرت که از شرف بر فلک | کند سرمه در کاسهٔ چشم ملک
بقدرت که از سایهٔ اش هر طرف | دمد سرو و بند و بنظاره صف
بموجت که چون زو بر آید نفس | زند دانهٔ بیضهٔ نو ترآید نفس
بشورحدیث شکرخند تو | نبور جبین بحر خند تو
بکوبت که طرف آچمن میکشد | بخویت که نارنج شش سمن میکشد
بلطفت که عالم گلستان کند | بقهرت که افلاک ویران کند
بفرمت که صرصر زپے میرود | بوسعت که بر خارهٔ بے پے میرود
براست که آئینهٔ اعتدست | بعدلت که مشاطهٔ کشورست
بجودت که نگار رهان ساختست | بقدرت که بر آسمان تاختست
بطلعت مارتبغ ظفر آیتست | به پیشانی مهجه رایتست
بنامت که در سجعت پرهاخمه اوست | بهمت که معشوق اسپاخم اوست

۱ چون من نیست یک بندهٔ دیگرت
۲ بعفو عظیمت که از عذر خواه
۳ بجلمت که در پایهٔ امتحان
۴ بتاجت که چون عرض گوهر دهند
۵ بچهرت که از قبضهٔ نور تاب
۶ بزلفت که هست امتحان نازنین
۷ به تیغت که مکوفا خندان او
۸ بگرزت که در عرصهٔ دست برد
۹ بزرین کیانت کز ان هست صاف
۱۰ به پیچان کمندت که در دار و گیر
۱۱ بگردهرت که از شرف بر فلک
۱۲ بقدرت که از سایهٔ اش هر طرف
۱۳ بموجت که چون زو بر آید نفس
۱۴ بشورحدیث شکرخند تو
۱۵ بکوبت که طرف آچمن میکشد
۱۶ بلطفت که عالم گلستان کند
۱۷ بفرمت که صرصر زپے میرود
۱۸ براست که آئینهٔ اعتدست
۱۹ بعدلت که مشاطهٔ کشورست
۲۰ بجودت که نگار رهان ساختست
۲۱ بقدرت که بر آسمان تاختست
۲۲ به پیشانی مهجه رایتست
۲۳ بطلعت مارتبغ ظفر آیتست
۲۴ بنامت که در سجعت پرهاخمه اوست
۲۵ بهمت که معشوق اسپاخم اوست

که هر روز افزاید این اعتقاد | که کس نیست در مهرت از من زیاد
حکایت جواب پنجم
حریفان سخنها فسانه بی معنیم | که در سنه اثبات این وعده نیم
دگر شاه هم مانده در اشتباه | پس از صد قسم بگذرانم گواه
بکین خوب خاطرنشان خودت | بپرس از دل خود بجان خودت
ز عشاق تو مهر و وفا ثابت است | گواهم ستد دل مدعا ثابت است
ز شغلت دل از جان خبردار نیست | خوش آن دل که جز با دلت کار نیست
چو مهرت در اید در آغوش دل | زراحت بیاساید در دوش دل
بیا زار ازان دست دل برقرار | که دارد دلستان تو میراث خوار
چه ای کز پی دوستان روشن دست | ز فور شید رخشان تو منور افگن دست
زده رفعت سایبان آشیان | که دوزند بر آن آستر آسمان
بتحصیل جود تو کان برگشت | باندیشه گنج کاوشی نگشت
کسے را زر و دستمزد ارزان نداد | درایام هر بے حسابے که بود | بحکم تو جمع است در ملک جود
مگر کان جود ترا مهره دید | که مژگان زرین ز هر پیش دمید
بجاه از سکندر فزون تر توئے | از سقطه توئے و سکندر توئے
بفکر تو گر دید تا آشنا | حسد در لقب گشته با کاشنا
نگردد چو تو هیچ مشکلکشا | رصد بندی چرخ تدبیر و رای
ز صنعے که معمار رای تو بست | طلسم فلک خرد را عادی شکست
بیا ساقی آن در بر آور ز درج | که مینا حصارست و پیمانه برج
بده تا کشم گرد خاطر حصار | که صد بسته خیل غم روزگار

در تعریف قلعه

برین قلعه تا کرد کیوان گذر ✤ | ز در آسمانش فتاد از نظر

براطراف او مهرهاے روان
نمایان چو بر آسمان کهکشان

عدو زین فلک زهره احکام نیست
که اختربران غیر بهرام نیست

برو نصب از هر طرف نوبهار
براهاے دُر کفته سهر کوهسار

در تعریف توپ

سجوشم به تعریف توپ بزرگ
نه توپ بزرگ اژدهاے سترگ

ازو پنجه ور شعله خشم و کین
وزو دست آشوب در آستین

برانگیزد از غرّش زین خط نیل
پے دیده دشمنان نقطه میل

مهر دشمنش از دشمنان گسلد
تن پیشهر ارزش دل نوشهر

قوی پنجه نصرت بپازوے او
سبک کوه ها در ترازوے او

ندارند شاهان ایوان ملک
چو او دشمن افگن بمیدان ملک

ازو آتش فتح در اشتعال
ازو قرعهٔ ملک فرخنده فال

سزد گر سر خویش گیرد بلا
که دارد ازو عافیت تکیه گاه

بدریوزهٔ آتشش از آهنش
یکان برق یگشت پیرانه ش

اگر مهرهاے تپش بدریافتند
نهنگان ژرف اسمانها بیافتند

چو روز سے شعله دل سالها
نشیند برون از درونش هوا

شود در دل روز اگر شعله بار
شب از دود سازد بنجوم از شرار

چو تابد بهوا از دخانش کمند
بچرخ ارسد جان فرافتد به بند

شود مغز چرخ از غرّیدنش تباه
زگوشش ارکشد پنبه مهر و ماه

شود در عدا گر دمکش ساز او
خورد بیم گه زهرهٔ آواز او

بجنباندش آشیانه زور ست پیل
زور زنش حقیقت ست تقلیل

امانان ره گه گردونش شد شماره سلا
بود دیده از ره شمار طویلها

برانگیزد از غرّش زین خط نیل
پے دیده دشمنان نقطه میل

مهر دشمنش از دشمنان گسلد
تن پیشهر ارزش دل نوشهر

قوی پنجه نصرت بپازوے او
سبک کوه ها در ترازوے او

ندارند شاهان ایوان ملک
چو او دشمن افگن بمیدان ملک

ازو آتش فتح در اشتعال
ازو قرعهٔ ملک فرخنده فال

سزد گر سر خویش گیرد بلا
که دارد ازو عافیت تکیه گاه

بدریوزهٔ آتشش از آهنش
یکان برق یگشت پیرانه ش

اگر مهرهاے تپش بدریافتند
نهنگان ژرف اسمانها بیافتند

چو روز سے شعله دل سالها
نشیند برون از درونش هوا

شود در دل روز اگر شعله بار
شب از دود سازد بنجوم از شرار

چو تابد بهوا از دخانش کمند
بچرخ ارسد جان فرافتد به بند

شود مغز چرخ از غرّیدنش تباه
زگوشش ارکشد پنبه مهر و ماه

شود در عدا گر دمکش ساز او
خورد بیم گه زهرهٔ آواز او

بجنباندش آشیانه زور ست پیل
زور زنش حقیقت ست تقلیل

امانان ره گه گردونش شد شماره سلا
بود دیده از ره شمار طویلها

چو گردون کشانش بهامون برند | بگردون کشی گاو گردون برند
نباشد اگر زور را اقبال شاه + | هنر در نصیحد سال یک روزه راه
بدیر و به سعی طبیب بلا + | بدارو ی از درد خصمان دوا
نشیند چو هر زانوی کند و کوب | فتد کوه مهلوی بوسیده چوب
سفوا هند سوی رخ در آسمان | که بالا نگیرند تخم از آن
چنین اژدهای عدو کش کجاست | بگفت انکه خود غار و خود اژدهاست
بحرف صد اکذه در روز جنگ | دهان و درفش دل خصم تنگ
بتقریب چون برده شد نام خصم | بگویم حدیث سرانجام خصم
بیا ساقی ای لعبت سینه صاف | ازان مے که با کینه دارد مصاف
بده تا نه احوال کین پوران | بگویم بے عبرت دیگران

در بیان حال خصمان

بشمشیر زن فرق چون خصمت کذ نیست | همه آرزوهای خود را گریست
چو از روز خصم تو گوید زبان | ز تارسیکے حرف موید زبان
ز بیخ اصل خصم خرمن نهاد | همه کاه پا نیز بر باد داد
خبر این نفع خصمت ندید از ستیز | که در قتل خود تیغ کین کرد تیز
عدوئی تو گر آتش کین فروخت | همان خویش در آتش خویش سوخت
فضولانه گر خشم در عرصه راند | چو افسانه شد گوش در عرصه ماند
حسد گر فشارد ره آیست این شعله کش | که بر دارد از راه آسیب خویش
دو روزے دلے کرد خرم بخصم | چو لاغر که فربه شود از ورم
نهازم چو خوش تلخ گشتش فلک | که غافل شد از شور حق نمک
مدان اگر نخیر مقدار خویش | کند غیرت ایزدی کار خویش

چنان بالا گرفت ایام زیست — که پا قوت بعلش بر فروزان
کنون گشته قدرش فزون آنقدر — که در خدمتش سر بسجده چو گردون
بمنبر علوئے توان یافته داد — که در سایه اش عرش کرسی نهاد
بنا مست دل سکه دست از نشست — بر آنش چو نقشے در سنگ بست
چو تخت تو اپا بایوان رسید — سر تخت ایوان بکیوان رسید
بنازم سے سریر تو یا فلک — که حق یافت بر مرکز خود قرار
ندارم گمان من منکر این سخن — که تا گشته پیدا زمین و زمن
باین سرفرازے بنوده کلاه — بنالید گاه انچنین سیم گاه
درین حیرتم کز جناب تو دور — چسان بود زین پیش رفعت پذیر
بخدمت کمر بسته چست امان — که هر طور گوئیش گردد چنان

شعرے در انتفاعت فلک اور دن و اظہار قدرت و رفعت خود کردن

درانديشه شعر بودم سحر — که شعرے برخیزد و در آید ز در
بپندله دروحه تصویر گفت — زرفتم بعرض غرض بر شگفت
که ای شاعر شاه شاعر شناس — زلطفت فلک دارد این التماس
که اندیشه در حق او سنجے — بدانش برا به تدبیر پیکو کنے
زخجلت نظر بر زمین دوخته — زبس خامی خویشتن سوخته
ازو رفته آرام و صبر و قرار — نهاده است بر بیقراری مدار
زانجم که چندین عرق میکند — قدر معتدل در طبق میکند
قدش هر دم از غصه خم میخورد — بخاک در شرم قسم میخورد
که گر در سرا پرده اهل نفاق — مرا یک دو روزی فتاد التفات
هنران در طبقه خشم غفلت فتاد — بکینه را عدوئے چو غفلت مباد

قضا چون بہ تنبیہ من لب گزید — بجمشید رسید آنچہ از من رسید

شہ دین نراند بکین از درم — من و مہر خصمان مگر کاؤزم

مبادا ببیند ز دم گر نظر — کہ از طبع دونان شوم پست تر

بمن ایمن امداد دشمن بس ست — مرا منجلبت غفلت من بس ست

نتابند رخ سروران کریم — بیک سہو از بندگان قدیم

ندانستہ واقع شد این ماجرا — شہنشاہ دانستہ ورزد عطا

خطا بخش شاہا کہ بخشے شنیع — قضا امر و نہی تو اتباع ست

چہ گردد بلطفت کہ گردد چنان — کہ گویند تا انقراض زمان

کہ گردون نژاد بزرگیت نیست — فلانے ز گفتش با قبال دست

بشعرے شود نیز خاطر نشان — کہ سعدے بود شاعر باین قدر و شان

کسے کز شکایت حکایت کند — فلک را تواند حمایت کند

کسے صاحب بخت بیدار گشت — کہ پاس رضائی تو اش کار گشت

نہد بر رضائی تو ہر کس قدم — فتد گام اول بچاہ عدم

چنین گر خرد دشمنت زہر بیم — کند تلخ آنش بر اہل جحیم

چہ در سایہ خصمت چہ در آفتاب — ز بخت سیہ مغز و از بیخ و تاب

اگر پرتو سایہ افتد بدو — کند از گرانے بجا کشش فرو

گزیند اگر جانے در آفتاب — جگر تا بہ پایہ بدل و جان کباب

تو خود سینۂ دشمنان پر بدر — مبادا شود خنجرت بند گر

زرہ پوش گردد چو خصمم دغل — ز سعے خود افتد بدامم اجل

خدنگت کہ جان دوز و خفتان شکر — ز پیکانش دلہای خصمان پر ست

ز ہر سو رخ مملکت سوی ست — روان تر کہ تازی کہ قالوی ست

چو کردے ذوالہا حشم گیرے
جہان بنیشہ بلست ہاں شیرے

شنفر ربع مسکون برآوردہ بانگ
کہ شش دانگ از بلست این چارنگ

نشطر نیج ہیجا ز فکر درست
ہمہ اسپ و پیل حریفان زبلست

چو عکس سنان تو بیند در آب
شود راست مور بر تن آفتاب

شود روز گاہت نیستان اگر
دران شیر از بیم بازد جگر

بفرقت چو بیند زرا اندرود خود
شود چہرہ خورز غیرت کبود

بدہ ساقیا آن مے بجام ظفر
کہ گردند مردان ازان مرد تر

کہ در عرصہ فکر صیدی کنم
زخم خوان بمیدان طریدی کنم

تعریف رزم

فغان از رزم سازے کہ برعزم رزم
زرہ پوست از حلقہ جوشن خم

بزیران نگاورگہ روز نبرد
برآرد ز آب تن حصن گرد

بدست آن پلارک کہ گاہ وجدال
جگرگاہ خوبش کردہ از بیگال

ظفرنامہ تعویذ بازوے تست
دلیری مویدل بہ نیروے تست

چو سازے علم نیزہ بر عزم را
بفرسنگ گردش نگردد ہوا

دمد از دم کرنا آن نفیر
کہ خیزد ز ہیولش نفیر از نفیر

فتد چیب گردون بدست خروش
دریدن نہنگ پای در راہ گوش

خورد خورز اندیشش نیزہ پیچ
شود چرخ از غلغل گوش کیچ

دہد یاد صفہای صحرا سے پیل
ز اعجاز موسے و دریاے نیل

شود سر مہ در دست و پا دست و دل
ولے سر بہ چشم خوف و خطر

ز مردانگیہاے مردان مرد
رود شور روز قیامت نبرد

سپرہا تبارک زبازو کشند
سپرہا ز چین نیز بر سر کشند

فلک را بر دل لرزہ بر سر زحشم ۔۔۔ کواکب بر زند از یکدگر ۔

زلبہا بجوشش الامان الامان ۔۔۔ بہر سو غبار آسمان آسمان

چنان تیرگی رو بعالم نہد ۔۔۔ کہ خور ہر زمان چشم بر ہم نہد

چنان تیرہ گردد زمین و زمان ق ۔۔۔ کہ خورشید بارد اگر زاسمان

نباشد بہ نزدیک دانا عجب ۔۔۔ کند از غلط راہ خود روز و شب

زلب زرد گردد رخ مرد و کار ق ۔۔۔ شود نعل آتش گر آئینہ دار

چو گردد بدیدن نگاہ آشنا ۔۔۔ شود دیدہا مہرہ کہربا

زلب سیل خون رو بدریا رود ق ۔۔۔ ز دریا سحابے کہ بالا رود

چو در فرغے قطرہ بارے کند ۔۔۔ وزان طائری دانہ خوارے کند

زمنقار صورت شپش چو آید برون ۔۔۔ سنددگر شنیدن شود لالہ گون

چنان باشد انداز تیغ تیز ۔۔۔ کہ پے کردہ افتد اگر گرید

فرود ہر زمان جان شکام و زبان ۔۔۔ کہ خود را بروں افگند بافغان

زہر سو زلب کوشش و اہتمام ۔۔۔ شود زخم در تیغ و خنجر تمام

جگر وا کند جاے خود درد ہا ۔۔۔ کہ گردان فشارند دندان بران

نشیند اجل در تماشای جنگ ۔۔۔ بہ صیقل تغیش از سینہ زنگ

شود سینہ دشت از ہول چاک ۔۔۔ پر از کشتہ گردد تہیگاہ خاک

زمین را نم خون کشد در بغل ۔۔۔ اجل را رود پا بسر رو بر و جل

شود تنگ اہل ہیجا دران وادی گیر ۔۔۔ چو شیران نہان در نیستان تیر

کند از سیاہ اندرونے تفنگ ۔۔۔ ہوا را مشک چو حرم فلک

ہوا چادر ازگ در بر کشد ۔۔۔ علم طرف دامان نجوں ورکشد

قضائے جہان قلزم خون شود ۔۔۔ رعکسش شب و روز گلگوں شود

زسخت زره کز پرِ جنگیان +
فتد دشت گه دو سر از تنگیان

ز جنگی سواران بهر زه گذر
سپر بان صابش پی سپر

ز بس مغفر و سر ز مهین سنگلاخ
بدیهنها در آغوش خرم فراخ

سکندر ز خوبان بادپای حیات
بدست نزول عنان نبات

برآرند گردان بگردان سپر
سر از جیب گرداب بحر خطر

ز بس کبر چار پر صد عقاب
ز بس کبر چار پر صد عقاب

ز بس آفت تیغ و تیر و سنان
نیارد که بر خونشین جنبد زبان

برآرد ز خون موج بحر سپر
چو ماهی دران ساعد و ساق مرد

فشارد ز بس لرزه پا در بدن
دهن وا کند زخمهای کهن

زره برکشاید ز دلها گره +
بدیهنها شود دوز سینه بها زره

چنان بردارد خود و مغفر خدنگ
که سر با شود مجمر بزم جنگ

ز بس در زبان گرم جوشد خروش
شود آهن خود سیماب کوش

تبا بد تفت تشنگی دلیر تن
تبر گیرد سفال زبان در دهن

ز آهنگ دل تفته بر تاب تر
ز مرجان لب تشنه بی آب تر

سمندر چو پروانه بی پر فتد
چو بر شعله بر شمع خنجر فتد

کند تیغ تیز آن زمان ترک ترگ
که در شیشه ریزه کشند پای مرگ

کجی یابد از برف تیر دست
شود دیا بکش سنجوانهای دست

ز بس تیر کز غون و گرد سطبر +
گریبان گشاید سیاه بر تبر

زند نقب بر مخزن دل سنان
کمان افکند جامه در حلق جان

بتابد در و بد جان تین از یاب پیر
سر افکند سکان شود نبض گیر

ز مغلب گردد یکی روی و پشت
دل و گرده چو شد در جناب نشست

بدبهقانیے کینہ در سینہ ہا
ز ناوک کند خوشہ کشتے فنا

در رو کہ وہ افتد بہر گہ دنان
شود خفتہ در ہا کفیل انبار جان

چنان بر ہوا دام بافند کمند
کہ گرد دو دران طائر روح بند

تبر آن کند بر سر بیغزن
کہ مہتاب بالند ہ خونشین

بدہنا گذرگاہ تیر و کمین شوند
جگرہا غلاف تبرزین شوند

ز ناوک بہ پہلوے ہر مہ کشے
کمان پیکند ہر زمان ترکشے

چو زنبور پیکان شود خانہ ساز
شود سفتہ در سینہ در ہای راز

پی پاس جان تن دران دار و گیر
سراپا شود چشم از زخم تیر

ز تر کمان ہمہ ترکہا ترک ترک
ز شمشیر شان جیبہا برگ برگ

چو در ترکتازی کنند اہتمام
شود ترکیے ترک گردون تمام

بخشم اندگنے ہندیان کینہ خواہ
نگہ ہندیان شیرہاے سیاہ

گہ رزم چون مرد نک بہید رنگ
در آیند در چشم شیر و پلنگ

بخنجر شے نژادان رستم توان
بہ پیکار در گہ مجو شے چنان

کہ نوک سنان شان ز لب نوف و ناب
کشد داغ بر جبہۂ آفتاب

کشند از کمان پیکہا بر نشان
بدوزند بر یکدگر جسم و جان

کنند آن غنیم اندگنے حیل کرد
کہ سام و نریمان شناسند گرد

شود دیدہ در اثر آتش دو میان
بگیرد فلک را بہ نیزہ نہان

جگر خستگان نالہ را جان دہند
لب از خیل افغان بافغان دہند

ز نوک سنان پیلان عرب
شود لالہ گون چرخ نیلے سلب

پیلان خراسان گوان عراق
ز فیروزے لشکر اتفاق

ز اقسام رزم آوری بہرہ مند
چہ شیر و خنجر چہ گرز و کمند

ساقی نامہ ظہوری

بہ بہمن کان
تا نسبہ طائفہ از مہرا
نشینان و ایشان در
زمان ضحاک پیدا
شدند ۱۲ ایب
اسے جہان افرش خشم
رویان پنجہ در پنجہ شود
کہ فلک را بہ طاقت
کہ بگیرد ۱۲ الفت
اسے گروہ افغانان
شور و فغان نمایند ۱۲
در بربان
جمع کردن

ز آفت شود حال عالم تباه
سلامت بذات تو آرد پناه

بافبال خیزد و باد بار شد
شود طرح بحبت قضا و قدر

برای تو نصرت معین شود
ببرهان نامت مبرهن شود

باین فال جنبد لب گفتگو
که چون قرعه بر خاک غلطد عدو

ز کوشش عدوی عداوت شعار
دمد غلغل الصفر از الصفر

مه سپهر علم در صف اهل کین
بنفرین شان رو سفید برزمین

بحسرت دل از جان و تن برکنند
سر اسپه بر قالب مرد ن زنند

شود بسته بر پشت هر خیره سر
کمانهای بازو بشکل سپر

ز تیغ تو در هیجان علک بلا
ز سهم تو کارد بدشت فنا

کند بخجلت جلوه در بسم و جان
چو باز نده ماهی در آب روان

شود مرغ روح عدو در درون
ز مرغ قوم مرغابی بحر خون

ز هیبت راکه خواهد زدن بر کران
نهم خون کند بحر اندر میان

سر خصم را در خش آشفته دم
کند بتک کاری بندان نیم

سخن گر کند دشمن تیره رو
خدنگت جوابی دهد ناف سو

کشاید چو خورشید چشم حسامت درخشان
سناشت نهد در دهانش زبان

ز بیم تو شغل عاند اجل از عمل
ببیرند خصمان همه بی اجل

چنانکه بجان عدوی تو مشکل دهد
که صد مژده بخشش بهر زمان دل دهد

بفیل تو از رنگهای گران
فتد آسمان چون افق بر کران

بیا ساقی ای شوخ مشکبو به بار
مران اسپ در عرصه رخشم و ناز

فرو ریز آن کهنه بادر بجوی
که زورش کند بیشه را پیل زور

در قصر فیل

چنین نیل در عرصه گیرودار
نماید زمین لقمه در دهش
بیاد اردر آید بفرض محال
زند سیلی از بازو بنال او
زگوشش ست بر چرخ دامن فشان
بتاوا ز در معبر سفته در
چوگوئے زمین پهلوی درگے
تاوا ز زنجیر افلاک در
فلک زیر دست زبردستیش
روان تر ز حکم قدر قدرتان
ز شوخیش در بحر اندیشه شور
تماشاے او مرهم بخش نظر
بسان نگارے ز نقش و نگار
مرصع سرے از سرش بهره یاب
گیاه شعاعے بچارم فلک
ز رنگش مے در قمر بیشتر
جلا اجل چو فرماید ش شهریار
شود اطلس چرخ زینبده تر
چو آوا ز خلخالش افزوده ذوق
سپهر ز سر افسرش در حساب
بهپیشانی از سهم رنگمیش نیل

نه دیست تا بطرف بخیے روزگار
که چیده خرطوم او در همش
بدر روز هم سهر سبز خیال
شود کوه را چون کف نیل رو
که از گرد راهش نگردد گران
بتاوا ز در معبر سفته در
ورز و مغز و استخوان پرے
چو گشت و از شعله جالاک تر
سبق گیر هشیاری از میشش
جوان تر ز بخت کهن دولتان
بتعریف او طبعها نیل زور
شب پیکرش راز فندان سحر
بپے گلشن دیده فصل بهار
فروزان ز بیم شرف آفتاب
در و کرده داش زرین کجک
که شبدیز ش آید مگر بیشتر
کشد آسمان اختران حد قطار
ببراے جلش گر شود آستر
ز گردون برآورده ناهید طوق
ز چوگ هفت اندیش سایه بر آفتاب
بارد چشم خورشید روشن از چند میل

درختان صندل عیان از دهان +
زخرطوم او مار پیچان بران

سرش از کدوها است چنبر مثال
تل مهلوش صندل و زنگ تال

بجیرت زخرطوم او خیره ماند
که چین کرده است این چنین آستین

چنان که در چین آستین دراز
که نگذاشت چین بهر ابروی ناز

چو نرها دگر غرد و روشب زنده دار
سبک روح و فرمانبر و بردبار

جلاجل بگردن درش بسته سان
ز دندانش مسواکها در دهان

ز تعریف آن دست و پای متین
ستونهای کاخ سخن آهنین +

سراینده شعرانی سرشش ز اصفهانام
زنه طاق گردون بنام جنت نام

نمایان ستونهای دندان چنان
که دریای بام فلک زد بان

بآن روشنی چشم مهر انجلا
که در هاشت چشمک زند بر سها

بدقت ز روی زمین سوی بوی
بمنقاش خرطوم برچیده موی

مجسم ز تمکین و فر و شکوه
گه رزم از دو پشت نصرت بکوه

زخرطوم و سر تیغ و دندان او
کلید در ملک و دندان او

پی لشکر شاه پشت و پناه
برای غنیمان بلای سیاه

فگنده چو شیران فیروز جنگ
بگوپال از گوش چون چرم پلنگ

شود کوه را چون کف نیل رود
ز دندان سیلی ز نابوده دندان او

طلب کرده گاه از معدن قیر باج
قوی قدرت افتاده چون کاج عاج

نه کاهد که پرورده دولت ست
زخرد تلی بر گریش در خدمت ست

چو عباسیان را طلس شکنام
فرو داده است آستینی زبام

برای خدنگ نفسهای خویش
زخرطوم قندیل آورده پیش

دهانش زخرطوم اندر خفا
گرفته در فار را اژدها

سرش گنبد عالم عقل و هوش
چو در های یکلخت دارد دو گوش

که خواب بهر سرش بنگذارد
یکی گوش بستر دگر یک لحاف

از دره کوه کاهیده برتر
عیان شیشه پشتش از لاغری

شده دیبل گردونش نایب مناب
دو دندان اگر دوزد از آفتاب

میبنداز تابش هر شب آسمان
کند دانه عنبر بال از دهان

شده بنشه مو او سر بکبود
بزار و چنین شعله تیغ دود

بگاه ستمکاشته بحر و بر
تماشاست از دود بالش شمشیر

علم گشته خون بر فراز نشان
نشان داده از گشته در باد بان

نگه تا نشستن گرد سجده دید
چنین گشته چار لشکر پدید

بپیران تخمینش از بر کشند
بپاشنگ او کوه هنر کشند

چو گرد در خرامان بآن فروشان
بپیشین رود چرخ چون چارشان

فرو رفته در پای تا قدم او
دو دندان آب فرو رفته چون طوطم او

گرت نیست گیرائی در نفس
به تعریف خطوم او به نفس

زگوشش سخن عرض کن بهر زبان
شود بهین تا گفته است در جهان

از و گر گوید سخن زور مست
در عین بین که گردونگه شیر پست

به پهلوش بین رنگها جاوه گر
حصاریست نگ گنگیش بر کمر

نپیچند زو مه گذار و بال
اگر طوق دندانش گردد هلال

دو دندانش در نازنش ست آسمان
که آن کردخوان راست گردنکشان

زحلقش دهان سجر گردد اب وار
یکی شیر ماهیش بر هر کنار

قمر در تفاخر همه سر شود
چو با نقش پایش برابر شود

عطارد نویسد گر از هوش او
ورق بین تر آرد از گوش او

علا بل نماند خن از هر طرف
زهره آورد گر بگفت

شود اسپ ناتوان مشتمال ۔۔۔ کند گوشها عرض بر گوشمال

باین قدر و قیمت نباشد نگاه ۔۔۔ کمیت شهنشاه خورشید فر

در تعریف اسپ

بنازم بآن رخش آگنده ران ۔۔۔ که فربه شد از وصف او داستان

هموار راه عقاب زمین را غزال ۔۔۔ نهنگ بحار و پلنگ جبال

گه گویه باد و گه قطره آب ۔۔۔ گران جون درنگ و سبک جون شتاب

بشوخی و گرمی سر اپای پر ۔۔۔ دهنهای سم های او راه خور

نه پیشانیی نسبت خاوری ۔۔۔ تبرکیب دیو و به شکل پری

ز تارد دمش باد در پیچ و تاب ۔۔۔ ز مشت سمش گرده خاک آب

چه گویم ز رسایی داغ ران ۔۔۔ نگوید داغ آن لاله باغ ران

چه دانمی که دارد کواکب نثار ۔۔۔ پر و بال طاوسش آئینه دار

دل آرست چون طلعت صاحبش ۔۔۔ قرارست چون همت راکبش

نشیمن تنگ عرض مژ صربه رو ۔۔۔ شود شیشه کش گوش تندر درو

نگویم سبک رو چو باد بهار ۔۔۔ بلی چین نیفتد از و بر بجار

چو آورده تخمین ترا زو سی ظن ۔۔۔ بجز سیده بر سایه خو نکشتن

بکتب معلم از و قصه چو ان ۔۔۔ که گرد سبقهای طفلان ربودان

ز همراهیی آن زمین ور کرنگ ۔۔۔ زمین دور صد عبد عذر لنگ

چنان جست و جابک نهد دست و پا ۔۔۔ که نعلش دمد خاکمال هوا

کشیده دست بر غنچه خنجر گوش ۔۔۔ ز کوهک سری سر گزرگه فروش

کواکب ز رستش درین از رو ۔۔۔ که دو دنده خود را نبیند براه

توان کرد زین زیورش را قیاس ۔۔۔ که خورشید لرزد ز رشک قطاس

بحلقی که باشد ز سیرش خبر — شود بعد از قرب نزدیک تر

برفتن چو باد افگند در دماغ — دود از پیش برق گرم سُرا نع

کند بر دل عاشقان گر عبور — برآیند از آرزو پای دور

تگش را کسی گر درآرد بیاد — دهد خاطر خویشتن را بباد

گر از غرب سازم فضا تا بشرق — کند سطح یک جستن آن تند برق

چو گاهی تبگ گرم میسازمش — بمیدان آن جاه تو می تازمش

گر این گونه چون در عرق تر شود — چو تیغت سراپای جوهر شود

در تعریف شمشیر

که دارد چنین تیغ مغفر شکاف — که خفتان فنا نیست روز مصاف

به جوهر چو تیغ دم و اقتران — به صیقل چو لوح دل عارفان

از و شعله در خرمن اهل کین — ز و آب در خندق حصن دین

جهان سوز چون شعلهٔ اشتیاق — بجز نرد ے استاد تیغ فراق

چه ابرے که راند ز شریان شرر — چه خطے کز و نقطه گرد و جگر

ز بازو ے شاهنشه رزم ساز — به تهدید خصمان ز نامش دراز

سر خصم ازان برق پیکر سحاب — ز تن چرخ در بحر خون چون حباب

نه جبند پے قتل خصم از نیام — در انکار کے کرده کارش تمام

چو برق شب خون درخشید ازو — چنان چشم بد خواه تر سید ازو

که خوابش به پیغوله دیده ها — شبے کرده صد بار تغییر جا

شجاعت ز کانش به تکمیل شست — ز ساز نده اش شد ہنر تیز دست

بابلش در آمیخت زهر ے چنان — که نامش بری تلخ گردد دهان

ازین صیقلے تیغ تیغ خلاف — برای خود از زنگ سازد غلاف

گل ملک از دو هر زمان تازه تر
که نهری ست از چشمه سار ظفر

اجل گر کف او بخسته است نبض
بدین قبضه جان عدو کرده قبض

اگر از دو دشمن بر بیند رگی نفس
کمین در سخن موشگافی هوس

مقرض شد از بیم تیغ آفتاب
که با عکس تیغش افتاد روزی در آب

بدستیکه روزی شود خون فشان
فشانند خیرے شود ارغوان

ز نیکے رخمش آید به شیران گزند
که سوزند صد چشم ز خمش سپند

مگر گشت ز خمش بدخشان گرائے
که کانش چنین گشته نوشابه زائے

ازان چشم نماید به پیش نظر
که کردش قضا تکیه گاه ظفر

چو نگاه بد جوزه غارت کند
به بنال ابرو اشارت کند

بوصفش زبان تیغ را کرده اند
کسانے که قطع سخن کرده اند

عجب نیست زین تنگ الماس بار
که امید عاشق ببرد ز یار

هوا ترس ترسان فتد در خمش
که ترسد فتد ناگهان بر دمش

کند خصم بیهوده جوشن به بر
که ز خمش ندارد سپر جز جگر

ازو بوده آب گل دشمنان
که ز خمیست دائم دل دشمنان

گر این تیغ را بهره ات از شهاب
فگندی سپر پیش او آفتاب

بدریا فرستد گر از عکس فوج
همه ماهیان را کند قیمه موج

بخواب مخالف در آید اگر
شود دشت خشش غرقاب خون جگر

ز آلبش مگر بوستان نم کشید
که گلبن همه غنچه در خون تپید

رقم زن چو آید برون از قلم
شود گر تحریر وصفش رقم

ز تیزیش عناق در سفته اند
ز رشک از سخن مهر گفته اند

بسویش کسے بیند ار تیز تیز
نگاهش فتد پیش پا ریز ریز

چو این گوهر ین تیغ میساختند | پی ارتش الماس بگداختند
چو در تهمتش لب بگفتن دهند | طلا را ز نقره لادش آهن نهند
زمانه بکانون فتح و ظفر | ندارد ازین شعله سوزنده تر
در اکسیر فتحست سیماب خشک | سنجون تر شود دست ازین آب خشک
گر از استخوان مغز دارد مکان | مکان ندارد ز مغز این استخوان
کج ست و ازو کار اقلیم راست | چنین فتنه فتنه کش خود کجاست
باین تیغ بس گنج پر گوهرست | باین تیغ کس خیره سر فی سرست
باین تیغ دست تو سرها فشاند | باین نخل هر جا ثمرها فشاند
ازو بر سر اهل کمین تا ع فتح | وزو کار خصمان دین ساع فتح
ز ایام جم تا باین روزگار | برایت زمان بوده در انتظار
جهان بر شهانست اگر بر گزید | چه مشت درین صرفه خویش دید
خدائے تو در کارها یار تو | که شد ملک آباد ز آثار تو
بیا ساقی ای زینت گفتگے | بشهر از تو آبادی آورده روے
ازان باده کهنه در گردش آر | که گویم ز شهر نو شهریار

در تعریف شهر نو

بنا زم بآن شهر عالے بنا | که مصرست در جنب او روستا
بشهرے ز هر کوچه پا می نهند | چنین شهریاران بنامی نهند
سپهر اقلیم این شهر فرمانروست | بلے شهریار همه شهرهاست
ندارد غم از تر کتازی گزند | که دارد در فاتحیش کوچه چند
گل خاک و آبش بان جوهرست | که گر مهره سازند ازو گوهرست
شود خاکش از کاخ شاه چگل | در قصر نو در آب آرد بگل

ز خاکش تیمم چنان تازه رو — که رو سازد از آب حیات از وضو

زهی خاک پاک سعادت فزای — که غلطد بران زائری گرد ہمای

غبارش که ریزد مه پیزد جلا — مقدم نشین ست بر قو تیا

ز گردش مهیا گشته نکهت پذیر — تو گوئی کفن داده هر در عبیر

در آنجا بر روی دلها کشود — مگر خاک انسان ازین خاک بود

در و سینه ها فارغ از کلفت ست — که آنجا ز چشمه الفت ست

شود فوکی مشقت چو زین آب تر — ز نجلت شود آب آب گهر

هزاران کدعکسش در و کرده جا — چکانیده بر صبح صادق صفا

صفا بر زبان دارد این لاف ازو — که چون رند زاهد شود صاف ازو

چو ناصح ازو نکته آرا شود — سخنهای تلخش گوارا شود

بشیرینی کلکش شوره زار — شکر آرد و تخم حنظل بهبار

شکر گفتنش در عذوبت مشور — پنجشاب را اعراب بی آب شور

بآبی که ز و خضر جان پرور ست — بوزن ست کهتر اگر کهتر ست

بطبع غریبان چنان سازگار — که بر خاطر عاشقان یادیار

هم آنجا بقا پرور و سم هوا — کند پیر طفلانه نشو و نما

هوائی که ز و آب حیوان چکد — فشار ند نکیشت صد جان چکد

از و عیسوی دم صبا و شمال — ز پرورد گانش یکی اعتدال

نفس روح پرور تر از لطف او — لطافت مشرف بتوصیف او

چنان در تموزش نباز د آفتاب — که دار د ز ابر بهاری نقاب

گلش شبنم از خود بر انگیخته است — صبا را حریر هوا بیخته است

ز موج گل و لاله در مرغزار — شناور بهر گوشه صد نوبهار

پر از لاله و سبزه دامان شهر — بهار ارم در گریبان شهر

درین شهر فرخنده از فرّ شاه — سر سدرکے مے فشاند گیاه

چنان آب داد دهقان روان — که شد دانه در خاک تسبیح کوے

ثمر گشت با شاخ بید آشنا — شکر جوش زد از نے بوریا

عدالت گیارا به نخلے نشاند — سخاوت کے را به بیشے رساند

بکهشک پرّ باز شاهین رسید — گهر در ترازو بشاهین رسید

زبان در مناد ے به حکم سخا — که گفتن ندانند لبهاش لا

به بهتانے جود آورده بار — نهال همه میوهٔ اعتبار

طمع در جواب سوال کرم — در ابرو بها نیاورده خم

زر زرد پرکوا کب شب سائلان — فتد گر طلب در لب سائلان

گدایان غرزیان شهر و دیار — زر کهنه در دست نو کیسه خوار

قوی پایه ارکان ایوان شرع — سر عرف بر خط فرمان شرع

زمند نشینان دار القضا — ادائے تدین مقنون از قضا

سر از شرع پیچد اگر آفتاب — کبود پوش کند دزدهٔ احتساب

ز مفت آنچنان مفتیان پرچدار — که خواهند گر دولقب شان دگر

گذشته می از نشه اشتلم — فرو برده سر در گریبان خم

مفت بوسے در از کرده ها — که فی نغمه پیچد در پرده ها

شب و روز در کار وعد و وعید — همه هفته پر روز نوروز و عید

دهد گر کسے را غمے فاکمال — بروئیش کند آستینے شمال

چنان خلق آسوده از عدل شاه — که مجمر ز ناله و قوال راه

مدار دهم از اهل این شهر بهر — طلسمیست در دفع غمهاے دهر

سماسقه نا کرده زر بسے

بیاسے مصدر ۱۲۷

۱۱۳۰ ۱۱۵۰ ۱۱۶۰ ۱۱۷۰ ۱۱۸۰ ۱۱۹۰ ۱۲۰۰ ۱۲۱۰ ۱۲۲۰ ۱۲۳۰ ۱۲۴۰ ۱۲۵۰ ۱۲۶۰ ۱۲۷۰ ۱۲۸۰ ۱۲۹۰ ۱۳۰۰ ۱۳۱۰ ۱۳۲۰ ۱۳۳۰ ۱۳۴۰ ۱۳۵۰ ۱۳۶۰ ۱۳۷۰ ۱۳۸۰ ۱۳۹۰ ۱۴۰۰ ۱۴۱۰ ۱۴۲۰ ۱۴۳۰ ۱۴۴۰ ۱۴۵۰ ۱۴۶۰ ۱۴۷۰ ۱۴۸۰ ۱۴۹۰ ۱۵۰۰ ۱۵۱۰ ۱۵۲۰ ۱۵۳۰ ۱۵۴۰ ۱۵۵۰ ۱۵۶۰ ۱۵۷۰ ۱۵۸۰ ۱۵۹۰ ۱۶۰۰ ۱۶۱۰ ۱۶۲۰ ۱۶۳۰ ۱۶۴۰ ۱۶۵۰ ۱۶۶۰ ۱۶۷۰ ۱۶۸۰ ۱۶۹۰ ۱۷۰۰ ۱۷۱۰ ۱۷۲۰ ۱۷۳۰ ۱۷۴۰ ۱۷۵۰ ۱۷۶۰ ۱۷۷۰ ۱۷۸۰ ۱۷۹۰ ۱۸۰۰ ۱۸۱۰ ۱۸۲۰ ۱۸۳۰ ۱۸۴۰ ۱۸۵۰ ۱۸۶۰ ۱۸۷۰ ۱۸۸۰ ۱۸۹۰ ۱۹۰۰ ۱۹۱۰ ۱۹۲۰ ۱۹۳۰ ۱۹۴۰ ۱۹۵۰ ۱۹۶۰ ۱۹۷۰ ۱۹۸۰ ۱۹۹۰ ۲۰۰۰ ۲۰۱۰ ۲۰۲۰ ۲۰۳۰ ۲۰۴۰ ۲۰۵۰ ۲۰۶۰ ۲۰۷۰ ۲۰۸۰ ۲۰۹۰ ۲۱۰۰ ۲۱۱۰ ۲۱۲۰ ۲۱۳۰ ۲۱۴۰ ۲۱۵۰ ۲۱۶۰ ۲۱۷۰ ۲۱۸۰ ۲۱۹۰ ۲۲۰۰ ۲۲۱۰ ۲۲۲۰ ۲۲۳۰ ۲۲۴۰ ۲۲۵۰ ۲۲۶۰ ۲۲۷۰ ۲۲۸۰ ۲۲۹۰ ۲۳۰۰ ۲۳۱۰ ۲۳۲۰ ۲۳۳۰ ۲۳۴۰ ۲۳۵۰ ۲۳۶۰ ۲۳۷۰ ۲۳۸۰ ۲۳۹۰ ۲۴۰۰ ۲۴۱۰ ۲۴۲۰ ۲۴۳۰ ۲۴۴۰ ۲۴۵۰ ۲۴۶۰ ۲۴۷۰ ۲۴۸۰ ۲۴۹۰ ۲۵۰۰ ۲۵۱۰ ۲۵۲۰ ۲۵۳۰ ۲۵۴۰ ۲۵۵۰ ۲۵۶۰ ۲۵۷۰ ۲۵۸۰ ۲۵۹۰ ۲۶۰۰ ۲۶۱۰ ۲۶۲۰ ۲۶۳۰ ۲۶۴۰ ۲۶۵۰ ۲۶۶۰ ۲۶۷۰ ۲۶۸۰ ۲۶۹۰ ۲۷۰۰ ۲۷۱۰ ۲۷۲۰ ۲۷۳۰ ۲۷۴۰ ۲۷۵۰ ۲۷۶۰ ۲۷۷۰ ۲۷۸۰ ۲۷۹۰ ۲۸۰۰ ۲۸۱۰ ۲۸۲۰ ۲۸۳۰ ۲۸۴۰ ۲۸۵۰ ۲۸۶۰ ۲۸۷۰ ۲۸۸۰ ۲۸۹۰ ۲۹۰۰ ۲۹۱۰ ۲۹۲۰ ۲۹۳۰ ۲۹۴۰ ۲۹۵۰ ۲۹۶۰ ۲۹۷۰ ۲۹۸۰ ۲۹۹۰ ۳۰۰۰ ۳۰۱۰ ۳۰۲۰ ۳۰۳۰ ۳۰۴۰ ۳۰۵۰ ۳۰۶۰ ۳۰۷۰ ۳۰۸۰ ۳۰۹۰ ۳۱۰۰ ۳۱۱۰ ۳۱۲۰ ۳۱۳۰ ۳۱۴۰ ۳۱۵۰ ۳۱۶۰ ۳۱۷۰ ۳۱۸۰ ۳۱۹۰ ۳۲۰۰ ۳۲۱۰ ۳۲۲۰ ۳۲۳۰ ۳۲۴۰ ۳۲۵۰ ۳۲۶۰ ۳۲۷۰ ۳۲۸۰ ۳۲۹۰ ۳۳۰۰ ۳۳۱۰ ۳۳۲۰ ۳۳۳۰ ۳۳۴۰ ۳۳۵۰ ۳۳۶۰ ۳۳۷۰ ۳۳۸۰ ۳۳۹۰ ۳۴۰۰ ۳۴۱۰ ۳۴۲۰ ۳۴۳۰ ۳۴۴۰ ۳۴۵۰ ۳۴۶۰ ۳۴۷۰ ۳۴۸۰ ۳۴۹۰ ۳۵۰۰ ۳۵۱۰ ۳۵۲۰ ۳۵۳۰ ۳۵۴۰ ۳۵۵۰ ۳۵۶۰ ۳۵۷۰ ۳۵۸۰ ۳۵۹۰ ۳۶۰۰ ۳۶۱۰ ۳۶۲۰ ۳۶۳۰ ۳۶۴۰ ۳۶۵۰ ۳۶۶۰ ۳۶۷۰ ۳۶۸۰ ۳۶۹۰ ۳۷۰۰ ۳۷۱۰ ۳۷۲۰ ۳۷۳۰ ۳۷۴۰ ۳۷۵۰ ۳۷۶۰ ۳۷۷۰ ۳۷۸۰ ۳۷۹۰ ۳۸۰۰ ۳۸۱۰ ۳۸۲۰ ۳۸۳۰ ۳۸۴۰ ۳۸۵۰ ۳۸۶۰ ۳۸۷۰ ۳۸۸۰ ۳۸۹۰ ۳۹۰۰ ۳۹۱۰ ۳۹۲۰ ۳۹۳۰ ۳۹۴۰ ۳۹۵۰ ۳۹۶۰ ۳۹۷۰ ۳۹۸۰ ۳۹۹۰ ۴۰۰۰ ۴۰۱۰ ۴۰۲۰ ۴۰۳۰ ۴۰۴۰ ۴۰۵۰ ۴۰۶۰ ۴۰۷۰ ۴۰۸۰ ۴۰۹۰ ۴۱۰۰ ۴۱۱۰ ۴۱۲۰ ۴۱۳۰ ۴۱۴۰ ۴۱۵۰ ۴۱۶۰ ۴۱۷۰ ۴۱۸۰ ۴۱۹۰ ۴۲۰۰ ۴۲۱۰ ۴۲۲۰ ۴۲۳۰ ۴۲۴۰ ۴۲۵۰ ۴۲۶۰ ۴۲۷۰ ۴۲۸۰ ۴۲۹۰ ۴۳۰۰ ۴۳۱۰ ۴۳۲۰ ۴۳۳۰ ۴۳۴۰ ۴۳۵۰ ۴۳۶۰ ۴۳۷۰ ۴۳۸۰ ۴۳۹۰ ۴۴۰۰ ۴۴۱۰ ۴۴۲۰ ۴۴۳۰ ۴۴۴۰ ۴۴۵۰ ۴۴۶۰ ۴۴۷۰ ۴۴۸۰ ۴۴۹۰ ۴۵۰۰ ۴۵۱۰ ۴۵۲۰ ۴۵۳۰ ۴۵۴۰ ۴۵۵۰ ۴۵۶۰ ۴۵۷۰ ۴۵۸۰ ۴۵۹۰ ۴۶۰۰ ۴۶۱۰ ۴۶۲۰ ۴۶۳۰ ۴۶۴۰ ۴۶۵۰ ۴۶۶۰ ۴۶۷۰ ۴۶۸۰ ۴۶۹۰ ۴۷۰۰ ۴۷۱۰ ۴۷۲۰ ۴۷۳۰ ۴۷۴۰ ۴۷۵۰ ۴۷۶۰ ۴۷۷۰ ۴۷۸۰ ۴۷۹۰ ۴۸۰۰ ۴۸۱۰ ۴۸۲۰ ۴۸۳۰ ۴۸۴۰ ۴۸۵۰ ۴۸۶۰ ۴۸۷۰ ۴۸۸۰ ۴۸۹۰ ۴۹۰۰ ۴۹۱۰ ۴۹۲۰ ۴۹۳۰ ۴۹۴۰ ۴۹۵۰ ۴۹۶۰ ۴۹۷۰ ۴۹۸۰ ۴۹۹۰ ۵۰۰۰ ۵۰۱۰ ۵۰۲۰ ۵۰۳۰ ۵۰۴۰ ۵۰۵۰ ۵۰۶۰ ۵۰۷۰ ۵۰۸۰ ۵۰۹۰ ۵۱۰۰ ۵۱۱۰ ۵۱۲۰ ۵۱۳۰ ۵۱۴۰ ۵۱۵۰ ۵۱۶۰ ۵۱۷۰ ۵۱۸۰ ۵۱۹۰ ۵۲۰۰ ۵۲۱۰ ۵۲۲۰ ۵۲۳۰ ۵۲۴۰ ۵۲۵۰ ۵۲۶۰ ۵۲۷۰ ۵۲۸۰ ۵۲۹۰ ۵۳۰۰ ۵۳۱۰ ۵۳۲۰ ۵۳۳۰ ۵۳۴۰ ۵۳۵۰ ۵۳۶۰ ۵۳۷۰ ۵۳۸۰ ۵۳۹۰ ۵۴۰۰ ۵۴۱۰ ۵۴۲۰ ۵۴۳۰ ۵۴۴۰ ۵۴۵۰ ۵۴۶۰ ۵۴۷۰ ۵۴۸۰ ۵۴۹۰ ۵۵۰۰ ۵۵۱۰ ۵۵۲۰ ۵۵۳۰ ۵۵۴۰ ۵۵۵۰ ۵۵۶۰ ۵۵۷۰ ۵۵۸۰ ۵۵۹۰ ۵۶۰۰ ۵۶۱۰ ۵۶۲۰ ۵۶۳۰ ۵۶۴۰ ۵۶۵۰ ۵۶۶۰ ۵۶۷۰ ۵۶۸۰ ۵۶۹۰ ۵۷۰۰ ۵۷۱۰ ۵۷۲۰ ۵۷۳۰ ۵۷۴۰ ۵۷۵۰ ۵۷۶۰ ۵۷۷۰ ۵۷۸۰ ۵۷۹۰ ۵۸۰۰ ۵۸۱۰ ۵۸۲۰ ۵۸۳۰ ۵۸۴۰ ۵۸۵۰ ۵۸۶۰ ۵۸۷۰ ۵۸۸۰ ۵۸۹۰ ۵۹۰۰ ۵۹۱۰ ۵۹۲۰ ۵۹۳۰ ۵۹۴۰ ۵۹۵۰ ۵۹۶۰ ۵۹۷۰ ۵۹۸۰ ۵۹۹۰ ۶۰۰۰ ۶۰۱۰ ۶۰۲۰ ۶۰۳۰ ۶۰۴۰ ۶۰۵۰ ۶۰۶۰ ۶۰۷۰ ۶۰۸۰ ۶۰۹۰ ۶۱۰۰ ۶۱۱۰ ۶۱۲۰ ۶۱۳۰ ۶۱۴۰ ۶۱۵۰ ۶۱۶۰ ۶۱۷۰ ۶۱۸۰ ۶۱۹۰ ۶۲۰۰ ۶۲۱۰ ۶۲۲۰ ۶۲۳۰ ۶۲۴۰ ۶۲۵۰ ۶۲۶۰ ۶۲۷۰ ۶۲۸۰ ۶۲۹۰ ۶۳۰۰ ۶۳۱۰ ۶۳۲۰ ۶۳۳۰ ۶۳۴۰ ۶۳۵۰ ۶۳۶۰ ۶۳۷۰ ۶۳۸۰ ۶۳۹۰ ۶۴۰۰ ۶۴۱۰ ۶۴۲۰ ۶۴۳۰ ۶۴۴۰ ۶۴۵۰ ۶۴۶۰ ۶۴۷۰ ۶۴۸۰ ۶۴۹۰ ۶۵۰۰ ۶۵۱۰ ۶۵۲۰ ۶۵۳۰ ۶۵۴۰ ۶۵۵۰ ۶۵۶۰ ۶۵۷۰ ۶۵۸۰ ۶۵۹۰ ۶۶۰۰ ۶۶۱۰ ۶۶۲۰ ۶۶۳۰ ۶۶۴۰ ۶۶۵۰ ۶۶۶۰ ۶۶۷۰ ۶۶۸۰ ۶۶۹۰ ۶۷۰۰ ۶۷۱۰ ۶۷۲۰ ۶۷۳۰ ۶۷۴۰ ۶۷۵۰ ۶۷۶۰ ۶۷۷۰ ۶۷۸۰ ۶۷۹۰ ۶۸۰۰ ۶۸۱۰ ۶۸۲۰ ۶۸۳۰ ۶۸۴۰ ۶۸۵۰ ۶۸۶۰ ۶۸۷۰ ۶۸۸۰ ۶۸۹۰ ۶۹۰۰ ۶۹۱۰ ۶۹۲۰ ۶۹۳۰ ۶۹۴۰ ۶۹۵۰ ۶۹۶۰ ۶۹۷۰ ۶۹۸۰ ۶۹۹۰ ۷۰۰۰ ۷۰۱۰ ۷۰۲۰ ۷۰۳۰ ۷۰۴۰ ۷۰۵۰ ۷۰۶۰ ۷۰۷۰ ۷۰۸۰ ۷۰۹۰ ۷۱۰۰ ۷۱۱۰ ۷۱۲۰ ۷۱۳۰ ۷۱۴۰ ۷۱۵۰ ۷۱۶۰ ۷۱۷۰ ۷۱۸۰ ۷۱۹۰ ۷۲۰۰ ۷۲۱۰ ۷۲۲۰ ۷۲۳۰ ۷۲۴۰ ۷۲۵۰ ۷۲۶۰ ۷۲۷۰ ۷۲۸۰ ۷۲۹۰ ۷۳۰۰ ۷۳۱۰ ۷۳۲۰ ۷۳۳۰ ۷۳۴۰ ۷۳۵۰ ۷۳۶۰ ۷۳۷۰ ۷۳۸۰ ۷۳۹۰ ۷۴۰۰ ۷۴۱۰ ۷۴۲۰ ۷۴۳۰ ۷۴۴۰ ۷۴۵۰ ۷۴۶۰ ۷۴۷۰ ۷۴۸۰ ۷۴۹۰ ۷۵۰۰ ۷۵۱۰ ۷۵۲۰ ۷۵۳۰ ۷۵۴۰ ۷۵۵۰ ۷۵۶۰ ۷۵۷۰ ۷۵۸۰ ۷۵۹۰ ۷۶۰۰ ۷۶۱۰ ۷۶۲۰ ۷۶۳۰ ۷۶۴۰ ۷۶۵۰ ۷۶۶۰ ۷۶۷۰ ۷۶۸۰ ۷۶۹۰ ۷۷۰۰ ۷۷۱۰ ۷۷۲۰ ۷۷۳۰ ۷۷۴۰ ۷۷۵۰ ۷۷۶۰ ۷۷۷۰ ۷۷۸۰ ۷۷۹۰ ۷۸۰۰ ۷۸۱۰ ۷۸۲۰ ۷۸۳۰ ۷۸۴۰ ۷۸۵۰ ۷۸۶۰ ۷۸۷۰ ۷۸۸۰ ۷۸۹۰ ۷۹۰۰ ۷۹۱۰ ۷۹۲۰ ۷۹۳۰ ۷۹۴۰ ۷۹۵۰ ۷۹۶۰ ۷۹۷۰ ۷۹۸۰ ۷۹۹۰ ۸۰۰۰ ۸۰۱۰ ۸۰۲۰ ۸۰۳۰ ۸۰۴۰ ۸۰۵۰ ۸۰۶۰ ۸۰۷۰ ۸۰۸۰ ۸۰۹۰ ۸۱۰۰ ۸۱۱۰ ۸۱۲۰ ۸۱۳۰ ۸۱۴۰ ۸۱۵۰ ۸۱۶۰ ۸۱۷۰ ۸۱۸۰ ۸۱۹۰ ۸۲۰۰ ۸۲۱۰ ۸۲۲۰ ۸۲۳۰ ۸۲۴۰ ۸۲۵۰ ۸۲۶۰ ۸۲۷۰ ۸۲۸۰ ۸۲۹۰ ۸۳۰۰ ۸۳۱۰ ۸۳۲۰ ۸۳۳۰ ۸۳۴۰ ۸۳۵۰ ۸۳۶۰ ۸۳۷۰ ۸۳۸۰ ۸۳۹۰ ۸۴۰۰ ۸۴۱۰ ۸۴۲۰ ۸۴۳۰ ۸۴۴۰ ۸۴۵۰ ۸۴۶۰ ۸۴۷۰ ۸۴۸۰ ۸۴۹۰ ۸۵۰۰ ۸۵۱۰ ۸۵۲۰ ۸۵۳۰ ۸۵۴۰ ۸۵۵۰ ۸۵۶۰ ۸۵۷۰ ۸۵۸۰ ۸۵۹۰ ۸۶۰۰ ۸۶۱۰ ۸۶۲۰ ۸۶۳۰ ۸۶۴۰ ۸۶۵۰ ۸۶۶۰ ۸۶۷۰ ۸۶۸۰ ۸۶۹۰ ۸۷۰۰ ۸۷۱۰ ۸۷۲۰ ۸۷۳۰ ۸۷۴۰ ۸۷۵۰ ۸۷۶۰ ۸۷۷۰ ۸۷۸۰ ۸۷۹۰ ۸۸۰۰ ۸۸۱۰ ۸۸۲۰ ۸۸۳۰ ۸۸۴۰ ۸۸۵۰ ۸۸۶۰ ۸۸۷۰ ۸۸۸۰ ۸۸۹۰ ۸۹۰۰ ۸۹۱۰ ۸۹۲۰ ۸۹۳۰ ۸۹۴۰ ۸۹۵۰ ۸۹۶۰ ۸۹۷۰ ۸۹۸۰ ۸۹۹۰ ۹۰۰۰ ۹۰۱۰ ۹۰۲۰ ۹۰۳۰ ۹۰۴۰ ۹۰۵۰ ۹۰۶۰ ۹۰۷۰ ۹۰۸۰ ۹۰۹۰ ۹۱۰۰ ۹۱۱۰ ۹۱۲۰ ۹۱۳۰ ۹۱۴۰ ۹۱۵۰ ۹۱۶۰ ۹۱۷۰ ۹۱۸۰ ۹۱۹۰ ۹۲۰۰ ۹۲۱۰ ۹۲۲۰ ۹۲۳۰ ۹۲۴۰ ۹۲۵۰ ۹۲۶۰ ۹۲۷۰ ۹۲۸۰ ۹۲۹۰ ۹۳۰۰ ۹۳۱۰ ۹۳۲۰ ۹۳۳۰ ۹۳۴۰ ۹۳۵۰ ۹۳۶۰ ۹۳۷۰ ۹۳۸۰ ۹۳۹۰ ۹۴۰۰ ۹۴۱۰ ۹۴۲۰ ۹۴۳۰ ۹۴۴۰ ۹۴۵۰ ۹۴۶۰ ۹۴۷۰ ۹۴۸۰ ۹۴۹۰ ۹۵۰۰ ۹۵۱۰ ۹۵۲۰ ۹۵۳۰ ۹۵۴۰ ۹۵۵۰ ۹۵۶۰ ۹۵۷۰ ۹۵۸۰ ۹۵۹۰ ۹۶۰۰ ۹۶۱۰ ۹۶۲۰ ۹۶۳۰ ۹۶۴۰ ۹۶۵۰ ۹۶۶۰ ۹۶۷۰ ۹۶۸۰ ۹۶۹۰ ۹۷۰۰ ۹۷۱۰ ۹۷۲۰ ۹۷۳۰ ۹۷۴۰ ۹۷۵۰ ۹۷۶۰ ۹۷۷۰ ۹۷۸۰ ۹۷۹۰ ۹۸۰۰ ۹۸۱۰ ۹۸۲۰ ۹۸۳۰ ۹۸۴۰ ۹۸۵۰ ۹۸۶۰ ۹۸۷۰ ۹۸۸۰ ۹۸۹۰ ۹۹۰۰ ۹۹۱۰ ۹۹۲۰ ۹۹۳۰ ۹۹۴۰ ۹۹۵۰ ۹۹۶۰ ۹۹۷۰ ۹۹۸۰ ۹۹۹۰ ۱۰۰۰۰

گرانی ست دل را در نیجا نشست — نفیریست در سلک خود هر که هست

در و هر مسافر محاور شده است — از و با طن خلد ظاهر شده است

گر آید حدیث وطن در میان — بنالد ز درد عریبے زبان

زد لها سفر کرده فکر سفر — نجوشید اشک و رواج از جگر

بمیخانه پیر مغان مل به کل — رسانیده چون بوستان گل بگل

ز روئے تبان کار ها نغز تر — بعشرت دل از زیسته پر مغز تر

ز تجار بسند ار با احتشام — اگر کان اگر بحر در زیر دام

سپاهے کفیل کفایت همه — رعایا رهین رعایت همه

حراست مفوض با من و امان — براحت همه آغوش پیر و جوان

سر کوے صنیا گران زهره خیز — نسیم در و بام شان نغمه بیز

مرصع بسته تار آواز شان — نهانی ز خود گوش بر ساز شان

مهر بام سر بر فلک غرفه — ز هر غرفه در طاق فلکے طرفه

به پیچاک مو ها که در پا کشند — دل اهل نظاره بالا کشند

گرفته پی کار خود دلهوس — سر کوچه عاشقے فی نفس

چنان پاسبان کرد تفتیش راز — که در لب تبسم ندزد دیده ناز

دلے گر اگر گشته در شهر و کوے — بلرزید زلف تبان مو بمو

بکاشانه باد اگر سر زند — پی خصت انگشت بر در زند

بروئے صبا گر به بندند در — نیارد ز دیوار بر گرد سر

مهر خانه عیدی بهر آسوده است — بدهر اینقدر عید هم بوده است

عمارات عالے بدامان کوه — بر آورده سر از گریبان کوه

در تعریف لنگر

چه گویم خود از لنگر و لشکرش — که آوازه شد فتح هر کشورش

طناب پاکشیده ست از شهر دور — بنود دش بلی پیش ازین لنگرے

زهے لنگر سخت روزگار — که هر گوشه پرکرده کشتے هزار

زجرم و ستم درکے و ریے — فلک را بکف ظرف رات خورے

ورش چون در توبه پیوسته باز — در و پاے کوتاه دستان دراز

دل خلق فارغ ز فکر معاش — برای کسان رزق خود در تلاش

همه بیشها سیمبر و مطبخش — همه گلها طعمه و مشلخش

اگر پرسے از آسمان سقف او — وگر گوئے از بحر و کان قعر او

کشاد کف مکرمت صرف خوان — مسلمان و کافر بران میهمان

مگو از چه بر نیک و بد شد سبیل — بخوان قصه کیر و خوان خلیل

معاذ الله این بقعه در آسمان — شود منقسم رزق اهل جهان

زیا گو مکن رخش بیکار زین — که دارد ز فیلان خصمش حصین

خلائق چو مور و ملخ در رهش — مغان را بکف نذر آتش کشش

ز خاکستر ش فقر بستر گزید — ز سنجاب خارش بهلو خرید

چنان توده گردید خاکسترش — که بر چیده اختر فلک ز اخگرش

باین رتبه گردون نیلوفرے — ز خاکستر ش گشته خاکسترے

ازو چون بکجاے آمد شمال — کشد سر سمه در چین بچشم غزال

ازو شام در حبسے و داس کند — که آئینه صبح روشن کند

چنان جو گیان راه مدت دوشے — که از آب حیوان بشویند روے

دل از حرف خاکسترش تا بیاشد — نگه وقت توصیف گر مایه شد

در تعریف کرمابه

که گر ما به در دهر دیدا نچنین
که گلشن از و گشته گلخن نشین

گدایان و شاهان در و هم کلاه
تحیر دبود پیر این خانقاه

جهانیست از حاسش اختر شناس
که بست این رصد بر مه و مهر عکس

بمهر آب و آتش در آنجوشش هم
دران خاک تن آئین از باد هم

زمین با فلک بر سر کشمکش
که بر جش هم آبی ست و هم آتشی

ز شامش فروزان صفای سحر
در و فرش مرمر بجای حجر

برای جدا ارش رنگا شی تراش
دل کان فیروزه اند رخراش

در و لاله رویان ببالای سرو
ز جامش نگه رشک بال تذرو

هوسهای پژمرده زاهدان
تر و تازه از جلوهٔ شاهدان

بلغزش نگه از بد نهای تهی
بد نهای ترنی سمنهای تر

ز خوی کرده خوبان با آب و تاب
مرع دیده را داده از دور آب

عراقی و هندی هم و پوستان
چو رشکان و کشمیرنین یک بوستان

سفید و سیه دیده تا چشم دید
چنین بشیه عود و صندل ندید

ز لطف هوایش خزان بی بهار
ز مو سنبلستان ز رو لاله زار

بپاکی فزون نیست جیحون ازو
چه پاکان که آئینه بیرون ازو

در آبش فروغی فزوده اند
که گرمی و سردی در و دیده اند

چنان صاف کز بیم افتادگی
گذارند در خانه در ها ی را ز

ز آب خضر طاقتی طاق نیست
در و ماهیی از ساعد و ساق نیست

از و تا نشوید سخن در دهن
ز آلودگی بر نیاید سخن

شد از حرف آبش نمازی زبان
بتوصیف مسجد نفس شد روان

در تعریف مسجد

خوشا مسجدے کہ سجود دائم
نمازے کہ اینجا تواں کرد ادا
ملائک در و ہر طرف بستہ صف
زشاخش صفا بر سحر ریختہ
زشمع معنی علم نور طور
چراغش زپروین شرار افکن ست
چو دامان فانوس ہا بر زنند
چو ہر روز خورشید چہرہ نمود
زہے فیض کز ہائے یک دعا
بجوفش کہ قلزم شنا میکند
مبا سینۂ آتشی میکند
کہ آبش زسرچشمۂ کوثر ست
تواں دید در سینہ موج خیال
کہ خود را چنین تازہ رو ساختہ است
درخشان در و بر تو مہر و ماہ
کزان طاق رنگین مثالے نمود
کہ طاقش تواند شد از عکس جفت
طنبور لب بام موج فلک
برافگندہ از شادمانے کلاہ
زمین گردہ بر گنبدش تا نگاہ
زبنای عالے ہنر بین چسان
زرفعت زمین گنبد اخضر آش
زحرفش سخن شد فلک تا نگاہ

دلکن گشتہ رشک زمین تا بہ آسمان
تواں کرد در کعبہ عمدًا قضا
کند جبرئیلے شنیدہ اش از شرف
سجودے زفرقش بمالیدہ آ
دخانش مجوز سر زلف حور
کہ از منبر مہر و مہش روغن ست
بہ پروانگے قدسیان بر زنند
پس از کعبہ اینجا جبین سودہ است
شود حاجت صد اجابت قضا
مبا سینۂ آتشی میکند
کہ آبش زسرچشمۂ کوثر ست
تواں دید در سینہ موج خیال
کہ خود را چنین تازہ رو ساختہ است
درخشان در و بر تو مہر و ماہ
کزان طاق رنگین مثالے نمود
کہ طاقش تواند شد از عکس جفت
طنبور لب بام موج فلک
برافگندہ از شادمانے کلاہ
زمین گردہ بر گنبدش تا نگاہ
زمین گر دگر دیدہ بر آسمان
جہان را سر قبہ اش افسرش
عمارت کنم وصف درگاہ شاہ

در نعت عمارت

قصر و منظر که از قدر و شان
زینت کند پیش او آسمان

بر و فرق زین قصر خورشید فرق
ستون نهاد گنبد بی ستون

زخارا تراشان فرهاد زور
ازین قصر شیرین در آفاق شور

مهندس بر زمین چست و سنجش نشان
متانت شود تا که دارد استان

زمین آسمان منظر از منظرش
در فتح بلیک باز از درش

بعالم فروغے دماغ طاق
خورد از زبر تو شمه پیش طاق

مه جام بر سر ز تو فگن
لب بام با آسمان در سخن

بر شے زمین دامنے فشاند
ز کهکشیش رونقے بکاشانه

بر ایوان کند چون سلام آفتاب
کند بارد می طاق نازد ز جواب

مقرنس طراز رواق بلند
هنر با نهاده بطاق بلند

زبستان تصویر سنجف درخیدار
گل و لاله در جیب باغ و بهار

فضایش مصور بنقش عجیب
چه خوش صورتی یافت روئی زمین

بے زیب ایوان بحسن قلم
چهلکرده نقاشش نامے رقم

بہ تصویر خوبان خاطر فریب
زده لاف و نقشش شکیب

بجنبش مدآمد دوان از سخن
نسیم نقاب از جبین بر فگن

خلشش نبوده و خار از انسان بکار
که گه دید چشمان بد بین فگار

گر افشاند مرغابیش بال و پر
ترشح رخ ماهرانش کرده تر

چو فارغ ز آرایش گل نشست
ببر واز اداز بلبل نشست

بدریا هنر کرده نقشے دگر
که گه دید نقاش نقاشش مگر

چه دریا چه لوح دل اهل راز
چو گگره از بر روے گگزد ز باز

و نعت پانچ

بگلزارش نگنجد عشرت ابصار ما
صبا بستان افتاده در سبزه زار
دماغم بسته عطار از خبر شش
ز هر برگ آثار حسن آشکار
نظر مشام از شمیم سحر
ریاحین بشبنم مزین بذر
بسبزه کاکل زنگس پرخمار
ز هر سو برآورده مرغان خروش
پسندیده گویندگان نکته دان
ز موی بنفشه سر سبز بر قدم
ز خورشید خیزد دل شب سحر
شقایق چو خوبان گلگونه رو
ز هر گلبنی چشم طاووسی
ز شوق تماشای گلهای تر
ز لالش که ریزد صفا بر روان
که هر جا فرو ریزد آن شبنم در زمین
ز دلهای غمگین چنان زنگ شوی
از آن درخشندگی در شب است
بآن روشنی کو بنش چشم کور
اگر لاله گردد از و تر زبان

نگنجید در پیرهن گل از شاخها
سر سبز با در کنار بهار
ز نور چنین خورشید بیاموزش
دل لاله از عشق خود داغدار
منظمت ز سحاب نسیم گلشن
بمبسم هزاران دل غنچه پر
نظر کرده نرگس مست یار
ز جام گل آئین مستی بیاموزش
ز بیخ شمشاد سنبل بر زبان
بهار گل عنبر بیزش هر قدم
نظرها خوش از دیدن خوش نظر
فرو دست بر رنگ تقسیم بوی
ز هر غنچه تاج کاوسی
ز نظاره هر دم نظر تشنه بر
ز عکس گل و لاله رنگین چنان
زمین تشنه گشته دیمای چین
که رنگارنگون گشته لبهای جوی
که گرم شب افروزش از کوکب است
کند مرد کور بینی چشم مور
کند معنی خوشگوار سخن بیان

نیاید بکشتیدان برون آفتاب
از و عکس خود را بپوشد بین طناب

نفتد ہیچس گرد آب بقا
مراغہ کنان بچید از ہجر جا

بہر سو زد ہبھانے صبحدم
خزاں ہمان خزاماں ہوائے ارم

اگر شام اگر چاشت از خرے
ہوا سبحے و سبر تہا شبنے

تر و تازہ اشجار را شاخسار
ہمہ کردہ پیوند با نو بہار

چہ خندد و صد باغبانے بکشت
خزاں چون ہمان را بیان خزانے بکشت

درختان پر بار آن سبز بین
بپیچ سجدہ شکر سر بر زمین

درختان نادیدہ روئے خزاں
ہمہ چون امامان پیران جوان

ہمان سرو و گل دلکش و خرم اند
کہ قمری و بلبل رقیب ہم اند

صفوف بہ تحسین سرایان زبان
زبہر کار قمری قمرے سادہ خزان

گل ابنہ گرد مہ مثال از شمال
چو پروانہ بر شمع افشاندہ بال

وصف انبہ

بشاخ انبہ بر برگ غلطان بناز
چو طوطے پرے در قفس کردہ باز

نہالش چنان دلکش و دلربا
کز و مشک بر سینہ کوبد ہوا

ز سبزے کہ بگرفت خطار و کشید
بآب زمرد گرو شد کشید

بروتازگے افتد بلب آسیے
کہ لغزیدہ در سایہ اش آفتاب

درشاخ اش سایہ در خفتہ دور
خنک شبنم اگر در سجان تر

فرو افتادہ و پشت و بر روی برگ
بدر رفتہ چین باز ابروے برگ

خرطاق نمانش سبز بلند
کہ دارد قنا قتل بر وین سپند

اگر بنیانش تشنہ چشم عناب
شود گردہ شاخ از نعم آب

گر بیان نماخت چون ہر زہ خند
شود سبز خفتہ و نما کلمہ بند

خزان تا نهاده به بستان فراخ — نهاد خداین گرز بر دوش شاخ

سپه خرده شغل خود بنجه ها ست — ازان حقه بازان شیرین ادا ست

زلبس شیشه گلها بارباب درد — دم نیستی نوذر خمار زرد

باین طبلها زعفران در چمن — درید ناد خنده گلها دهن

زعطرش گره گشته در نافه بوی — زسیب ذقن در صفا بوده گوی

معطر چو جیب سمن بنفشان — ازو لب چشی کاشمیرین لبان

زلذت چشیدن بکام ست ازو — بنگهست تخن در مشام ست ازو

بنگهست چنین در بلندت چنان — که این مشک تا غنچه در زعفران

بهر ای مکیدن چو خوان می نهند — بتان را زبان در دهان می نهند

زلبس کرده در وصف خود گفتگوی — دهانیست تخمش بر آخر روده موی

بآب از بریشه شهدی چشاند — که در کام شان چاشنی ریشه راند

تدر و از اسیران رنگینیش — شکر چاشنی گیر شیرینیش

بهار از کام و زبان ره سپر — بیک چاشنی از شکر بیشتر

رود گه بخیر و اردلذت بکار — ازین تنگ شکر توان کرد بار

چنین تازه شکر بعالم که دید — که گفت آنکه لذت مجسم که دید

ترنج طلائی که پرویز داشت — کی این داستان شکر خیز داشت

زلبس دار دراین بوستان سازو برگ — حکایت ازو گشته بر شاخ و برگ

بشوخی سخن دامنی بر زدست — گل سیر بازار بر سر زدست

در تعریف بازار

چه گویم زآئین بازارها ✣ — نه بازارها تازه گلزارها ✣

بطول مقالات شیدائیان — بعرض خیالات سودائیان

بصد زیب و زیور عروس هنر
زدوگان صنعتگران جلوه گر

کمانگر خم ابروئے دلبران
نشانیده در خانهائے کمان

خدنگ آسمانیان تیر کرده ساز
که سوفار در زده دهن کرده باز

ز شمشیر گر کرده بران حسام
در انگارگے کار خصمان تمام

ز صیقل گران عکس آئینه ها
دم صیقلم چیده در سینه ها

ز صناع کز باغ گیرد مزاج
تلون تصرف کنان در مزاج

ز رنگ از گل کرده گلزار سود
وز و گرم گردیده بازار سود

فروچیده گل از پرند ختن
سمن تته از قماش پٹن

کشاده خز و پرنیان تنگ تنگ
زهر رنگ بر روی هم رنگ رنگ

ز عطار آن نافه بند دشمال
که در چین خورد پیچ ناف غزال

چو خواهند بحر هنر بدو آورند
ز هر خانه صد بیشه عود آورند

برای نشست صفا و کبار
همه صندل ها ساے صندل قطار

ز بس خاک ره عنبر آگین شده است
عبیر گیبان نسرین شده است

ز تزئین دکا سنجه زر گرے
مرصع نگه دیده مشتری

چنان نوشد از زرگران قدیم
که شد پاره ز پیره کار قدیم

خرد را بحیرت رها کرده اند
درین خرده کارے چها کرده اند

بدانم تفنس شان ز بند بال و پر
بکاورسه زر بندزدود نظر

طلا گر چه مستغنی از کیمیاست
ز ایشان هنر کیمیائی طلاست

جواهر فروشان بکنج دکان
ز بس مایه نل کرده دریا و کان

ز مرد ز هر رنگے چیز شاه
ز اقصے خراسان فرو بسته راه

ز تسبیح و رگشته کردان بها
گران قیمتے گشته ذکر ریا

زدوگان صنعتگران جلوه گر
نشانیده در خانهائے کمان

که سوفار در زده دهن کرده باز
در انگارگے کار خصمان تمام

دم صیقلم چیده در سینه ها
تلون تصرف کنان در مزاج

وز و گرم گردیده بازار سود
سمن تته از قماش پٹن

ز هر رنگ بر روی هم رنگ رنگ
که در چین خورد پیچ ناف غزال

ز هر خانه صد بیشه عود آورند
همه صندل ها ساے صندل قطار

عبیر گیبان نسرین شده است
مرصع نگه دیده مشتری

که شد پاره ز پیره کار قدیم
درین خرده کارے چها کرده اند

بکاورسه زر بند زدود نظر
ز ایشان هنر کیمیائی طلاست

ز بس مایه نل کرده دریا و کان
ز اقصے خراسان فرو بسته راه

گران قیمتے گشته ذکر ریا

چنان پر زر صرافت همیان دهر — که پر گشته چشم حریصان دهر
شود سکهٔ تا زر بشهر و دیار — شیار شست کامگار و دار العیار
زنامت سکا نها خواده اند — طلاهای ناسفته بدر داده اند
پراگنده صبح هوس پرتوی — زر کهنه آورد روی نوی
پی خطبه اش بخت منبر نهاد — چه خوش دولتی روبهی زر نهاد
چرا سکه از خنده بندد دهان — شد از نام شه روشناس جهان
چرا دین بنالد که نود درد کن — ز هجرت شکن شاه دشمن شکن
بنا بید زر دیگران در حساب — بدار و سها پرتو آفتاب
ز وصفش زبان اختر افشان شود — لب از گفتگویش درخشان شود
ز رنگش نگه شعلهٔ آتش ست — ز حرف عیارش سخن بیغش ست
از و کز بسی چین گفتگوی رود — بزر نام خاقان فزوی رود
شب عید در این هوس نرم سیر — که آویزدش در گلوبند سحر
در اقطار عالم روان آنچنان — که در راحت شاه طبع روان
طمعی که خود را طلا می شمرد — درین گفتگو خویش سکه خورد
چه پهن ست چشم طمع اسخذ — ازین زر کنم گر دشتی نگه
شود بر تن دشمنان زر فشان — کزین زر جگرشان کند داغ کرد
ازین سکه دارد زر خار نشان — که کردند در شرق غربش روان
بکسب طرب در رهبت و جوی — جهانی بزرگ چه دارند روی
ولی خویش را زین نغمه گشت — که نام شه منشه بود کره پشت
دو رویست لیکن ببازار و کوی — ز سنگینیش طاقت ناقه کم
ز بیمایش شکوه فاقه کم

ز آن موزن رفته است در کار او
که مبلغ گشت بار مقتدار او

ز بهر دیگران را سبک کرده است
طلسم پشت چشمی تنگ کرده است

مزن فریاد گر ناوک چار پر
که دارند از پی زرغالبان سپر

بدی گاه عشرت گشد خوشه چین
ازین زر بخندم من گل آستین

ز صرافی خود زبان در شناس
که آخر شد از زیرکی رزشناس

چنان جود شه داد فرمان بهند
که آمد عراق و خراسان بهند

ز اهل هنر شهر در زیور است
هنرمند را طالع دیگر است

خوشا عزت و قدر ارباب علم
مقاصد در آمد ز ابواب علم

رواج علوم از هنرپرس فزود
بلی علم را خان و مانی نبود

ز تنگی دل حامله در نفس
افادت بکام دل خود رسد

ز دوران خاطر اهل دانش بدر
بجیبش مقبول اعظم مقیم

ز خورشید رخشنده شاه بعطا علم
بهر علم صاحب کمالان علم

بکلک خامه مفتاح باب فتوح
نویسند بر متن عشرت شروح

بسعد قصیدهای ثنا نهاد
جهان روشن از پرتو اجتهاد

چنان منطقی داده داد بیان
کشش آمده منطق طوطیان

بنحوی خلافت سخن گشته صرف
که گسسته ربط خلافت ز حرف

حکیمان خوش خلق و خنده وی
در ایستاده بر علم حکمت ز پیش

اشارات شان گشته شفا
شفا فیض تمنیت در قدم

بحکمت علم چون برافروختند
مرض را به پرهیز دارو شناسند

گر نسخه دادن بهست مرض
نویسند بر جان اهل غرض

چو انسان بنطق از همه مهتر است — که مردم ترا آنکه سخنور تر است

اگر بر زبان حرف خار آورند — از آن معنی گل بیار آورند

گدا سینه اما گدائی شه اند — پر و بند لیک از دو گیتی گهند

زر خشانیی معنی دلفروز — شب فکر شان داد پرداز روز

ز مداحی حشمت سنجشی — همه صاحب فطرت انوری

همه خرده دان و همه خرده گیر — بیان دلنشین و داد دلپذیر

از ایشان در اهل دکانا زنی شنید — خرد را همه یک جدا نازنی شنید

در تعریف ملک سخن

سر حجله عرفان طرازی ست — که از شش جهت رو قبله سازی ست

ملک نام و ملک سخن ملک او — سکون دل از جنبش کلک او

دلش کعبهٔ راز را هو دلی — طبعش کمالات را انوجی

فلک سنگرهٔ اوج اندازی او — ملک عنبرهٔ موج پروازی او

مصفا دلش از غبار نقار — چه نسبت بلی سیر را با غبار

چنان خاطرش محو دریا دوست — که آب و گلش رفته بر باد و دوست

چنان یوسف پوست بشکافتست — که در مغز مغز دگر یافتست

دلش آنچنان روشن از نور راز — که بر گفتنی دیده گرده است باز

چنان بود زا ئینهٔ دیده رنگ — که همرنگ بود دیده و هم بوی رنگ

پر از سود و سودا ش عیب سفر — سخنها ز شیرینی او بے سپر

ز فطرت شمارد هنر عیب خود — برون کرده از دست خود جیب خود

صبوحی بجام دل شب زند — تبه حرز عاجز همه لها لبند

ز تعمیر کاخ فتادم بزد — گل طینت خویش بر هم بزد

نگاهش تفت شعله از تاب اشک — نمک سود پاکیش ز شور اب اشک

لب از خنده و سینه از درد ریش — رسانیده در کار ما نم بنم

برون داده الایش آب و گل — بجز دل جگرگاز زده دل

بهر جا که صورت برآرد قلم — بمعنی غریب و بفانیست غمزه

کلامش همه حمد و شکر و سپاس — ز هر نکته دان مخاطب شناس

ز اندیشه دیگران تا نه نیست — ز خود در صفت حاضران غائب است

درین باغ زاغی نه حق جو شده است — که هم بلبل و هم گل او شده است

چو دارو ز تلخ نصیحت دهد — رگ و ریشه دل بلذت دهد

ز پیمان حدیثی که آرد بلب — بزلف بدل تا دل آرد بلب

ز شکل قناعت برومند بیش — هوس در شکایت ز خرسند بیش

شکایت نگر دیده گرد لبش — دلش خوانده در شکر ورد لبش

ز پرسا مگے کنج آید ببانگ — اگر واکند در دلش حاجی و انگ

سخن سنجد کیش نیست کس در زمن — مدار و قناعت دے در سخن

چو بر لعل معنی کشاید دهان — بدخشان بدخشان برآرد فغان

سمندے ز تمثیل برانگیخته است — کمانے بدستے در آویخته است

خرد شحنهٔ طبع و قاد اوست — معانے در الفاظ منقاد اوست

بهر نیروے طبع و زبان دلیر — حدیثش بخاید جگرگاه شیر

کم افتد چنین نکته پرواز کم — که نازد باو لفظ و معنی بهم

ز مغز دل و جان سخن برکشد — بمغز دل و جان سخن درکشد

بلے حرف را سنجاکه بالا رود — چو آید فرو تا بسنجا رود

مدار و بر آئینه زنگ گزاف — درون کرده از نور انصاف صاف

۱۳۰

چنان کردہ ام لعل و در در طبق
که روے بتان گشتہ غرق عرق

شراب معانے ست در ساغرم
سخن فربہ ست ار چہ من لاغرم

پیشش چو آرم کلید زبان
پر و پیکہ از قفل کج بیان

بنبرمے کہ خوان بیان مے نہم
سخن را سخن در دہان مے نہم

ندارم ز کس منت آفرین
کہ دارم کلام آفرین آفرین

نہ بے عقل جنبد اشعار من
نشوید سپید صداقت ورق در سخن

فتد کلبہ بلندان مہین چکا دوم
کہ بہ عرشم و در پیچے ز انوم

درین نسخہ خود سپیم آن خوی فشاند
کہ از لفظ معنے بگیرے نشاند

فصاحت نزشاد اب طبع من
گل تازہ گے ز و بصد رنگ سخن

ز کلکم بحرف رخ شہر یار
ورق گشتہ از نقطہ خورشید زار

زرومش بہ پیکار ارباب کین
بود مہر مسطر ز از خون بہ بین

بزمش ز رنگینے گفتگوے
شقائق توان چید از رنگ و بوے

چو از دفتر خلقش آرم رقم
نویسم بہ است کیا بر ارم

بوصفم چنان شہر فرخندہ ست
کہ دہ دہ گرا لفام گیرم کم ست

زبان با طمع گر مدارد ز بان
فگند از پے حرف طلب در میان

بیا ساقی اے آرزو مست تو
فقیر و محنے بہ دست تو

بجاے بر آماسہاے کہن
بشاہے نشین تا گدائے کنم

بظاہر روی از تنعم بطلب کنند و در باطن پنہان از خود ممنون نبود

ز دریا دلان سائلان طرف خویش
نہ بندند جز در خور ظرف خویش

نیاید خور از غور سختے بہ تنگ
ز خشت مکن بر دن خانہ تنگ

نجوید ز طمع بے ثمر طمع پست
کشا پہن دامن مکن کفچہ دست

ق

همه امید از جود شاه جهان — که زو گشته طوبے گیاه جهان

چنان بر ده بی نهایت گے سر بجیب — که سائل بداماں کند زر بجیب

طلب در زبانها معطل شده است — گرفتن بداون مبدل شده است

با قلیم آبادے آورده روے — همان کامگاں خجالت رنجت عدوے

بے فاقه کس روادار روزے دهند — کهن مفلسان بر نوا فیروزے دهند

ضرورت بر افتاده از روزگار — همین حاضر آمد بست بهر شکار

زبان هر زمان این تقاضا کند — که دل هر چه خواهد تمنا کند

چنان در دهش همچو حاتم ابرام کرد — که مے با درم مهد طبع وام کرد

هر آن دانه اے طمع دوشش از زر بار — کمر چست تر کن که افتاد کار

ندانم چه خواهم همه چیز هست — تکدر اگر باید من نیز هست

گرفت از دوے کار و بار هم رواج — که دارند شهرے بمن احتیاج

شد آن ده مقرر به تشریف من — که در خرمش قامتیست رشک بتن

بتعظیم او بذره ذره فرو زند — که در نفع هر شهر پهلو زند

بذان شاه وه دارم از لطف شاه — که یاد آرم از شهر خود هیچگاه

گشم از سیاحت جا بجا — سر بر بینگاه من بر وے هوا

از و مسکنه گوید چه حشمت است — که صد دروازه کشور دولت است

گرفتم از و ساحل اعتبار — که گنجیست در تحت هر روزگار

ز سیمین تنے طفل فکرم بناز — که نو پاے در مهد زرین درآز

خداے تو هر لحظه صد جان پاک — که بر دارے افتاد گانرا ز خاک

ز نقد آن گره در کشاد من ست — که صنعش طرب در مزاد من ست

سمند صبا ماند اندر شگفت — از ان طرفه تو سن که خواهم گرفت

که دیدست شاعر بابن برگ و ساز
زبس کرد بر بلغت مرا بے نیاز

نگردم زر رات خود جابن
سخن سے کنم زا صطلاح کیان

ترا گر زر ناگه باید شمرد
مرا نامه سے باید آورد برد

بتفصیل باقی ست مقصود من
بہ تقریب مذکور شد این سخن

زلب حرف خواهش بدان کردہ ام
بہمت طمع را زبون کردہ ام

لیم کردہ بیشت از چہ بر ہر طلب
چو روداده ترو کنند در طلب

اثر از بر اے دعا نطلبم
ولے چون تو خواہے چرا نطلبم

ندارد لبن گرچہ کار احتیاج
بلطف تو دارم ہزار احتیاج

بنالد رحشاد تا کاستن
نے ورزم ہمال در خواستن

بدر یوزہ بر خویش منت نہم
برو دو شے از تو بہ خلعت دہم

برائے تفاخر گدائے کنم
گدائے شہم خود ستائے کنم

تو مکرو دلم نازشم میرسد
نیم خواستے مشفے خواہشم میرسد

گدائے بابن بے نیازے کہ دید
ضعیفے بابن ترکیازے کہ دید

گدائے کہ نہ اہل سخا جستہ پاچ
کہ محتاج گردید بے اضطراب

بہر درگہ خاکسیم نیست
نہ بابانے در زمن عالمیم نیست

نہ نانے در زمن عالمیم نیست
نہ ن

گر قبلت نه دانم تفاخر سجاست | توان امتحان کرد خازن کجاست
نیایم ز شیدی نیی در بشر | نه خواهم اما تو مے ده بزور
نیارم گذشتن ز حق ادا | که حق ادا را نباشد قضا
نیفتند اہل طلب در تعب | اگر یاد گیرند ز طلب
ازان تو سن خواهشم کرد گرد | که بد گو نگوید که اے نیک مرد
بنائی طلب کرده ام پایه پست | که داند درین کار دستم شکست
شود فوت هم سنت شاعرے | کنم خویش را گر ز خواهش برے
به نخل طلب گم دهم برگ و شاخ | وے چون کشایم دهان فراخ
دهم در سبکے مصرعه تنگ جا | زر و خلعت و اسپ و باغ و سرا
بدین گفتگو چون نفس شد علم | به تمثیل گشت این حکایت رقم

حکایت

یکے خار کش پیر غربت جوان | که لب دار ز سخن خاطرش گلستان
چو مهر روز زر روز سے سر آیاتاش | میان بست در کسب جمعیاتش
بشهر اندر آورد بار و سے زرد | ز گرد بیابان بیابان گرد
به پشتے تر بار خار درشت | بخاک آشنا سینه چون خار پشت
تنی خشک چون نی ز بار تعب | سراپاے تر در عرق غیر لب
به پیچاک افتاده پاے توان | حمیت بروے زنان هر زمان
بسر کرده شهر راه بازار و کوے | بصد چشم چشمش خریدار جوے
ره از رهبر مهیاے بخت بلند | بر آزاده گانه سے فگند
چو ضعفش قوی دید آزاد مرد | دلش آمد از مهربانے بدرد
برافروختش نور نیک اختر سے | بگفتش مرو بیش من شتر سے

دعا گوے شد عاجز ناتوان — کہ حضمت بیک دور بخش گران

ز خاکستر مطبخ جاہ تو — یکی پشتہ باد این پل ہفت تو

خورد نخل عمر عدوے تبر — تنہ ہمچو تیر ترا فرد شد اگر

زدم گر نمے پیر ہیزم فروش — جوان را مدہ یک سخا بخت بخش

بفرمود تا ان خوار کفت ای عزیز — یکے بر ارزد کن ازین چند چیز

غم منزل ارطاقتت کردہ طاق — کلیدش دہیاست بر طرف طاق

وگر داغے از حسرت مرکبے — بکش داغ تمثالیک بر اشتریے

ورت در سر افتاد سودائے باغ — برو بر خور از نخل عیش فراغ

بصحرا خوشے پیش کن گلہ را — منہ بر رہ گرگ غم تلہ را

بغل در نہ بکشائے بر فاختے — گرامے ترا زو صل مہ طلعتے

وگر نہ بتے زرکے بچہ باز — بزورش بہ پیچان سر و شاز

بپرس از دلت آرزوے دلت — کہ بے انتظارے شود حاصلت

چو زد خارکش این سخنہا شنفت — گل تذلہ گو یکش در ہم شگفت

کہ دل را رہ خواہش چنین کردہ ہم — کہ در جیب قناعت کنم مشت زر

کشم زیر ران مرکب تازہ داغ — ز منزل رہم گاہ ران سوے باغ

سخا پیشہ از ذوق بر روے ہم — فرو رفت حیث از لب ملے لقمہ نم

بگفتش چہ منت ترا زین عطا — زیادست این خواہشت را مہا

چو شد کیمیائے سخن جلوہ گر — بیک سخطہ گردید کارش دگر

بحسن ادا انجمن سخن پیش برد — تمنائے او سوئے رو نخ رد

ولیکن شنیدم کہ آن خارکش — ز آزادہ طبعے نشد باز کش

بروئے عطا یاز روئے نیاز — در معذرت بر جوان کرد باز

بخشش بایثار و بخشش ستود — که ای از کفت حاتمی ها سجود

کرم گشته دست ترا دستیار — بپا مردیے خلعت آمد بهار

زمن رد را نیها فضولے مبین — دگر وجهے با دست وجه این

که دارم دلے سعیے فقر نام — لبان غنا در دهن خود شکام

غلط گفتم او راست عار از غنا — برین نص الفقر فخرے گوا

سخن شاکل پوششے که چون لباس — سخن کز دهٔ اطلس برآمد بلاس

به تشریف او فاقه بر دست راه — به از زر شهنج ست خاک سیاه

گل از گوش بندارے شنے کشاد — ندا دے ز خلیشن را بباد

به فسانه او رود راه بیش — بهر کس در آمد بهر آمد ز خویش

ز ده جیب ها نهار فوے زند — بنازم بجایے که اوے زند

مبادم دمنے دورے از صحبتش — چه گویم چها دیدم از خدمتش

ز تلقین او گشته ام آشنا — بخو شنودی و صبر و شکر و رضا

به تعلیم او گشته ام بلبسم نغور — ز خود بینے و عجب و کبر و غرور

نیخوست چون غنچه خونے دلم — شدے گر نشے زے حاصلم

باین کمنه دلقم بپوشید عیب — غم خلعت نو ندارم بجیب

کفم باغ گل گشته از زخم خار — بگلگشت باغ و بهارم چکار

ز تعمیر دل گشته ام بهره یاب — گل فکر منزل ندارم در آب

به بیچاره اسپم نیفتاده کار — تمنا نگر دیده بر من سوار

کنند ار همه گر گها دست برد — زمن گر سپندے نیارند برد

شود عاجزم صاحب تخت و تاج — اگر خواهد از من ستاند خراج

مصون دارد م در سفر از خطر — نیم در حضر از کسے پر حذر

خوشا روزگار بهوسش گشته
که بر دوش خود دیدار او پشته

فظاهر چنان ست احسان او
مپرس از کمالے پنهان او

کنون داوری از تو بگذشته نیست
که آنکس که آفریش و خلق و وفاق است

غم فرقتش چون تو انم کشید
بصد تیغ از و چون تو انم برید

کشد بار منت تو جان در تنم
منه بار تکلیف بر گردنم

مها دآنکه دادن ترا در نهاد
مرا ناگرفتن بخاطر نهاد

چو گوید کرم نرنجانم سخن
زعذرم مرنج این کرم هم مکن

مرا زان طلب مدعائے بنود
تمنائے باسخ و سرائے بنود

بشیوه سخن برقع از رخ بنود
جواب سؤالت چنان سخ بنود

سخن را بجولان چو جنبد عنان
عنان گیرش نیست حد زبان

بیا ساقی سے گلبن رنگ و بو
که هست از تو سنگینے گفتگو

ازان مے که بر زد سخن بر سخن
کرم کن که گویم سخن در سخن

بشیرازه بندی نسخه تعریف سخن تارهای نفس بهم بستن و در چهره کشائے صور معانی در دانوے هم نشستن

سخن هیئت سر جوش این هفت خم
که زو هوشیاران کشند آشتم

جهان نیست مشتاق از گفتگوئے
زمیخانه اوست این های و هوئے

زبان از سخن این چنین تازه روست
دهان خموشے پر از گفتگوست

سخن عشق جان را بتن میکند
همه دل بها سخن میکند

سخن کرد در هر نزل هر چه کرد
از ورفته انفاس عیسے بگرد

مسیح همه دگر شود تا توان
طبیب سخن گیرد شش نبض جان

سهیل سخن تافت بر روم و زنگ
او یم زبان یافت این آب و رنگ

معانی زالفاظ در چاه بود ت زبان در دعا چشم در براه بود

زفریاد رس جست فریاد رس سخن بر کشیدش ستار نفس

شد آن کز سواد سخن تهره ور بیاض دلش گفت درس سحر

سخن چیست تیغ و فصاحش زبان چه تیغی کزو تیز گردد فسان

درین نغمه کامد بکار نفس زبان گشته مضراب تار نفس

موظف ازو گوش شاه و گدا وزو در حکایت صواب و خطا

محیطی گرفته کنار از کنار وزو تازه معنی مدیح شاهوار

بهارستان حکایات رنگین گلش زهر سو زبان آوری بلبلش

گهی همدم رود و مناجاتیان گهی همسر رود خاباتیان

ز لعل یکی در شکر غوطه خوار بکامی یکی زهر ازو شهر مار

ز سلکش گهرهای درج دهان ز کلکش رقمهای لوح بیان

جواهر فشان لب ز گنجور ریش تو نگر زنا بانهاز مزدور ریش

نمایان ازو جوهر هر سخن وزو پرتو افروز من گو سخن

ازو نقش ابداع را زیب طرح وزو دفتر متن را عنوان شرح

ازو مجمله فکر را زیور پذیر وزو گوهر معنی بکر را دامادگیر

سجن اوا ذره را داد چهر فگنده بزو آسمان عشق مهر

برآورده تا دیو عشقش ز خط سیاهی نیفگنده در باغ نقط

بلندیکه کوتاه نگی گشته درج نبرج زر کمسه گردید خرج

لب بام گردون تهی گام یافت ازان نردبانی که بر بام یافت

فتاد این پسندیده گوهر برون چه مشکلکشا قفلها بر نگاشت

زسینش کمالید یکدیگر اندانه یافت

۱۳۰

چو در مانوست قلم برکشید ❊ صدف بر پرو بال طاؤس دمید

خوش آنکس که سازد ز محبت نکو ❊ دل ساده را تخمه نقش او

بگوشه همه کارها چیده اند ❊ ازو گوشه کارے ازو دیده اند

چو تیرش شود کج نه زه در کمان ❊ کشد تا بناگوش دو کمان

کند جنگ بر صلح گر اختیار ❊ شود بزمها عرصه کارزار

بهزمی درآید خسک قاقم است ❊ به گرمے درآید فلک هیزم است

یکی را نشست افسر یکی است طوق ❊ فروتر ز تخت است و برتر ز طوق

درو شربت احباب اندیشه روی ❊ که شیرین و تلخ است و نرم و درشت

شود گاه مقراض و گه سوزن است ❊ بدرد بدوزد چه چابک فن است

برآورده گر چین ابرو بقهر ❊ زلنجیش صد پوست افگند زهر

درازمرمت پیر دمقان شود ❊ جهان از جوانے گلستان شود

بعیسیٰ نمایش گفت عیسی درود ❊ زنیک خم کشت سرخ و زرد و کبود

چو زخم سناش بدل جاے کرد ❊ بمرگش توان مرهم انداے کرد

برائے خرد دار عبرت نهند ❊ اگر پیش او لاف خبرت زند

زمو نیمخش آن روے بر دو خط ❊ که اندیشه را کرد پرگین نقط

بآهنمش آن تیر گے یافت راه ❊ کز انگشت در چشم خود زد نگاه

بدرتت چو سازد سر انگشت بند ❊ تواند ز هر مغز صد پوست کند

کشد چون زروی سوالی نقاب ❊ شود خود نقابے و گوید جواب

نه تنها زبان در بیان است ازو ❊ چه چشم و چه ابرو زبان است ازو

به بیگانه خوبان زبان کرده راست ❊ چه دوست لیک آن زمان کاشناست

شود سیر در شکر هر مزاج ❊ تصرف که داند خراو در مزاج

بتان را راستی بندد بپیرزبان ✣ بجا شق زند حرف لطف دزبان

بآرایش خود کشد پرده پیش ✣ کند خون دل بقران نوشیش

زسودای او عقل دیوانه ایست ✣ زدو خانهٔ دل پریخانه ایست

خم و زو بدیوانگی شد سپر ✣ نهادند از نقطه داغش بسر

زآن یوسف ست این کزو آفتاب ✣ نسازد بخون دست و تیغی خضاب

درآمد چو شیرین بپیمانهٔ او ✣ کشد کوهکن را بشیرین بزور

چو در دلبری شاهد عشوه ساز ✣ رهیبانه مجنون بلیلی زند

چو در گلشن نازکی گل کند ✣ زافغان گل شمع بلبل کند

دمد نغمه نالهٔ زار را ✣ کند دسته از آه رسجان تهی

بشیرینی آمیزد اشک تلخ ✣ که ننگرزند یارب از شک تلخ

زمژگان چنان گاه نشتر زند ✣ که از هربن مو رگی سر زند

نهد گه زکاکل کمندی بدوش ✣ که چیر کند بازوی عقل و هوش

چو از چشم جادو بجادگی رود ✣ باعجاز مهلو به مهلو زند

زغمزه وشش رویان چو بلبل شود ✣ بدوزخ همه شعلها گل شود

زکنج لب آورده شهد هوس ✣ برآورده پروانه بال مگس

ندارد زنمک برم بی شکر او ✣ بافلاک اطلس دهد عنبر او

ولی کز وقارش سبک گشته کوه ✣ چوکاهش بجز خ آورد از شکوه

سپهر است بار نفس محورش ✣ زوالاخیالان برا وج اخترش

سوا نیست در عرصه گاه بیان ✣ معانی و الفاظش اندر عنان

کجا دارد آنقدر گوئی زمین ✣ که گردد زجوگان او پشت چین

بیاده میکشد سیر ✣ بگرد ابلقش چون باد پایش

بگرد ابلقش چون باد پایش

نعت قلم

نگارد چنان قصر رفعت بلند — که اندازه دارد ازو هر کمند

بنان پایه ایوان شان ساخته — که از عرش زنگ سپهر ان ساخته

بهر موجه صد سبحه گردید صرف — چو بیرون نیاورده از ظرف حرف

بوسیش قلم مشک ترمی خورد — ازو گفت لوط نمناک مے خورد

بقدر نفس چون بخورش دهند — بنیرم فصاحت عبورش دهند

کسے دست چپیدن باین میوه برد — که در مغز خشش پا بر سر خود فشرد

نسیم گل ازین گلستان دمست — خوشی جبهه خاکش شبنم ست

که دید اینچنین بلبل صد زبان — که کام و دهان باشدش آشیان

چو پرواز گیرد ببال نفس — بیابد پس رفته این یک نفس

ندارد زمین پایه خور را و — فلک گردد از سایه دور را و

چو مینا نهد آسمان ساغرست — چو فاقوست نشیند نبان بر درست

زمانه شیش دهر زندهٔ صد کست — مگو هم خوش لب کشاید که چیست

فراهم شده معنی بیرهست — بحرف آمده وعده بے بهرهست

چراغ افروخت شمع شبستان کن — جهان دید خود را بنور سخن

باین فال نازم کشر آنجالست — که در کارگاه وجود آلت ست

نه گه دون که پایه صد برخویش — منه سنبر خطبه قدر خویش

بود باد بینان ولے از نبات — بجاک قوے پایه بخشد زکات

چو زد بر سر خوان خلقت قدم — طفیلیش بودند لوح و قلم

قلم چون ازو کیمیا گر شود — سیاهیش کبریت احمر شود

چنان گشته دریای مردے علم — که از دولت انفاسش قلم

بدست سلیمان دانش عصاست — برای سر گنج فضل ازدهاست

عجب کاین چنین ازدهای سترگ — نپیچید سر از خط خود بزرگ

از انست کام و زبانش سیاه — که نفرین کند بر بد اندیش شاه

همه نامها بی قبولش ریدست — زبانش دوتا مایانش صدست

بروده تخم حرف از نقطه کشته اند — بورشته گفتگو رشته اند

درین عرصه از سالکان بردهٔ گوی — که از سر قدم کرده در بست و بوی

نگردد کسے از عجب پا و سر — چرا رو جهت در راه خدمت قدم

کس از پیشه چاکان چو او پیش پای — برغبت نیاورده سر زیر تیغ

نشیند چو بر دست گردد روان — شود تا سخن در برش پاسبان

چو آرد قبر بر سخن صرصر — نزند بلبل باغ منقار در

مدار و خرد نسخه در نطق — که نگذشته باشد بران سیر کس

برآرد سطورش ارسطو ز گم — که دارد سری چون فلاطون بهم

بود نقطه در هندسه چون بکار — یکے ده کند ده صد و صد هزار

بجنبش زبان آوران جمله هیچ — همه حرفها کرده انگشت پیچ

یکی در عرب دیگرے در عجم — ازو راز گویند در گوش هم

ازین شمع در دود ماتلن دوات — نویسند بر مشعل خنجر برات

بشمعے گر شش بنیفراختند — زبانش فتیله چرا ساختند

بشبیه قد بتان شد علم — بیاسود در سایهٔ او رقم

ز گردن فرازان خبر مے دهد — که بر پاے هر حرف سرے نهد

بآن دلربائے نهد گاه خال — که خط بتان را دهد گوشمال

سطور آنچنان گه مقابل کشد — که پائے نگه در سلاسل کشد

حدیث تف جوش آمد بگوش — پرون داد مغز استخوانش بجوش

زبان برسر کار گفتن نهاد — تراود نخستین سخن از نهاد

ببانه ارسعود با امید شود — سراپا قدم گشت و دیدن سجود

نشیند چو بر دست صنعتگران — بفرمود کز صفحه راند نشان

بصد بر کمان بیان چون خدنگ — قلمرو شمارد بروم و چو زنگ

بصفحه رگی کسترآورد راه — زند نشتر چکانیده خون سیاه

نبود ناقه از زبان زیر بار — نتابد قدم بر سراپرده یار

دل لفظ و معنی ازو تازه جان — زبانه بکعبه فشاند روان

خراشش چو بالا بلند آن نیاز — فرو ناید بوسش او حد فراز

ز منقار شش آرد بلبل ولد — نهد بر همن پای بر سنبل و مد

رخ صفحه زو در خراش خروش — کند تیشگی در تراشش خموش

ندیده چو او کس بعشق سخن — سراپا زبان و سراپا دهن

بعشق سخن در ازل داد خط — چنان خط نهادست فرمان لفظ

نشد خامه تا با سخن همزبان — نگردید بر نامه حکمش روان

نبود اگر چه سخن گوهرے — نمیداشت تیغ زبان جوهرے

زبان سطح میدان جولان اوست — نفس گرد رفتار یکران اوست

باین قدر عروس زبان زینتی ست — نفسهای غواص او قیمتی ست

درین کیود و روز و شب ست — که در سفتن آن نفس مشتقیست

زبان بر گل شنبمش گفتگوست — وزان بر گل دهر در رنگ و بوست

بجا بیش گه همزبان شبه است — نهاده بمهر جانشانے دگر

کشاده بهر کس زبانے دگر — بمیدان ز فردوسے آورده یل

سجوالانگه طرز سش رانده کتل

فروغش ز مشکوة غربین دمید
سنا شد بآن روشنائی رسید

نشانی پیرو کان عطا را رسید
ز عطا رسید و دکان را بیاراست

شه گنجه و پیران و مسند براوست
مقامش بآن پایه گنجور راست

بآبی که بر خاک شیراز زیست
وزو گلبن اندر گلستان بزیست

کهن بادهٔ بی‌مهی گشته و درد بنوشش
کهن مژدهٔ نوبهاری خوشش

بشیرین سخن جان شیرین دهان
سخن در دهان شیرین دهان

دهان فارسی را ز تو بر دهد مزه
مذاق سخن را ز تو بر دهد مزه

باهل صفاهان چنین رسید مثال
بفرخنده فالی بفرخنده حال

بفرخنده فالی بفرخنده حال
بفرخنده فالی بفرخنده حال

فطرسه چو من ناتوان فگند
نفس تا فت در صید گردون کمند

بهشتاق قاین فتادش عبور
ظهوری ازو کرد شهری نظور

چرا کس نیفتد بدنبال او
که پیش افتد از خود با قبال او

از آن کز دل شکرین اورا ذخیره است
که در استادیش گشته استاد خویش

بساد کز دهن او را عاشقم
چه سازم نهان بر ملا عاشقم

بیا ساقی ای شوخ عاشق پرست
پرستار شکر تو هندوی دست

ازان نکته پرداز جائی بمن
که آیم بتسلیم خود در سخن

در شکرگزاری سخن

شکر سخن لب گشائیم نخست
کو گر دهد از نو هنر شکرم درست

ز نورش بخور رشدیم در سپاس
چه مشرق چه مغرب شدم روشناس

بآوازه‌اش کوس دولت زدم
ز رخ خرج بازار شهرت زدم

درین انجمن کیست ز اهل سخن
که عشقش نورزیده با شعر من

سنا شد بآن روشنائی رسید
ای ربیع سخن ۱۲

ز عطا رسید و دکان را بیاراست
ز عطا رسید و دکان را بیاراست

مقامش بآن پایه گنجور راست
مقامش بآن پایه گنجور راست

وزو گلبن اندر گلستان بزیست
وزو گلبن اندر گلستان بزیست

کهن مژدهٔ نوبهاری خوشش
کهن مژدهٔ نوبهاری خوشش

بشیرین سخن جان شیرین دهان
سخن در دهان شیرین دهان

مذاق سخن را ز تو بر دهد مزه
مذاق سخن را ز تو بر دهد مزه

باهل صفاهان چنین رسید مثال
بفرخنده فالی بفرخنده حال

بفرخنده فالی بفرخنده حال
بفرخنده فالی بفرخنده حال

نفس تا فت در صید گردون کمند
نفس تا فت در صید گردون کمند

ظهوری ازو کرد شهری نظور
ظهوری ازو کرد شهری نظور

که پیش افتد از خود با قبال او
که پیش افتد از خود با قبال او

که در استادیش گشته استاد خویش
که در استادیش گشته استاد خویش

چه سازم نهان بر ملا عاشقم
چه سازم نهان بر ملا عاشقم

پرستار شکر تو هندوی دست
پرستار شکر تو هندوی دست

که آیم بتسلیم خود در سخن
که آیم بتسلیم خود در سخن

در شکرگزاری سخن

شکر سخن لب گشائیم نخست
کو گر دهد از نو هنر شکرم درست

ز نورش بخور رشدیم در سپاس
چه مشرق چه مغرب شدم روشناس

بآوازه‌اش کوس دولت زدم
ز رخ خرج بازار شهرت زدم

درین انجمن کیست ز اهل سخن
که عشقش نورزیده با شعر من

گلستان و صحرای و باغ من آوست
شبستان ز شمع و چراغ من آوست

جهانے کہ چوخواہم ہمہ او دم بر دو
ہمیشہ ز خود زیادم ببرد

غمے گر دمد آید بغمزہ دلم
بابشش تراود و بروں از گلم

اگر گاہے از تنگے شود دہانم
خورم غوطہ در کیخ محنت بزہر

در آید بشیشہ نیے از درم
کہ گیرد سر پاے در شکرم

نباشد چنین گر چہ شکر بود
باین چاشنے زہر چشم کے بود

ز غمہاے خود گر چہ سے کاہدم
ز شادے بیالم کہ مے خواہدم

نمے گردد از صحبت من ملول
ز رد کردہ آنش روے تا بد قبول

بشعر ست در مرتبت بنشتش
خوش افتاد و یا شاعران صحبتش

از و جلوہ ہاے کہ بنہان رسد
کہ خبر ما بموزونے آن رسد

نیفتد یکبار ربا گذار
کہ فکرے نکردیم بہر نثار

چو از خانہ شاہ حشر آید بدر
کند جلوہ موزون تر از بیشتر

از و گر چہ دارند اہل کلام
ہمہ بادہ در جام و شکر بکام

بمن باشد ش التفاتے دگر
برائے فدا گو چیاے دگر

خوش آنحال کہ جا یافت در کوی او
خوش آنحان کہ رہ یافت بجوی او

خوش آنانکہ دارند در و سخن
خوش آنانکہ گردند گرد و سخن

شبت باد خوش نشست بر جواب کن
با فسانہ اش خواب در خواب کن

از و دیدہ داد نظارہ داد
کہ خوابش ز بیدارے آمد بداد

چو ست خودت کرد ہشیار باش
بیاد و عاشق و عاشق زار باش

چو او میدہد درد راحت مخواہ
از و ہم بنالد از و ہم بخواہ

ضرور ست در عشق او زار زے
کہ ہست این نمک را جگر خوار زے

ضرور ست پاس دل شب نیرو ر ۔۔۔ بلند ست شبگیر این راه دور

برا سلطے چه پرسی ز منزل خبر ۔۔۔ که پیمود نشس مے کند دور تر

درین راه افتاده هر سو براه ۔۔۔ پس افتاد گر کرد واپس نگاه

ز کابل تتے آب و خاکش گذشت ۔۔۔ تلاشے که گاهے عرق پاک کرد

شود دوتا بلبت بکوشش چو یار ۔۔۔ رود اندرین کار از پیشیں کار

نه بیند برین طرفه کنگر کسے ۔۔۔ اگر شیشے پست ست و هست تنگ

مقیم سرخوان تن پرورے ۔۔۔ ندارد نصیبے از سخن پرورے

درین عذرم سینه زیر و زبر ۔۔۔ برآرد گر از لاغرے شکل موج

ندارد کسے غیر ارباب فکر ۔۔۔ که چون سینه مے چیدا ز تاب فکر

حریفان که این مے بساغر کشند ۔۔۔ کباب از جگر در دمبر آخر کشند

ندانم درین فن که نادر ترست ۔۔۔ که عاجز ترست آنکه قادر ترست

که دیدست ازین ساده پرکار تر ۔۔۔ که آسان ترش هست دشوار تر

درین هفته روز و شب خود گشت پیچ ۔۔۔ به بین چون کفش میخورد مار پیچ

نگا یا کسے گشته اندر سخن ۔۔۔ که گم گشته صد بار در هر سخن

سخن کرده رنگے دگر اختیار ۔۔۔ خیالات رسمے نیابد بکار

درین هجر از ان در مفر سای کف ۔۔۔ که کام نهنگش نباشد صدف

هنر کرده مزدوری این پیشه را ۔۔۔ دل شیر مے باید این بیشه را

تبرس از سخن اے سخنور تبرس ۔۔۔ گرت هست صد ترس دیگر تبرس

غزالیست در پنجه همدست شیر ۔۔۔ هزارے بهزارے دلیرے دلیر

چو گرگت در آند گزند سخن ۔۔۔ نباشے اگر بره بند سخن

توی قطرمان را ز ان خوانده پیش ۔۔۔ که آگاه گردند از عجز خویش

منه بر سر ره پای در بن شاه راه — ز خود گم مه تا توان گردن بخواه

گرت ذوق حجله نشینی است — بر و منعی بکر تو بکر نیست

قدت گر مشق سخن نیست دال — کجا شین شعرت نماید جمال

قفیه است و دیوان آن نکته ور — که کم کرده شیرازه شام و سحر

منه بار اشغال دیگر بدوش — فن یکفنانست ده مرده گوش

زهر منعیی خویش را غزل کن — بجا باش و اندیشه هزل کن

برین خوان بصد کاسه خون جگر — یکی نکته رنگین کن نکته ور

قفیه در جگر کش برافروز هوش — وگرنه چو خوانند فاست مجوش

چو در اوراق شعر تو گردد دگر — بپوسند دست تو از دل نیز

گذارنده ناخوانده گر بر زمین — فرو ریزد از شهر مندگی در زمین

زبحسین کم گر در افتی ببرنج — مرا دور لبیار از خود بهرنج

بمعنی بیار اسے لفظ آن چنان — کہ گردد ستایش ستایش بان

اگر لفظ و معنی نظیر هم اند — بجا بگذارد اسے اسیر هم اند

مناسب بهر معنی عمده گیر — عروس جمیل و لباس حریر

چنین خیر بنیاد ازان باغبان — که میلوئے خیزے نشاند از خوان

اگر نیک روزے بدارد حروف — زمعنی تراشے بدارے وقوف

سخن تا کند نیشکر و بلاد — قوارے فی زمین گیر لنگے مباد

بنگ ارا گر شد مکرر ردیف — ردیف خودت کے شمارد حریف

اگر بهر لفظت بدل یافتند — بیان را اگر گفت تا رفتند

بمعنی درآویز با ریکے — که زور کید شیخ نبود بکے

خیالات چون موخوش ست آزمان — که زور کید شیخ نبود بکے

بفرلت نشینے خوش آن قادرے
کہ یادش کشد باز بہر خاطرے

بہر عود تکسیر زد بر زبان
برو حبیں ابہوے رہ صفہان مجب

سخن راہے کہ عزت رود بر کران
میاور حدیث طلب در میان

بجز راہ کوے قناعت مپوے
کتاب طمع پارہ کن بل بشوے

بلفظ بدہ گر شنوے نامہ شاے
سر انگشت یا خامہ در ہم بخاے

چراغ سخن پاس گو نور باش
شب و روز از پرتوش دور باش

سخے نیست اجملانکو نہ کم
بصد سخل جو جنی ست گر ہاتم ست

بجان ہین و آن وست ہمت بش
خراشیدہ صد جا ورون خستش

زدافتان تراز ماہ و خور شید کیست
در ایثار شان از دش پچہ چیست

زدراہ صبا یکطرف کش مشام
بنخصیص کا ید زباغ کرام

زخوان سخا پس نشین زینہار
بوین ہر طرف منت شکار

زنیرنگ چون بے نیاز اسیمہ
از و مہ کشد عشق نازا یمہ

ستانے گر از بحر یکقطرہ آب
بجشمے دگر بینیت از حباب

جنان باید از گرفتن آ ہا
کہ ہنگام پیرے نگیرے عصا

بانسجاح خضر رہ جیوان مگیر
بہل کو بر و یار دامان مگیر

بگیرندگان آن جنان کن نگاہ
کہ از جشمت افتند خورشید و ماہ

ازان بوستان میوہ بادت حلال
کہ وقت نشاندن نگیرد ملال

گرفتن خویش آمد یکی جاے و بس
کہ در حرف خواہش نگنجد نفس

مجبین نزد خواہش مبازار ین قمار
کہ بازے بخست است اعتبار اعتبار

جنان راہ سامان ہر کار بوے
کہ بیکار ماند لب عیب جوے

بہنگامہ شعر نازان مباش
بخواندن و تقریر یازان مباش

به بسیار خواندن مران آن نفس — که گوش تو گوید بگوش تو بس

اگر راه سنجشت بردآن رواج — که در شعر خواندن بنا شد علاج

مکیمانه بردار خواندن از میان — مباد اشود مبتلے میهمان

گر فتم که شعر است رشک آل — خرف شد ز گرد و بطول مقال

چو جوش فزونی ز مغز آکش است — چو جوشنده باید بآن جیست وجوے

کو نگذارد است در زبان گفتگوے — شنیدن اگر حلقه در گوش نیست

زهی عیب خواندن که خاموش نیست — چو دوے اگر آب بسیار باب

نبود ے در تیت او کم آب — همه نفرین که خواندن کند بر زبان

چو باخشک فهمان شنوی تر زبان — چو هم زین عروس سخن را تبر

که بر کور ذوقان شنود حلیه گر — بخوبین ز دیده زبان باز گوش

زبان بیان گو بخواندن مکوش — گر از ترجمان متاع تے

یکے نیست خرمن نیست شمعے لنگے — خس شعله شد و حرفان مباش

بسعت رو از تنگ ظرفان مباش — بدین نرم خشمان بجرف زمخت

نیاید جگر از تف شعله سخت — حفا دید پیوسته فضل از فضول

نگیرد دیده رو طعن از قبول — گرفتست در طرف این طارم باغ

ز سیغاره تکبیل آواز زاغ — بخوبشکر ز اهل تحمل خطاست

شکایت تعلیمی نیست گر هم رواست — پریشانے و خیال ارباب حال

مدار ند از هم گریزے مثال — چنان کاب و گل را منی لازمست

هنر پیشگان را غمے لازمست — هنرگه بدر آستین آمده است

خوش پاک بازے کمین آمده است — ز اهلیت ست این چنین دل غنی

بیاسائی سعادت اندر آغوش این

سه ساقے نامه نظیری

فتح اول و ختم سیم ۱۲

فضیلت ۵ فرد ۱۲ فرد نے

و همچنین فضیلت واژون

شدن هر بخشش را علیحده دان

یا کسے را فضیلت ۱۲ م

۵ با یکدیگر نماند و پیدا

واژ زیر یکدیگر فضیلتی ۱۲ م

۵ اسه طبع نرم

از قبول و رد نشده اسه

با قبول طبع هم لاابالی است

لهذا بر یاران گران نمی افتد

طعن نمی کشد ۱۲ رف

۵ از ظرف فراغ مراد

سخن خواه و دنیا ۱۲ این

۱۵۳

۵ اسه

اگر چه متاع قیمتی دارد اسه

مگر پیش حرفان متاع

تمیز ندارد چرا که ایشان را

در کلام لطیف کلام

زبان دخل نیست ۱۲

را یکسان دانند بخشیت

دران صورت بی نگاری

خوب نیست اسه چرا

خاموش نشوی

۱۲ رف

۵ حرف تلخے که بخاطر گزیند

کند دراز دل توقیت نگذ

اسه حسن خود را

---

۵ رف

۵ ۱۲ مان بسوزی ۱۲

چرا بر شکله سرد

حرفان بسوزد اسه

از و دل اگر ناخنی داشتی
ستاره بچوں عقده نگشادنی
رود چون به بازار سودا گرے
کند دیده از سود و صل پرے
از و بس نثار تو لاشیده است
از و بیش تقاضا مدار اشیده است
سبک گشته خلقے ز تمکین او
بسا نیک و بد مرده بر دین او
جهانے بدام اندر از دانه اش
همه شب نهاده بخانه اش
بد اهایه اگنده تخم غرض
نشاط و طرب جوهرش را عرض
بتان را ز اوصاف اهل کمال
به آواز خلخال در خاک مال
نیاید به سعی سیاوده وا
صداع هوس بیطلاکے طلا
گشنده اگر خرز بازوے دل
نه بیند دگر چشم خم روے دل
وليكن چنانش بت خود مساز
که برگردد از قبله روے نماز
مدد در قفا لیش گدائیست این
بفیضش مکوش از دهائیست این
نزیبد بزرد اریت افتخار
بر و این تقاضا ز بخلان وا گذار
برائے حصولش مکوش اینهمه
به تحصیل رزقے فروش اینهمه
باسباب فانے تو نگر مباش
خوشا خواجگے بنده زر مباش
مشو گنج در سینه از مهر زر
که از اژدها نفس گردد بتر
ازان گشته برزر عزیزی سبیل
که گردد سبیل عزیزی ذلیل
بارباب حاجت حسابے بنه
بهر دانگ کیجے ثوابے بنه
بفیشار در کوے اخلاص پا
ز خیر بستان ز دست ریا
مهنگامه انعام انعام نیست
گواهان چه حاجت اگر دام نیست
بلے مایه دارے نمایان شود
که پیدا ز احسان پنهان شود
مکن ظاهر انعام و احسان خویش
خجل باش ازان بجل پنهان خویش

ز جیب یک باجیب و دامان بدہ
ہمہ را و خود در بیابان بدہ

مشو آسیمہ از ثقل اعمال خویش
کہ نا لد ہر بار تو دوش خویش

بہ تعلیم خود داستانے گفتگوے
بہ تنبیہ من چون سخن دادروے

کنم ابتدا داستانے دگر
کہ مے باید این را بیادے دگر

بیا سالکے آن عقل پرور بیار
کہ مستش بود در رعایت ہوشیار

بدہ تا دہم پند خود را بخان
کہ حاشا طمعنا شود در زبان

خطبہ سخن را بر منبر کام و زبان قرار دادن و بسر انگشت وعظ بنبر غفلت انگوش ہوش کشیدن

ظفر سے بتائید یزدان بوش
بگیر راستے راستے گوش کن

ورا اہتمال خود کو بہمال کو کیست
چہ اندیشہ دارے خیال تو چیست

ز تقصیر خود را امانے بدہ
وگر توبہ کن یا ضمانے بدہ

دعا تا یکے باطنت ظاہر ست
زبانت مسلمان دلت کافر ست

مشخص نشد کفر و ایمان تو
دو رویے نشد روے گردان تو

بدعوے ایمان وکیل تو کیست
درین بحث عصیان دلیل تو چیست

ز فرمان بہ گشتہ از خود بہ
فرو کوب کوبے بباغے گرے

چرا این ہمہ خود مرادے چرا
گدا بر دے کیقباد سے چرا

ز ہے ننگ زیدن ز ہے ننگ مرگ
نہ شیئے تو نے تو نہ امر تو امر

گذشتہ خود آخر قضا سے بکن
چہ باقیست با خود سزاسے بکن

عمر قرنیے ہست روز جزا
گہے مصلحت بینے باحیا

ز رسوائے روز نشر بترس
بترس از خدا تا تبرس

کم از ہیچ و طغیان باین طول و عرض
گہے یاد سے از عجلت روز عرض

چنان خوی کن از شرم افعال زشت — که شوئے خط صفحۂ سر نوشت
ہوس کردہ در بت زنسبن روئے تو — کنشت ست در ہر تن موئے تو
در و لون رشک چین و چگل دیدہ — زبت ہا کہ بر طاق دل چیدہ
تنت در رگ و ریشہ کفرے نہاد — کہ دکان زنار تاب دکشاد
گر از ظاہر خود بباطن روے — بمحشر کے از شرم حاضر شوے
بر افتاد گر گوشہ از پردہ ات — بجبل گشتہ رسوائے از کردہ ات
چہ تو کیست در نا تمامے تمام — حرامت حلال و حلالت حرام
ز پاکے درون تو گردد پاک — ندانستہ لقمہ شبہ ناک
نیاجی کس از خویش بیدرد تر — زنست از تو در کار دین مرد تر

حکایت

یکے نیک زن از یکے زشت مرد — بدقت سوائے فقیہانہ کرد
کہ بر کلبہ گر شبے در گذار — فتد بر تو مشعل شہریار
ز غفلت بخون دل آغشتہ — بر لید بدان روشنے رشتہ
اگر یابد از بہر عیش محال — حرام ست قیمت برو یا حلال
نبوشتہ گفت ای مروج الکتاب — بگو کیستی تا بگویم جواب
چرو دانست از عصمت گفتگو — کہ ہمشیرہ بشر حافی ست او
چنین کرد در سلک فتوے بیان — کہ رشتن بدان روشنے لیسمان
حلال ست بر غیر امسال تو — حرامست بر تو خوشا حال تو
کسانے کہ سر رشتہ یافتند — ز اندیشہ رگہائے جان بافتند
نصیب کسے گشت و دید اینقدر — کہ دیدست در ہر نظر صد نظر
بآن کس کہ کارست و دارند کار — گدا زیست زر ہائے کامل عیار

درختان فراوان بطرف چمن +
بمکتب جگر گوشگان گریه مند
کشد دران شیدہ نیز آسیب داغ
ظهوری ز داغش نشانیست نیست
دل از غم چرا نیست خون در بدن
بداغے غم شیشہ ریش خور
مے شود کن مے توانے ہنوز
بفضلش رجوعے کن ای بوالفضول
بشیرے برون آے از روبهے
ملک طینتے دزدے چراغے شوے
دمے از خود زدے خود نشینے نفیس
بے سیر در خویش دورے بکن
طلب کن ز خود ہر چہ می بایدت
مدار از خرد عقل دیوانہ ات
مے مست و ہشیار در ظرف تست
کس از تو براہ قدم پیش نیست
بصحرائے از خود گذشتن حرام
ز ثقلے خودے ہا گران مجلے
سبک بر پد آن بے کا رجان
چرا خود تواز خود بسخن مے کنے
مجرد تر از جان تو ان رئین

خورد سر و بن زخم ہمراستن
غلامان ہیا یہ ز ارگہ ہزار خنجر
دل لاشگان راست زین محکم فراغ
بہ بندد آن تن بوستانیست نیست
کہ بلند اشتہند اینچنین خود سرت
ہمہ رگ شود غوطہ در نیش خور
نہ آنقدر ہا زیانے ہنوز
ہنوزت بصد عیب دارد قبول
نبیند ست فطرت مگن کو تہے
تو ان نیک شد بد چرائے شوے
بدان گوشہ خود نشینے نفیس
بیک دردمخروش غوغائے بکن
برین تختہ دانے کہ می بایدت
در دل بزن یا در خانہ ات
لب یار و اغیار در حرف تست
قدم پیش نہ یکقدم بیش نیست
دو عالم برا در تہ نیم گام
سبک بگذر از خود کہ در منزلے
کشیدند دوش از تہ یار جان
کہ حمالیے خویشتن مے کنے
تفید ترا گر دو حمال تن

اگر ساکے خار از پا بکشد +
زہر مژہ ے پائے دگر بر تراشد
تلاشے بزد و نے مگو دیر شد
حصار یکہ نفس ز بردست ساخت
نہ غافل از عشوہ ہائے جہان
اگر غافل از خود شوے آگہے
چو داری سخابت نشینے سرے
تمنا بر آورد از سینہ گرد
بحدت کسے عرض اشیا گرفت
کسے فضل و دولت درین عرصہ برد
بلندست مطلب تو در قعر و چاہ
ازان گم تر بایدت آہ سحرے
ز انفاس طیب اثر بذروے
بگیر تف دل دہاے بسوز
ز غم سیرت چند شرمے بدار
ولت لا غرست و تمنا سمین
شکیبائے نا شکیبان خوش ست
گر ایمن تر انکس کہ ترسان ترست
مصون از دریدن بان جیبہا +
خزانے بے عمارت کند سینہ را
بحرف محبت زبان بلبل ست

بہ آسانے تشویش جا مکش
بہر گام در خاک کن صد تلاش
ز بر دست زنی نفس اگر بر شد
بسر کوب ہمت توان زیست شاد
نصیحت شود غفلت آگہان
دگر رہ بخود گم کنے بر رہے
فرو کن بر و شمع خود اول درے
بغربت توان منزل آئین شمرد
کہ چون مرد مک خانہ تنہا گرفت
کہ دانستہ از خویش بارے ببرد
ز دریا بر آرد چرخ اگر علتے آہ
کہ تر خندہ در لب توان خشک کرد
گر از سینہ داغ جگر بذروے
ہمہ گرمی بہار ذیست داغے بسوز
بآرد نوخ آہے در و نوخے بر آر
چہ مے بود اگر عکس این
جگر دارے گریہ زبان خوش ست
کہ معمور تر آنکہ ویران ترست
کہ دو نزد بر نو گر بر ان عیبہا
محبت زبن بر کند کینہ ہا را
ببوے محبت نفس سنبل ست

که شد محو در لذت این شکر
که شیرین نگردید در هر نظر

خوشت دل اگر درج این گوهر ست
خوشت سینه گر برج این اخگر ست

مجوے از محبت دل آرامے ترا
مدان از عداوت جگر خامے ترا

برائے تو در جام شهد وفاق
تو پیموده در کام زهر نفاق

زمیں کہ دنیش دنے سر کشت
شرار شرارت همه بر انگشت

بروني توان شست از آب بجوے
بآب دگر اندرون را بشوے

بچینین ریزه خوان سخنے کشان
که بر مغز پهلو زند استخوان

بصد بند آزادیت مبتلاست
قوی حرص را ضعف همت بلاست

نه دل ماند در سینه ات نے جگر
چه اے هرزه ات زفقر اندیشه کرد

حکایت

به تشبیه از فقر لرزنده
چه گفت روزے بگوش زنده

که تا کاروبار تو یابد رواج
بنان کز خدا ترس گفت احتیاج

ز فقر آنچنانست این اجتناب
که لب تشنه از خضر ناید بآب

بجز فقر کارت کفایت که کرد
ترا جز قناعت رعایت که کرد

بدار اشکوهے قرارت دهند
چو در حلقه فقر بارت دهند

قناعت که از خاکبان اوست
کمین بخشش گوهر آبروست

پے این گدا هم کشیدا دهے
که طے کرد در هر قدم عالمے

چه بر ناقه فاقه ره طے کنے
که آرند خشنود غنا پے کنے

غنا زاده سبز سرخوان اوست
گل فرق عزت زبستان اوست

کسے را بکس و حمایش مده
گل از بنان خارشایش مده

بجوشید اطلس ز شایش دهند
بجوشید آب از سفایش دهند

بزرگست نامش سنجر دے سپہر
مرصعاست جایش بدر دے مخر

زنیرہ مانگان ست انعام فقر
زبان خواجہ کن پس پہر نام فقر

بگیر آفرینان تملق بس ست
بپرس از تجرد تعلق بس ست

خور و خواب تا کے خجل شو خجل
مہل خوے و طبع بہیمی مہل

کمال تو گر دیدہ نقصان تو
گر پنے کہ بر گشت تا وان او

زرستم نیام آورے بر سرائے
بیا مردے روز ما خود برائے

جوانانہ پیرانہ سر بامنہ
بطفلان و گر خویش را دام دہ

چنین از چہ در سر ہوا میروے
بگر گشتہ غولت کجا میروے

زنا محرمان گاہ چشمے بپوش
حیا گر چہ عفاست لختی بکوش

نگاہت چہ رسواست از کردہا
مگر نیست چشم ترا پردہا

ہمائے نگہ بود رخشندہ پر
بہ پیرنگست از زاغ شد تیرہ تر

نگہ را تو خود دید بر آوردہ
مجو راستے زو کجش کردہ

قدت خم شد و کج دہا بجاست
بدزدیدن نگاہت چرا راست است

نگاہت زتاب کمر باز پیچ
عنان جرون نظر باز پیچ

مبین سرمہ چشمہائے سیاہ
بکش پردہ سے عصمتے بر نگاہ

حکایت

چو منصور سر بر بالائے دار
چنین گفت با مردم پایدار

کہ در کودکے در رہے از زنے
زبانم شنیدم سخن کردنے

بنظارہ دیدم ببالا دلیر
بگفتار سے بیم اکنون بزیر

ورع دستگاہان تقوے پناہ
نگاہ آخنین دارند بے نگاہ

بباکوبے خود چرا ہے زدند
کہ دارند بر ائے نگاہے گزند

چنین بود تقوی ازین بیشتر — منم زاهد اکنون که خاکم بسر

اگر سطح دارست ورگر تغر چاه — بنا محرمان ست روئے نگاه

بدادم درآورد بیداد چشم — خرابست دل زآفت آباد چشم

کند گرچه طوفان بدامان تر — بیگانه دیدن شود تشنه تر

بترگان نبان دیدها میخ دوز — که باشد بدبرق نگه شرم سوز

مرع زود صحرا نوردے کند — نگه گر چنین کوچه گردے کند

دل از خود بشیرے دمے دم زند — کز آهو نگاهان نگه رم زند

رمے خورده همزبانے نیافت — جواب نگاه غزالان بگوے

مبادا ز رندان راه بے راهیت — دراز ست طومار کوتاهیت

نشستے دل از کوشش زرق و فسون — مطابق نکردے درون و برون

مسلمان نشد کافر روبار دلت — نشد غارتے خانه دار دلت

دمے داشتے رشک خورشید و ماه — شد از مهلوت ننگ سنگ سیاه

چها بر سرش آمد از جهل تو — کجا ناله از نفس ناقابل تو

کس از خود سران خبر تو نا منفعل — باین خود سرے بر نیاورده دل

ز رغبت به بیزار ریش برده — زیارے باغیار ریش برده

گلے بود از زنگ نش انداختے — بآن نام در ننگ نش انداختے

دغا خانه غم ایا غے نزد — به پرواز نگے بر چو اغے نزد

بیادے سرے در گریبان نزد — ز جیب تو چاکے بدامان نزد

به پیمانه اصلاح تارے نکرد — همه عمر در کار و کارے نکرد

گریبان قرعه افتاد بر غنچگے — گلش رفت بر باد در غنچگے

تا بینگے گز دستے پر کشید — ولیکن ندید انچه بایست دید

چنین جاکه گلشن توان ساختش
قصب حرص گلخن چنان ساختش

در و قابلیت چو غم در گلست
در یغا مربی نا قابلست

نگین سلیمان ست بهر نگ و ریو
چه حاصل که افتاد در دست دیو

در آب این لطافت ز نیرنگ اوست
که با هر چه آمیخت همرنگ اوست

سر شتند هر خوبیش در نهاد
تا در ایش دست ز نیکو نه نرشت

توان داد بر باد ز جام جمش
مدار از سفال گدایان کشش

فروغی که کشد طوبی را سینه در
بجیب سویدا فرو برده سر

کسی کو که دل را جنان دل دهد
که بر خلق جان تیغ بسمل نهد

دل از ظلمت سینه شد رنگبار
درین تیره گل خار را نشمار

غم جان مخور بر سر دل بلرز
بآب و خاکے باین گل بارز

صفا کار سیمے سینه تیره کن
در آئینه دیده خیره کن

ز ضبط غمے صرفه بین نیستے
ازان خامشانے امین نیستے

چو یاد کش قضا جا بجائے نهاد
نگردد بر خاطرت اعتماد

رگت نیست تا نشترے در دهم
شکست ست بالت کرا پر دهم

تو ئے دشمنت دشمن خود بگیر
گریبان مدر دامن خود بگیر

باکراه بر گشتے از راه دیر
عجب گر توان دیدن از کعبه خیر

غمش نیست گر زاد راه حرم
حرام ست بر سینه آه حرم

ز طرف حرم محترم گشته
غلط کرده با شبنم گشته

بگرد دو عالم نقد گنجینه ات
که در دے نه پیچد در سینه ات

دولت کے بباد هوا بشگفد
نشد از غمے غنچه تا بشگفد

شمار سبحه بر دار از این طرفه کاخ
علاج دل تنگ در دفتر است

بخواب بے توان پاس شبہاے درد — کہ بیدار گردد ز غوغاے درد

بخیز و ازین شعلہ جوش تمام — معاذ اللہ از پختگیہاے خام

تمناے زر و لیدہ موے مکن — ندارے اگر شانہ کش خارِ بن

مجو از نفس عطر عہد اثر — سخن شرش مذاد ہے بذرہ دمگر

تو ے گشتہ در دشت دواے بخیر — ز ہستے فروشان غناے بخیر

ز افتادگان پا بمردے طلب — ز مژگان کشندہ دردے طلب

بآتش زبانے تفے برلب آر — ہر بخیر خاے کفے برلب آر

بے عہد دستے بدستے بدہ — در سنانہ خود را شکستے بدہ

رہے پیش خود نہ کہ سالک شوے — غمے ملک خود کن کہ مالک شوے

دل از جملہ بگسل کہ پیوند او — مراد عبادت و ربا منیت او — بعبد بندے باش در بند او

حکایت

زا نیزہ پرستان ہندوستان — یکے شد چنین واعظ دوستان

کہ ہندو زنے آبکش جوں بسر — بر و آب ارزان دستہا بیخبر

بدست تو چہ گرفت ست چشمت شود گربہ کاشکستن درست

تو چہ بیخ کہ بنا شد چنین — شود آب رونگ رخ نازنین

مکن رنگ خاطر تماشاے غیر — نہ دیدن بدیر چنین تماشاے غیر

ببر بند و پیوند تدبیر ہا — بر و بند خود در آبخیر ہا

غمش از دست سلب تاثیر کرد — کہ در خدمت نالہ تقصیر کرد

خوش آنکس کہ دارد لب نالہ زیب — دمے چند با نغمہ داودش فریب

برائے مگر نے بزوے بداغ — کہ از سینہ دودے نگردد سراغ

چو زد داود تیغ غمش با غنے — کہ صد جاے گردن نیفراشتے

۱۶۵ اسے ۱۲ ہدایت
۱۲ ہدایت
۱۲ قاعدہ
۱۲ اسے
۱۲ اسے
۱۲ اسے

بے بیع خرقہ پشمیں بے رہن کن ۔ زلے ہے تنگ عیش و بے پہن کن

بہ تنگ شستے برین پہن خوان ۔ بیاد شے نشد ہا ظرت مہمان

نگردے با ندوہ و غم دوستے ۔ کہ مغز تعبیش کند پوستے

زدانے جگر بسینہ تا بے نکرد ۔ نفس نالہ را انتخاب نکرد

نفیتا دلب در پے نالہ ۔ بکند از جگر گریہ پرکالہ

پریشانے فکر حالت نکرد ۔ شبوخے شغے خرد سالت نکرد

درت در رہ خلوت نشینے نیافت ۔ میت صاحبے ارب بینے نیافت

نہ فتے زگردہ تنا دلت ۔ نشد خشک آب ہوا در گلت

بجز بے زبان ارجمندے نکرد ۔ بجوے نفس نافہ بندے نکرد

نگاہت نشد شعلہ از تاب اشک ۔ شبے خرنگردے بہتاب اشک

بشوق دل زندہ نگریستے ۔ برائے لب خندہ نگریستے

نفس از نفے شعلہ خوارے نکرد ۔ نمے دیدہ را دجلہ کارے نکرد

نشد دیدہا پائمال نمے ۔ ندارے ازین خشک نمے ترنمے

نفے صرف این سینہ سر دکن ۔ نمے وقف این چشم تر گردکن

خراش درد نے برافغان گمار ۔ نمے عار یاکن بمرگان سپار

سخنہا چو در رشتہ باین اشک شور ۔ در آور محیط کرم را بشور

جگر را بغم آنچنان رو اگذار ۔ کہ خونش شود آب یک گریہ وار

درون کش بمغز جگر صاف نے ۔ نہ آرد در اشک شفاف نے

ز شورے نکردے جگر را نگار ۔ ازین گریہ بے نمک شرم دار

برائے نمایش درد دیگرست ۔ بہان خندہ گر گریہ بی جوہرست

چو سوزند بر اشک ارزان سپند ۔ نیاید کرشت گریہ با بے گفت

ساقے نامہ ۔ ۱ ۔ ۲ ۔ ۳ ۔ ۴ ۔ ۵ ۔ ۶ ۔ ۷ ۔ ۸ ۔ ۹ ۔ ۱۰ ۔ ۱۱ ۔ ۱۲ ۔ ۱۳ ۔ ۱۴ ۔ ۱۵ ۔ ۱۶ ۔ ۱۷ ۔ ۱۸ ۔ ۱۹ ۔ ۲۰ ۔ ۲۱ ۔ ۲۲ ۔ ۲۳ ۔ ۲۴ ۔ ۲۵ ۔ ۲۶ ۔ ۲۷ ۔ ۲۸ ۔ ۲۹ ۔ ۳۰ ۔ ۳۱ ۔ ۳۲ ۔ ۳۳ ۔ ۳۴ ۔ ۳۵ ۔ ۳۶ ۔ ۳۷ ۔ ۳۸ ۔ ۳۹ ۔ ۴۰ ۔ ۴۱ ۔ ۴۲ ۔ ۴۳ ۔ ۴۴ ۔ ۴۵ ۔ ۴۶ ۔ ۴۷ ۔ ۴۸ ۔ ۴۹ ۔ ۵۰ ۔ ۵۱ ۔ ۵۲ ۔ ۵۳ ۔ ۵۴ ۔ ۵۵ ۔ ۵۶ ۔ ۵۷ ۔ ۵۸ ۔ ۵۹ ۔ ۶۰ ۔ ۶۱ ۔ ۶۲ ۔ ۶۳ ۔ ۶۴ ۔ ۶۵ ۔ ۶۶ ۔ ۶۷ ۔ ۶۸ ۔ ۶۹ ۔ ۷۰ ۔ ۷۱ ۔ ۷۲ ۔ ۷۳ ۔ ۷۴ ۔ ۷۵ ۔ ۷۶ ۔ ۷۷ ۔ ۷۸ ۔ ۷۹ ۔ ۸۰ ۔ ۸۱ ۔ ۸۲ ۔ ۸۳ ۔ ۸۴ ۔ ۸۵ ۔ ۸۶ ۔ ۸۷ ۔ ۸۸ ۔ ۸۹ ۔ ۹۰ ۔ ۹۱ ۔ ۹۲ ۔ ۹۳ ۔ ۹۴ ۔ ۹۵ ۔ ۹۶ ۔ ۹۷ ۔ ۹۸ ۔ ۹۹ ۔ ۱۰۰ ۔ ۱۰۱ ۔ ۱۰۲ ۔ ۱۰۳ ۔ ۱۰۴ ۔ ۱۰۵ ۔ ۱۰۶ ۔ ۱۰۷ ۔ ۱۰۸ ۔ ۱۰۹ ۔ ۱۱۰ ۔ ۱۱۱ ۔ ۱۱۲ ۔ ۱۱۳ ۔ ۱۱۴ ۔ ۱۱۵ ۔ ۱۱۶ ۔ ۱۱۷ ۔ ۱۱۸ ۔ ۱۱۹ ۔ ۱۲۰ ۔ ۱۲۱ ۔ ۱۲۲ ۔ ۱۲۳ ۔ ۱۲۴ ۔ ۱۲۵ ۔ ۱۲۶ ۔ ۱۲۷ ۔ ۱۲۸ ۔ ۱۲۹ ۔ ۱۳۰ ۔ ۱۳۱ ۔ ۱۳۲ ۔ ۱۳۳ ۔ ۱۳۴ ۔ ۱۳۵ ۔ ۱۳۶ ۔ ۱۳۷ ۔ ۱۳۸ ۔ ۱۳۹ ۔ ۱۴۰ ۔ ۱۴۱ ۔ ۱۴۲ ۔ ۱۴۳ ۔ ۱۴۴ ۔ ۱۴۵ ۔ ۱۴۶ ۔ ۱۴۷ ۔ ۱۴۸ ۔ ۱۴۹ ۔ ۱۵۰ ۔ ۱۵۱ ۔ ۱۵۲ ۔ ۱۵۳ ۔ ۱۵۴ ۔ ۱۵۵ ۔ ۱۵۶ ۔ ۱۵۷ ۔ ۱۵۸ ۔ ۱۵۹ ۔ ۱۶۰ ۔ ۱۶۱ ۔ ۱۶۲ ۔ ۱۶۳ ۔ ۱۶۴ ۔ ۱۶۵ ۔ ۱۶۶ ۔ ۱۶۷ ۔ ۱۶۸ ۔ ۱۶۹ ۔ ۱۷۰ ۔ ۱۷۱ ۔ ۱۷۲ ۔ ۱۷۳ ۔ ۱۷۴ ۔ ۱۷۵ ۔ ۱۷۶ ۔ ۱۷۷ ۔ ۱۷۸ ۔ ۱۷۹ ۔ ۱۸۰ ۔ ۱۸۱ ۔ ۱۸۲ ۔ ۱۸۳ ۔ ۱۸۴ ۔ ۱۸۵ ۔ ۱۸۶ ۔ ۱۸۷ ۔ ۱۸۸ ۔ ۱۸۹ ۔ ۱۹۰ ۔ ۱۹۱ ۔ ۱۹۲ ۔ ۱۹۳ ۔ ۱۹۴ ۔ ۱۹۵ ۔ ۱۹۶ ۔ ۱۹۷ ۔ ۱۹۸ ۔ ۱۹۹ ۔ ۲۰۰ ۔ ۲۰۱ ۔ ۲۰۲ ۔ ۲۰۳ ۔ ۲۰۴ ۔ ۲۰۵ ۔ ۲۰۶ ۔ ۲۰۷ ۔ ۲۰۸ ۔ ۲۰۹ ۔ ۲۱۰ ۔ ۲۱۱ ۔ ۲۱۲ ۔ ۲۱۳ ۔ ۲۱۴ ۔ ۲۱۵ ۔ ۲۱۶ ۔ ۲۱۷ ۔ ۲۱۸ ۔ ۲۱۹ ۔ ۲۲۰ ۔ ۲۲۱ ۔ ۲۲۲ ۔ ۲۲۳ ۔ ۲۲۴ ۔ ۲۲۵ ۔ ۲۲۶ ۔ ۲۲۷ ۔ ۲۲۸ ۔ ۲۲۹ ۔ ۲۳۰ ۔ ۲۳۱ ۔ ۲۳۲ ۔ ۲۳۳ ۔ ۲۳۴ ۔ ۲۳۵ ۔ ۲۳۶ ۔ ۲۳۷ ۔ ۲۳۸ ۔ ۲۳۹ ۔ ۲۴۰ ۔ ۲۴۱ ۔ ۲۴۲ ۔ ۲۴۳ ۔ ۲۴۴ ۔ ۲۴۵ ۔ ۲۴۶ ۔ ۲۴۷ ۔ ۲۴۸ ۔ ۲۴۹ ۔ ۲۵۰ ۔ ۲۵۱ ۔ ۲۵۲ ۔ ۲۵۳ ۔ ۲۵۴ ۔ ۲۵۵ ۔ ۲۵۶ ۔ ۲۵۷ ۔ ۲۵۸ ۔ ۲۵۹ ۔ ۲۶۰ ۔ ۲۶۱ ۔ ۲۶۲ ۔ ۲۶۳ ۔ ۲۶۴ ۔ ۲۶۵ ۔ ۲۶۶ ۔ ۲۶۷ ۔ ۲۶۸ ۔ ۲۶۹ ۔ ۲۷۰ ۔ ۲۷۱ ۔ ۲۷۲ ۔ ۲۷۳ ۔ ۲۷۴ ۔ ۲۷۵ ۔ ۲۷۶ ۔ ۲۷۷ ۔ ۲۷۸ ۔ ۲۷۹ ۔ ۲۸۰ ۔ ۲۸۱ ۔ ۲۸۲ ۔ ۲۸۳ ۔ ۲۸۴ ۔ ۲۸۵ ۔ ۲۸۶ ۔ ۲۸۷ ۔ ۲۸۸ ۔ ۲۸۹ ۔ ۲۹۰ ۔ ۲۹۱ ۔ ۲۹۲ ۔ ۲۹۳ ۔ ۲۹۴ ۔ ۲۹۵ ۔ ۲۹۶ ۔ ۲۹۷ ۔ ۲۹۸ ۔ ۲۹۹ ۔ ۳۰۰ ۔ ۳۰۱ ۔ ۳۰۲ ۔ ۳۰۳ ۔ ۳۰۴ ۔ ۳۰۵ ۔ ۳۰۶ ۔ ۳۰۷ ۔ ۳۰۸ ۔ ۳۰۹ ۔ ۳۱۰ ۔ ۳۱۱ ۔ ۳۱۲ ۔ ۳۱۳ ۔ ۳۱۴ ۔ ۳۱۵ ۔ ۳۱۶ ۔ ۳۱۷ ۔ ۳۱۸ ۔ ۳۱۹ ۔ ۳۲۰ ۔ ۳۲۱ ۔ ۳۲۲ ۔ ۳۲۳ ۔ ۳۲۴ ۔ ۳۲۵ ۔ ۳۲۶ ۔ ۳۲۷ ۔ ۳۲۸ ۔ ۳۲۹ ۔ ۳۳۰ ۔ ۳۳۱ ۔ ۳۳۲ ۔ ۳۳۳ ۔ ۳۳۴ ۔ ۳۳۵ ۔ ۳۳۶ ۔ ۳۳۷ ۔ ۳۳۸ ۔ ۳۳۹ ۔ ۳۴۰ ۔ ۳۴۱ ۔ ۳۴۲ ۔ ۳۴۳ ۔ ۳۴۴ ۔ ۳۴۵ ۔ ۳۴۶ ۔ ۳۴۷ ۔ ۳۴۸ ۔ ۳۴۹ ۔ ۳۵۰ ۔ ۳۵۱ ۔ ۳۵۲ ۔ ۳۵۳ ۔ ۳۵۴ ۔ ۳۵۵ ۔ ۳۵۶ ۔ ۳۵۷ ۔ ۳۵۸ ۔ ۳۵۹ ۔ ۳۶۰ ۔ ۳۶۱ ۔ ۳۶۲ ۔ ۳۶۳ ۔ ۳۶۴ ۔ ۳۶۵ ۔ ۳۶۶ ۔ ۳۶۷ ۔ ۳۶۸ ۔ ۳۶۹ ۔ ۳۷۰ ۔ ۳۷۱ ۔ ۳۷۲ ۔ ۳۷۳ ۔ ۳۷۴ ۔ ۳۷۵ ۔ ۳۷۶ ۔ ۳۷۷ ۔ ۳۷۸ ۔ ۳۷۹ ۔ ۳۸۰ ۔ ۳۸۱ ۔ ۳۸۲ ۔ ۳۸۳ ۔ ۳۸۴ ۔ ۳۸۵ ۔ ۳۸۶ ۔ ۳۸۷ ۔ ۳۸۸ ۔ ۳۸۹ ۔ ۳۹۰ ۔ ۳۹۱ ۔ ۳۹۲ ۔ ۳۹۳ ۔ ۳۹۴ ۔ ۳۹۵ ۔ ۳۹۶ ۔ ۳۹۷ ۔ ۳۹۸ ۔ ۳۹۹ ۔ ۴۰۰ ۔ ۴۰۱ ۔ ۴۰۲ ۔ ۴۰۳ ۔ ۴۰۴ ۔ ۴۰۵ ۔ ۴۰۶ ۔ ۴۰۷ ۔ ۴۰۸ ۔ ۴۰۹ ۔ ۴۱۰ ۔ ۴۱۱ ۔ ۴۱۲ ۔ ۴۱۳ ۔ ۴۱۴ ۔ ۴۱۵ ۔ ۴۱۶ ۔ ۴۱۷ ۔ ۴۱۸ ۔ ۴۱۹ ۔ ۴۲۰ ۔ ۴۲۱ ۔ ۴۲۲ ۔ ۴۲۳ ۔ ۴۲۴ ۔ ۴۲۵ ۔ ۴۲۶ ۔ ۴۲۷ ۔ ۴۲۸ ۔ ۴۲۹ ۔ ۴۳۰ ۔ ۴۳۱ ۔ ۴۳۲ ۔ ۴۳۳ ۔ ۴۳۴ ۔ ۴۳۵ ۔ ۴۳۶ ۔ ۴۳۷ ۔ ۴۳۸ ۔ ۴۳۹ ۔ ۴۴۰ ۔ ۴۴۱ ۔ ۴۴۲ ۔ ۴۴۳ ۔ ۴۴۴ ۔ ۴۴۵ ۔ ۴۴۶ ۔ ۴۴۷ ۔ ۴۴۸ ۔ ۴۴۹ ۔ ۴۵۰ ۔ ۴۵۱ ۔ ۴۵۲ ۔ ۴۵۳ ۔ ۴۵۴ ۔ ۴۵۵ ۔ ۴۵۶ ۔ ۴۵۷ ۔ ۴۵۸ ۔ ۴۵۹ ۔ ۴۶۰ ۔ ۴۶۱ ۔ ۴۶۲ ۔ ۴۶۳ ۔ ۴۶۴ ۔ ۴۶۵ ۔ ۴۶۶ ۔ ۴۶۷ ۔ ۴۶۸ ۔ ۴۶۹ ۔ ۴۷۰ ۔ ۴۷۱ ۔ ۴۷۲ ۔ ۴۷۳ ۔ ۴۷۴ ۔ ۴۷۵ ۔ ۴۷۶ ۔ ۴۷۷ ۔ ۴۷۸ ۔ ۴۷۹ ۔ ۴۸۰ ۔ ۴۸۱ ۔ ۴۸۲ ۔ ۴۸۳ ۔ ۴۸۴ ۔ ۴۸۵ ۔ ۴۸۶ ۔ ۴۸۷ ۔ ۴۸۸ ۔ ۴۸۹ ۔ ۴۹۰ ۔ ۴۹۱ ۔ ۴۹۲ ۔ ۴۹۳ ۔ ۴۹۴ ۔ ۴۹۵ ۔ ۴۹۶ ۔ ۴۹۷ ۔ ۴۹۸ ۔ ۴۹۹ ۔ ۵۰۰ ۔ ۵۰۱ ۔ ۵۰۲ ۔ ۵۰۳ ۔ ۵۰۴ ۔ ۵۰۵ ۔ ۵۰۶ ۔ ۵۰۷ ۔ ۵۰۸ ۔ ۵۰۹ ۔ ۵۱۰ ۔ ۵۱۱ ۔ ۵۱۲ ۔ ۵۱۳ ۔ ۵۱۴ ۔ ۵۱۵ ۔ ۵۱۶ ۔ ۵۱۷ ۔ ۵۱۸ ۔ ۵۱۹ ۔ ۵۲۰ ۔ ۵۲۱ ۔ ۵۲۲ ۔ ۵۲۳ ۔ ۵۲۴ ۔ ۵۲۵ ۔ ۵۲۶ ۔ ۵۲۷ ۔ ۵۲۸ ۔ ۵۲۹ ۔ ۵۳۰ ۔ ۵۳۱ ۔ ۵۳۲ ۔ ۵۳۳ ۔ ۵۳۴ ۔ ۵۳۵ ۔ ۵۳۶ ۔ ۵۳۷ ۔ ۵۳۸ ۔ ۵۳۹ ۔ ۵۴۰ ۔ ۵۴۱ ۔ ۵۴۲ ۔ ۵۴۳ ۔ ۵۴۴ ۔ ۵۴۵ ۔ ۵۴۶ ۔ ۵۴۷ ۔ ۵۴۸ ۔ ۵۴۹ ۔ ۵۵۰ ۔ ۵۵۱ ۔ ۵۵۲ ۔ ۵۵۳ ۔ ۵۵۴ ۔ ۵۵۵ ۔ ۵۵۶ ۔ ۵۵۷ ۔ ۵۵۸ ۔ ۵۵۹ ۔ ۵۶۰ ۔ ۵۶۱ ۔ ۵۶۲ ۔ ۵۶۳ ۔ ۵۶۴ ۔ ۵۶۵ ۔ ۵۶۶ ۔ ۵۶۷ ۔ ۵۶۸ ۔ ۵۶۹ ۔ ۵۷۰ ۔ ۵۷۱ ۔ ۵۷۲ ۔ ۵۷۳ ۔ ۵۷۴ ۔ ۵۷۵ ۔ ۵۷۶ ۔ ۵۷۷ ۔ ۵۷۸ ۔ ۵۷۹ ۔ ۵۸۰ ۔ ۵۸۱ ۔ ۵۸۲ ۔ ۵۸۳ ۔ ۵۸۴ ۔ ۵۸۵ ۔ ۵۸۶ ۔ ۵۸۷ ۔ ۵۸۸ ۔ ۵۸۹ ۔ ۵۹۰ ۔ ۵۹۱ ۔ ۵۹۲ ۔ ۵۹۳ ۔ ۵۹۴ ۔ ۵۹۵ ۔ ۵۹۶ ۔ ۵۹۷ ۔ ۵۹۸ ۔ ۵۹۹ ۔ ۶۰۰ ۔ ۶۰۱ ۔ ۶۰۲ ۔ ۶۰۳ ۔ ۶۰۴ ۔ ۶۰۵ ۔ ۶۰۶ ۔ ۶۰۷ ۔ ۶۰۸ ۔ ۶۰۹ ۔ ۶۱۰ ۔ ۶۱۱ ۔ ۶۱۲ ۔ ۶۱۳ ۔ ۶۱۴ ۔ ۶۱۵ ۔ ۶۱۶ ۔ ۶۱۷ ۔ ۶۱۸ ۔ ۶۱۹ ۔ ۶۲۰ ۔ ۶۲۱ ۔ ۶۲۲ ۔ ۶۲۳ ۔ ۶۲۴ ۔ ۶۲۵ ۔ ۶۲۶ ۔ ۶۲۷ ۔ ۶۲۸ ۔ ۶۲۹ ۔ ۶۳۰ ۔ ۶۳۱ ۔ ۶۳۲ ۔ ۶۳۳ ۔ ۶۳۴ ۔ ۶۳۵ ۔ ۶۳۶ ۔ ۶۳۷ ۔ ۶۳۸ ۔ ۶۳۹ ۔ ۶۴۰ ۔ ۶۴۱ ۔ ۶۴۲ ۔ ۶۴۳ ۔ ۶۴۴ ۔ ۶۴۵ ۔ ۶۴۶ ۔ ۶۴۷ ۔ ۶۴۸ ۔ ۶۴۹ ۔ ۶۵۰ ۔ ۶۵۱ ۔ ۶۵۲ ۔ ۶۵۳ ۔ ۶۵۴ ۔ ۶۵۵ ۔ ۶۵۶ ۔ ۶۵۷ ۔ ۶۵۸ ۔ ۶۵۹ ۔ ۶۶۰ ۔ ۶۶۱ ۔ ۶۶۲ ۔ ۶۶۳ ۔ ۶۶۴ ۔ ۶۶۵ ۔ ۶۶۶ ۔ ۶۶۷ ۔ ۶۶۸ ۔ ۶۶۹ ۔ ۶۷۰ ۔ ۶۷۱ ۔ ۶۷۲ ۔ ۶۷۳ ۔ ۶۷۴ ۔ ۶۷۵ ۔ ۶۷۶ ۔ ۶۷۷ ۔ ۶۷۸ ۔ ۶۷۹ ۔ ۶۸۰ ۔ ۶۸۱ ۔ ۶۸۲ ۔ ۶۸۳ ۔ ۶۸۴ ۔ ۶۸۵ ۔ ۶۸۶ ۔ ۶۸۷ ۔ ۶۸۸ ۔ ۶۸۹ ۔ ۶۹۰ ۔ ۶۹۱ ۔ ۶۹۲ ۔ ۶۹۳ ۔ ۶۹۴ ۔ ۶۹۵ ۔ ۶۹۶ ۔ ۶۹۷ ۔ ۶۹۸ ۔ ۶۹۹ ۔ ۷۰۰ ۔ ۷۰۱ ۔ ۷۰۲ ۔ ۷۰۳ ۔ ۷۰۴ ۔ ۷۰۵ ۔ ۷۰۶ ۔ ۷۰۷ ۔ ۷۰۸ ۔ ۷۰۹ ۔ ۷۱۰ ۔ ۷۱۱ ۔ ۷۱۲ ۔ ۷۱۳ ۔ ۷۱۴ ۔ ۷۱۵ ۔ ۷۱۶ ۔ ۷۱۷ ۔ ۷۱۸ ۔ ۷۱۹ ۔ ۷۲۰ ۔ ۷۲۱ ۔ ۷۲۲ ۔ ۷۲۳ ۔ ۷۲۴ ۔ ۷۲۵ ۔ ۷۲۶ ۔ ۷۲۷ ۔ ۷۲۸ ۔ ۷۲۹ ۔ ۷۳۰ ۔ ۷۳۱ ۔ ۷۳۲ ۔ ۷۳۳ ۔ ۷۳۴ ۔ ۷۳۵ ۔ ۷۳۶ ۔ ۷۳۷ ۔ ۷۳۸ ۔ ۷۳۹ ۔ ۷۴۰ ۔ ۷۴۱ ۔ ۷۴۲ ۔ ۷۴۳ ۔ ۷۴۴ ۔ ۷۴۵ ۔ ۷۴۶ ۔ ۷۴۷ ۔ ۷۴۸ ۔ ۷۴۹ ۔ ۷۵۰ ۔ ۷۵۱ ۔ ۷۵۲ ۔ ۷۵۳ ۔ ۷۵۴ ۔ ۷۵۵ ۔ ۷۵۶ ۔ ۷۵۷ ۔ ۷۵۸ ۔ ۷۵۹ ۔ ۷۶۰ ۔ ۷۶۱ ۔ ۷۶۲ ۔ ۷۶۳ ۔ ۷۶۴ ۔ ۷۶۵ ۔ ۷۶۶ ۔ ۷۶۷ ۔ ۷۶۸ ۔ ۷۶۹ ۔ ۷۷۰ ۔ ۷۷۱ ۔ ۷۷۲ ۔ ۷۷۳ ۔ ۷۷۴ ۔ ۷۷۵ ۔ ۷۷۶ ۔ ۷۷۷ ۔ ۷۷۸ ۔ ۷۷۹ ۔ ۷۸۰ ۔ ۷۸۱ ۔ ۷۸۲ ۔ ۷۸۳ ۔ ۷۸۴ ۔ ۷۸۵ ۔ ۷۸۶ ۔ ۷۸۷ ۔ ۷۸۸ ۔ ۷۸۹ ۔ ۷۹۰ ۔ ۷۹۱ ۔ ۷۹۲ ۔ ۷۹۳ ۔ ۷۹۴ ۔ ۷۹۵ ۔ ۷۹۶ ۔ ۷۹۷ ۔ ۷۹۸ ۔ ۷۹۹ ۔ ۸۰۰ ۔ ۸۰۱ ۔ ۸۰۲ ۔ ۸۰۳ ۔ ۸۰۴ ۔ ۸۰۵ ۔ ۸۰۶ ۔ ۸۰۷ ۔ ۸۰۸ ۔ ۸۰۹ ۔ ۸۱۰ ۔ ۸۱۱ ۔ ۸۱۲ ۔ ۸۱۳ ۔ ۸۱۴ ۔ ۸۱۵ ۔ ۸۱۶ ۔ ۸۱۷ ۔ ۸۱۸ ۔ ۸۱۹ ۔ ۸۲۰ ۔ ۸۲۱ ۔ ۸۲۲ ۔ ۸۲۳ ۔ ۸۲۴ ۔ ۸۲۵ ۔ ۸۲۶ ۔ ۸۲۷ ۔ ۸۲۸ ۔ ۸۲۹ ۔ ۸۳۰ ۔ ۸۳۱ ۔ ۸۳۲ ۔ ۸۳۳ ۔ ۸۳۴ ۔ ۸۳۵ ۔ ۸۳۶ ۔ ۸۳۷ ۔ ۸۳۸ ۔ ۸۳۹ ۔ ۸۴۰ ۔ ۸۴۱ ۔ ۸۴۲ ۔ ۸۴۳ ۔ ۸۴۴ ۔ ۸۴۵ ۔ ۸۴۶ ۔ ۸۴۷ ۔ ۸۴۸ ۔ ۸۴۹ ۔ ۸۵۰ ۔ ۸۵۱ ۔ ۸۵۲ ۔ ۸۵۳ ۔ ۸۵۴ ۔ ۸۵۵ ۔ ۸۵۶ ۔ ۸۵۷ ۔ ۸۵۸ ۔ ۸۵۹ ۔ ۸۶۰ ۔ ۸۶۱ ۔ ۸۶۲ ۔ ۸۶۳ ۔ ۸۶۴ ۔ ۸۶۵ ۔ ۸۶۶ ۔ ۸۶۷ ۔ ۸۶۸ ۔ ۸۶۹ ۔ ۸۷۰ ۔ ۸۷۱ ۔ ۸۷۲ ۔ ۸۷۳ ۔ ۸۷۴ ۔ ۸۷۵ ۔ ۸۷۶ ۔ ۸۷۷ ۔ ۸۷۸ ۔ ۸۷۹ ۔ ۸۸۰ ۔ ۸۸۱ ۔ ۸۸۲ ۔ ۸۸۳ ۔ ۸۸۴ ۔ ۸۸۵ ۔ ۸۸۶ ۔ ۸۸۷ ۔ ۸۸۸ ۔ ۸۸۹ ۔ ۸۹۰ ۔ ۸۹۱ ۔ ۸۹۲ ۔ ۸۹۳ ۔ ۸۹۴ ۔ ۸۹۵ ۔ ۸۹۶ ۔ ۸۹۷ ۔ ۸۹۸ ۔ ۸۹۹ ۔ ۹۰۰ ۔ ۹۰۱ ۔ ۹۰۲ ۔ ۹۰۳ ۔ ۹۰۴ ۔ ۹۰۵ ۔ ۹۰۶ ۔ ۹۰۷ ۔ ۹۰۸ ۔ ۹۰۹ ۔ ۹۱۰ ۔ ۹۱۱ ۔ ۹۱۲ ۔ ۹۱۳ ۔ ۹۱۴ ۔ ۹۱۵ ۔ ۹۱۶ ۔ ۹۱۷ ۔ ۹۱۸ ۔ ۹۱۹ ۔ ۹۲۰ ۔ ۹۲۱ ۔ ۹۲۲ ۔ ۹۲۳ ۔ ۹۲۴ ۔ ۹۲۵ ۔ ۹۲۶ ۔ ۹۲۷ ۔ ۹۲۸ ۔ ۹۲۹ ۔ ۹۳۰ ۔ ۹۳۱ ۔ ۹۳۲ ۔ ۹۳۳ ۔ ۹۳۴ ۔ ۹۳۵ ۔ ۹۳۶ ۔ ۹۳۷ ۔ ۹۳۸ ۔ ۹۳۹ ۔ ۹۴۰ ۔ ۹۴۱ ۔ ۹۴۲ ۔ ۹۴۳ ۔ ۹۴۴ ۔ ۹۴۵ ۔ ۹۴۶ ۔ ۹۴۷ ۔ ۹۴۸ ۔ ۹۴۹ ۔ ۹۵۰ ۔ ۹۵۱ ۔ ۹۵۲ ۔ ۹۵۳ ۔ ۹۵۴ ۔ ۹۵۵ ۔ ۹۵۶ ۔ ۹۵۷ ۔ ۹۵۸ ۔ ۹۵۹ ۔ ۹۶۰ ۔ ۹۶۱ ۔ ۹۶۲ ۔ ۹۶۳ ۔ ۹۶۴ ۔ ۹۶۵ ۔ ۹۶۶ ۔ ۹۶۷ ۔ ۹۶۸ ۔ ۹۶۹ ۔ ۹۷۰ ۔ ۹۷۱ ۔ ۹۷۲ ۔ ۹۷۳ ۔ ۹۷۴ ۔ ۹۷۵ ۔ ۹۷۶ ۔ ۹۷۷ ۔ ۹۷۸ ۔ ۹۷۹ ۔ ۹۸۰ ۔ ۹۸۱ ۔ ۹۸۲ ۔ ۹۸۳ ۔ ۹۸۴ ۔ ۹۸۵ ۔ ۹۸۶ ۔ ۹۸۷ ۔ ۹۸۸ ۔ ۹۸۹ ۔ ۹۹۰ ۔ ۹۹۱ ۔ ۹۹۲ ۔ ۹۹۳ ۔ ۹۹۴ ۔ ۹۹۵ ۔ ۹۹۶ ۔ ۹۹۷ ۔ ۹۹۸ ۔ ۹۹۹ ۔ ۱۰۰۰

اگر علم غفلت سبق نیست ✻ چرا رشک بر قرب حق نیست

نه آئینه در فطرت کل مقال ✻ بتاراج غفلت مده نقد حال

دولت تفته ماهیست در بیخ و باب ✻ بیا جوش خلوه فرو در آب

سر آرد همانے دل از شعله باک ✻ شنا شد اگر ماهیے این زلال

زیاد ش شوی غافل از کید نفس ✻ شکارت کند ریو دیو هوس

حکایت

یکے مرد صیاد با دام و دست ✻ سوی رود شد دست رودی ببست

شکار یکه کرد سے سیر دے بگود ✻ روان می فگندش روش بر رود

پدر روجه پرسید ازو در خواب ✻ چنین تر زبان شد که ماهی در آب

چو از حق شود غافل افتد مدام ✻ چنین طعمه هست بر ما حرام

کسانیکه با خویش آورده اند ✻ هم از کودکے با شگفتے کرده اند

بغافل مباشید هم مرد و بوم ✻ خدائے خدائے که شوم ست شوم

می غفلت از جام کس دور باد ✻ چنین زهر تلخ از نام کس دور باد

درین بیست غفلت برش مرگ دل ✻ بدین بود غافل مکن ترک دل

ز افسانه غافلان سر متاب ✻ که بیداریت مے نهد سر بخواب

ازین بیشتر راه غفلت مپوے ✻ رخ عذر و اشک ندامت بشوے

دلے خواهے از صبح بیدار تر ✻ ترا شام بر داشت خواب سحر

در اوقات خوش بسر فے رفته ✻ سر رشته گم کرده دست تهے

گزیده است یارت کسے نے مهره رد ✻ مهر غدا روت کشان شهره شو

بدین حسد حمایت افگار چند ✻ فرو رفت تیر از عقب در کمند

زبانے چو زنبور سرداده ✻ مهر تیش صدر نیش در داده

مکن دل خراشے بحرفے درشت
دمت را بروں آرد سوہان زشت

بخلق جہاں تازہ رو باش پیش
کہ با آشنا و بیگانہ خویش

دلت تنگ در کینہ این و آن
تہی بر سر از حسد و اندیشہ جان

زبہ ہے طبع پست و نفاق بلند
کہ گندنے بنا بے بسوزان بسپند

ز حلت سبک گشتہ بی لنگ ہے
خزانیست خلقت بجنس پرے

گرانیست خوے خشن در سرائے تو
بود شال ناہموس دیبائے تو

بنا بید تعدے کہ آن آنیقدر
کہ از بار بادش بنالد کمر

نگردد مکافات نوت از زمان
چنین را چنین و چنان را چنان

گلے گر بخواہی گزیدن ز روے
مپیمائے شکر چشم داں شوے

حکایت

گلے روزے از باغ کون و فساد
بدست یکے نا اہل عرفان نہاد

کہ ہان از عنم با نبا لید زار
کہ خوبیش مے بینم از نوکی خار

اگر سود کا ہے زیان ندروے
بچین چیست تخم خجالت مدروے

نیکو بدیت نیک بدکو بجاست
اگر کج نباشے ترینے ز راست

دل از تو بہ ات شہ ذکر کرد
پشیمانیے بابیت فکر کرد

میان گیر ہر تو بہ ات صد شکست
کمر شان مگر دست عہد تو بست

چو زہر تو شد تو بہ ہر دم مچش
نہ مرد این کار زحمت مکش

بہ ر تو بہ از تو بہ مردانہ کن
سر عذر زن سیرتے شانہ کن

بافساد طبع مرض خیز تو
زبہ ہیز گارے ست پرہیز تو

تلافے گر انیست در بندگے
جنان صرفہ نیست در زندگے

ندارے ہے سر بے بابندامت دریغ
بیک لک جہان تا قیامت دریغ

بپرد مژدہ این کارگہ کہ کارگہ گہ

گذشتہ زپیرے جوانے کہ چہ

تمنا بحسرت مبدل خوش ست

بتفصیل ہر آرزو وا مرس

زغال تبان داغ جستہ من ست

فگار ریزے گوشہ لب مفہم

سیاہ است روزت زچشم سیاہ

تا زادہ طبعے اسیرے خوشت

مدار ایں ولولت نالہ بود مراد

نگہ دیدن بابت مقصدا

زخامے بجوشیدہ آن کرم کوش

سمن زار جان پروری غرضت

بباغ درون از شمع نفس

گداز غم بے عشقے واصبت

دلم شمع خیرے کجا برفروخت

طبیعت بفکر ریا آشناست

زیاران بغیرے بپرداختست

چنان باکجی طبع من گشت راست

چنانم زگنہ طمع در فراغ

بخشش گفتند کاے تر حجاب

کہ بر پرتو ظلمت دیدہ دوز

مدارم نگاہ تپشہاے روز

مدارے ہنر نام اجرت مبر

بہیچ اینہمہ جلد دانے کہ چہ

طرب مجمل و غم بتفصیل خوشست

بموئے تبان مو بمو قرمسش

خم زلف شان طرق گردن مکن

صفا خیز بے موج غنچہ مفہم

چہ بینے بسبزان رنگین نگاہ

زدرد و گرفتے زریشے خوشست

زیانے زسودائے درویت مباد

کہ دارد بسے نالہاے قضا

کہ از سر ہوا رفتہ صدرہ سجودش

شرار تصنع دل آگہ شبنم ست

اثر دستہ بندد بگل تازہ رسش

خس آمد غرض آتشے واصبت

کہ اخلاص از پرتو آن نسوخت

کنم گر ریاے تخلص بجاست

کہ افعال من کار خود ساختست

کہ ہر راستم در نظر کج نماست

کہ گیرم ز عطف قناعت دماغ

بروں تاے در رو زداد این جواب

مدارم نگاہ تپشہاے روز

ز خفتگانِ شبِ اکنون منم در حجاب
که بگذرد ام سایه بر آفتاب

شدم ز خود گم و ظلمت گرفت عالم را
ششم سپهر و هشتم آخر است

ز بس تیرگی در رگ و ریشه ام
دهد ظلمتی برق اندیشه ام

تبا ریک جانان رسیدم بسے
سیه دل تر از خود ندیدم کسے

ز ہے ضربِ تیغ مسلمانیم
که ز سجده نشکفد پیشانیم

نشد ز نیشتر صرف درگذشته ام
که در رگ شه آرند بے بریده ام

مدان ز راه طبعم سخن علیل سخنیل
مخوان این باد دستم مسلم علیل

ز گل از آب شد و یم همه خاک کوے
حیا را اخجلم من کس نفرسود در وے

ز مسجد دلم جاده گیرتر گے
نظر کرده دیده ام خیرتر گے

بظاهر روان با بحر در روان
بباطن همه کاروان کاروان

نباقص عیارے ز زر بیشم
در افسردگے گرم تر زاتشم

سخن کستیے تو ده شد جان و دل
همان آتش خام هم مشتعل

بیا ساقیے آن آتشین جام را
که سازد تفش سنجته تر خام را

همین ده که خامست حاجات من
ضرورست جوش مناجات من

به تجلی ضمیر منیر علم طور مناجات را افروختن
و بشعله تقصیر در کوره عرض حاجات گداختن

خدایا بنا مدز من بندگے
کنے بے سخن پیش مهتر گے

نیارم که با این همه مدعا
ز شرمنده لب آرم بهر دعا

ز خجلت زبان بیان گشته لال
مطول سخن چون دهم عرض حال

نه با خم شوم آرزو سر سخن
خس خود کنم گر سمن خواهیم

سخن از خجالت سلے آیدم
بده مے بے سخن هر چه مے بایدم

قلت سینہ بخش و سوز دے
لب و کامے از نالۂ زار رہے
بچشم ندیدن نظر بازیے
شرابے کہ پرہیزگاران خورند
گدازیے کہ در ہم گداز د نفس
توانائے ناتوانیم دہ
فنائے تپ تیغ قطع طمع
من بخشش از بیم بخشش مرا
مکن کار ہا من بعدل اے کریم
گر امنست بارا مانت گران
مکن محلہ ام انچہ من کشتہ ام
منہ نامۂ سوختن بر کفم
بشو یا نیم گذ بہ دریا د آب
فرو رفتہ ام در خلاب خودے
بہ بند رہائے در آور مرا
چہ مے آید از طاعت ظاہرم
یکے را دوائے بدہ بر ارحم
یکے را نمائے صمد در صنم
یکے را کند جست وجوئے بکے
شد از نیش این فکر دلہا نگار
قضا نیک و بد بر سر من نوشت
بیا نیم بصد دوزخ اندر فغان

زخود و غیبتے و حضورے دہے
دل و جانے از درد صد بار رہے
بیائے نشستن فلک تاز رہے
گدازیے کہ کامل عیاران خورند
نہیبے کہ رندے ببازد ہوس
زبا بذائے بے زبانے دہ
کہ در سینہ ہمین ست قطع طمع
مدد بے سجام آب رخشش مرا
تفضل تفضل رحیمے رحیم
ضعیفم ضعیف الامان الامان
مکن توشہ ام انچہ من کشتہ ام
کہ آلایش آتشت در تعفن
ز آتش و مد شمار اجتناب
برون آرم از یچ و تاب خودے
بیائے خود از خود برآور مرا
در اندیشۂ ساعت آخرم
یکے را نمائے صمد در صنم
منزل رہ دیگرے سطے کنے
کہ آخر در اول چہ دادے قرار
بگو تا کہ فرو کن رقمہائے زشت
ز خرمان اگر سوز تخم الامان

دل از خلد رضوان نیابد بهایم
بهشت رضایت گر تو نبخشی بایدم

چو برخیزم از عصیان شوم خود نگون
عنانم بدست کرم باز زن

نبیوده گردی مرا بگذران
بلا نیست خود شرمساری ز خود شرمسار

طریق رضایت تو پیموده باد
وگرنه قدم سر فرسوده باد

برایت نباشد اگر استماع
مدار از استماع آلا انتفاع

بقطع رضا تیغ گردان خصاب
دهم گر بگفت تا صواب

چو بینی ستم بر رعیت برسم
بگنجی نشان گفتگو در برسم

بران فتادگی از کرم کن نگاه
کز افتادگی شد دلم هر انجمن

بگفتی بیارائی کام مرا
که در بزم تو نیست جای مرا

صبوری کرامت کن ای کامگار
که صبر آورد هر مراد از کنار

نه آن گرد غم اندرگرد دلی بران
که پنهان بر دنیا دام پی بران

به منزل نشستم کن اسیر
نیم مرد غوغای سنگامه گیر

بآن سرمه تیره نشستم ز نظر
که غیر تو نه نماید دم در نظر

بکش در نظر سرخ و زرد هوس
ضمیر مصیبتان نرگرد هوس

قدیم است داغش ز خوان سوز من
به تو سوزدم داغهای کهن

دلم راز سنگین دلان باز خر
که سنگ تو بر سینه گوید مگر

ز خوبان بمشق جنون در خطم
ز خطشان منم در نظر سرخطم

کرم کن بگردون کشی افسرم
که چون طره از طره پیچم سرم

ز تاب هوس داده ام تن بتب
چه زهریست این شکر گنج لب

مرا دم اسیریست طرفی فرست
بسر کار گر یه شوقی فرست

فغانی بفریاد بیماریان
گذاری بامداد بیماریان

دیدنی وہ کہ در نالہ انگیزیش
ہم از شام باشد سحر خیزیش

نفس گشتہ ضائع پہ ہم در نالہ
گل لالہ در گور پیگانہ جا

ز بیطاقتی نشد سینہ صاحب نصاب
زکات سرشکے نہ بردہ آفتاب

غمے در فروغ سویدا نہ سفت
در اندیشہ در دل بہ پنہاں ہفت

نشد طعمہ ریشہ در دے دلم
کہ در یکدگر خاید آب و گلم

ز غفلت غمے دانہ از رشتہ نکرد
ز دردے پرستے سینہ در رشتہ نکرد

بغیر جگر آتشے در نشد
نگہ شعلہ در اشک اخگر نشد

جہان را نہ دیدہ دریا نکرد
سرشکے بغل در شناور نکرد

کسے کو نشد در قبول غم آب چشم
نشد سبز کشتے بدر دا ساب چشم

خموشی آن کند کے روز گردد
زسوزے بہ مرض سوزن گردد

کہ صد گونہ در ہر سخن مو نہفت
دل و جان بہ بند رگ گفتگو

رود خوان راست بے نغمہ ساز
برائے نگہ کار پیرا شود

بہ است آورد سینہ پر درد و داغ
کہ قوت دہد بر دل فرزہ تو

کم چشم تر عبرت بیارے شود
شود تو سن گر ہمراہ بادپائے شود

ز بند چشم تر قطرہ در راہ تو
شود سینہ شبگیر آہ تو

غمت در دل شب دہد داد دل
شود دستگیر بے صبح او را دل

ہم از شام باشد سحر خیزیش
گل لالہ در گور بیگانہ جا

زکات سرشکے نہ بردہ آفتاب

در اندیشہ در دل بہ پنہاں ہفت

کہ در یکدگر خاید آب و گلم

ز دردے پرستے سینہ در رشتہ نکرد

نگہ شعلہ در اشک اخگر نشد

سرشکے بغل در شناور نکرد

نشد سبز کشتے بدر دا ساب چشم

زسوزے بہ مرض سوزن گردد

کہ صد گونہ در ہر سخن مو نہفت

برگ رشتے بر گشتہ بگیدان زدند

شود نغمہ در استخوانہاے من

بہ سنبلستان دیدہ محو تماشا شود

رود دل بتحصیل عیش دو داغ

شنج لالہ از ضعف گردد گرہ

گل خندہ در لب بہارے شود

بہ رشتے زند سوزنان ہاے ہاے

کنم گریہ در خویش پیمان شکن

شود سینہ شبگیر آہ تو

شود دستگیر بے صبح او را دل

بصبیان نے کاید امید من
کز امید در سینہ دارم بہشت

بس این مائدہ عیش جاوید من
کہ عفوت نہ بخشد خطا ہائے من

زبان پر طلب سینہ پر آرزوست
سخن گر دہم از خویشتن نا امید

ہمہ شرم امار خالب ست

حکایت

کہ این فکر ہم افگند در شکنجے

کہ از ما نیاید بجز فعل زشت

کہ از فکر دیگر مرا دور دار

چہ عذر آورم پیش آن محتشم

چنیں گفت صاحب دلے پارسا

بر آنم کہ حق آفریدار این بہشت

دگر یک تنم را بلش چنیں داد بار

کہ با این ہمہ جود و فضل عمیم

چو زد راز لطف و غفرشان سینہ جوش

بنیا بخی کنان زد منادی سروش

کہ ہست آن نخستین سخن گر چہ راست

ولی آخرین قول مقبول ماست

بلے عفو بخشش اینجا کہ دیوان منم

بدے را بہ نیکے بمیرانم ہمہ

کند خواہد از رحمتش رہنمائے

ظہورے در امیدواری فزائے

مجو مزد و منباش در کار او

مگر کہ توانے شدن خار او

بایں جرم و عصیان زہی اعتبار

کہ آئیم غفاریت را بکار

اگر مشکلے بود آسان شدہ است

مدارم در دی و درمان شدہ است

بسر سایہ شافع روز حشر

نہ غلطم بر شعلہ روز حشر

نسوزم لب تشنہ در محشرت

کہ دارد جنان سائے کوثرت

بیاساے آن بادہ بے زیان

کہ گردد ازان نفس سود زبان

بدہ تا بچینیم گل موہبت

چہ بلبل زنم غلغل منقبت

بجام گیری طبع شکر و شیر نعت و منقبت و رسم آئین و نگشت عجز و ضرعت در سلسلهٔ امید شفاعت آوئین

بروے کے زبان شد در نعت باز
ز نخل سخن بر وے بر نیافت
ز کاشے کہ این حرف سر بر نکرد
شد این طاعت از چند روزی قضا
رسانیدہ از عمر شیان فزود
محمد شہنشاہ خیل رسل
درخشان در درج عبد المناف
چراغ عرب روشن از روے او
ز ابرو ہش موج آب عین الیقین
ز قدرش سہم چرخ والا نشیب
فلکہا ز دریاش در بیشمی
قفس عرشے از خرقہ معراج او
ز خشتش الانگ فلک سبز بوم
بمیدان بیکار حمازہ رخش
در ایمان شہر بان زلال روان
ملک آشیان گوشہ بام او
بجاز روے محجابش زلف حور
خوی چہرہ افشاند بر خاک کوے
ز لعلش سخن عقدہ خود کشود

نہ بے بخت و دولت نہ بے عز و ناز
ہمہ ان لب گویش این گفتگو در نیافت
کہ از جا شنفے ز بر شکر نکرد
گرفتم رضائے او از قضا
کہ گویم ز سلطان معراج تخت
کہ جز واند بشیش چہ جز و چہ کل
بانگشت اعجاز نیر شگاف
چہ ترکی و چہ تاجیک ہندوے او
ز گیسوش اسباب جمع امین
ز نورش دم صبح روشن لقب
فصیحان ز غوغاش در آکبی
نظر جوہرے از در تاج او
ز مسح مسمش چشمہ سار نجوم
عروس نظر راز خون غازہ بخش
ز شرم خشیہ بیم فامش روان
سحر آستان کلبہ شام او
فشانیدہ بر ماہ و خور عطر نور
ہزار از خاک بر زد گل آبروے
بصباحت ازو جوہر خود نمود

گل باغ رضوان خس کوے او
نه دیباے زیباے ارباب جاه

گل خواب جاے خار در و پیش
ز قصرش بهر گوشه ویرانه خار

ز سنگ جگر ریزش ابراو
ز داد او عدلش را گوشوار

ره شرع او مرد ارباب شطح
نیفتد ز تهر بخش کے گرد راه

جهان ز و جهان پر ز نخچیر شاه
چو شیرازه شد بسته و دلکوش

خرد کا سمان مے نهد سر بپایش
سخن را سگالے در ستایش نگفت

فقیرست و دریا و کان را نگهر
بفرق تعیشر ک بر آرنده تاج

قدر پرورش جان چرخ نهلوزند
سلے بود اگر محمل آن خاک پا

ز دانش خس و خار چیند بهار
خس کو پیش از بهر عنوان برند

شد از انس آن گیسوی عنبرین
ز جاے بلند علم بر فراشت

بصد سجده جبین نشد درگه

فتن نافه چین از خم موے او
بشیمه نه مسکانش باج خواه

بنا زم بگلزار در و پیش
چو سلمان سلیمان منش صد هزار

صد ایوب حیران یک صبر او
ز داد او عدلش را افتخار

بیارا سپه خطه پهناے سطح
سطح شود راهش از قعر چاه

که انشا ز هکار تصدیق شد
دم ربط زد لفظ با معنیش

کند نقش کوتاے اندر نگاش
ز تاب سکوتش نه یارا ے گفت

بنیمت و پیر و جوان را پدید
بفرمین او تا جهان داد و باج

که عرش آید از دور رد انه زند
ندید است چشم کواکب جلا

که باشد گل و لاله اش در کنار
ز غیرت گلش را گریبان درند

صبا بوسه زد از زمین چین
که خمخانه چرخ فرشش نداشت

که گوید در افشان پیش یک بده

سنا ے فاکه
سنا ے زیبا ے
نشانی
نشانی
نشانی

کجا دید کس سایهٔ آفتاب
کجا در ظلمت کجا نور ناب

زبان قلم را زبان نامه یک رو بود
بآن راستی گر گرفتی قلم

الف گشتنی زیر دال کردی رقم

بود خدم مثل نبوت براو
پذیرفت سامان مهام امم
بدیوان آمرزش کردگار
کجا این و مسند سلیمان کجا
بنهرت که اشراف عالم نشست
غمے نیست پیش اندگ دیگران
پس از جلوهٔ برگ بر نیست بید
نه بینی که آخر دهد جوهرے
دوائر به بینش کم از نقطه اند
کمل اند انبیا جمله اورنگ دیو
مسیحاست در جرگهٔ مشکرش
ز رویش خلیل آتشے بر فروخت
شناکه در بحر مهرش کلیم
سلیمان بآن شوکت و اقتدار
وطن کرده خواهد بهما آنگیش
برافروخت یوسف رخ از طلعتش
بلاغت ازو و فصاحت ازو
خدائے بنوے اگر کار او
ازو خیبر کافرے بے درست
علے ولے ابن عم نبے
خرد کرد و چون عین نامش حساب

نبوت بنوت برابر او
از سبب نبوت ۱۲
نهادند خون بشت بر پشت هم
یله ابت انتهاے دیگر سفیدان ۱۲
ز تو تیر این مسند کهر دار
از و اهرمن گشته فرمانروا
موحد در آمد مقدم نشست
بهر پیشه گیرست بر دیگران
چو شد رحمت بنده دستم مدد
درست قیمتے جلوه برشتر ے
که آغاز و انجام هم نقطه اند
زبان انداز الفبان واو گفتگوے
رقم کرده موم بر و فیش
که در نار نمرود اسیب سوخت
که آورد واز آب بیرون گلیم
ز مهمانے مور او ریزه خوار
در روئے براز حسرت و انگیش
بر آورد عیسے دم از جلبتش
بلاحت ازو و فصاحت ازو
نماندے چنین گرم بازار او
که صاحب لوائیش شه صفدرست
که جبرئیل شان مے نمود اینچنین
و همان سبت اول بهفتاد آب

بایں عین تازہ چہ اصل و چہ فرع
کہ آغاز علم ست و انجام شرع

ازیں عین غائب و در گلشن روزگار
زنند جوششش فوارہ چشمہ سار

ہمیں عین بر شرط تا قیامت ست
کہ نور شید شین شروق نافت ست

ازیں عین جز چشم احباب دور
کہ گردید از دو دیدہا عین نور

میشش خوز کہ گردون شود واقف
علی کو کہ علمش شود حرف حرف

اگر آیۂ انما خواندہ
علی راو سیلے ہذا خواندہ

شدہ است از رگ و ریشہ دل بیشہ را
کہ گردد دران مہر شیر خدا ے

دل پاک احباب از مہر او
لبالب بنور ست چون چہر او

دلے را کہ روز ازل دادہ اند
ز مقدار بیش ست مقدار او

مخالف موافق درین داستان
غضنفر ز شیش در روبہے

جوانمرد دیں سنبلے لانتے
کتاب قضا فردے از دفترش

قحبتے از و شرح متن یقین
یقینش نفرودہ کشف غطا

جہان کردہ روشن بنور ثواب
زمین و زمان پر فروغ شرف

آرایش خلد شد جلوہ گہ
از و خطبہ تا حشر رنگین بماند

خراب از شدے بر سر قائلش

سخنوران دعا لم صلاے بگو ✤ صدت جان فدا یک بیاے بگو

چنانم سجدت غنا ست تنزاه کہ بے خیر باد و خود انتم براہ

چو زاہل سعادت شوم رہنمت بہ شیرینی رستم کنب شرف

سخنوان آن بارگاہ ہمہ نغمہ کہ در آستانم نمایند جاے

ہنر منت خلق بر گردنم بران در زمین دو زکن دامنم

کہ رخت از شے برتر یا نہم دلبس پایہ بہ آسمان یا نہم

زبون تمنا نباشم دگر ✤ نیازے بہر جا نباشم دگر

کشم تیغ قطع ہوس بر فسان زنم تیز شت نفس بر نشان

بہ پیکار نفس اشیے زین کنم کنند بے زاہ تسخیر چین کنم

چہ روزد چہ شب پرورانم نفس بسطر دعاے شبے دار رس

زنم کوس ارشش بنامم جہان بنامش بگیرم تمام جہان

کسے را کہ مہرش نباشد بگیر شود کین نفرینش دور زم جگر

چو بزان حسامش حسام زبان کنم آفت گردن گردنان

بے سر خرد کیش اندوے دہد بعالم بران آستان رو بے زرد

بہ اشیش بدر یوزہ آبروے دہم گر بہ سر زبان خاک کوے

بدرس دعایش شوم بہرہ ور بہ برہان برہم پیش بحث اثر

بملک عرب پرورانم سخن ✤ سخنوان ثنا ے صدیق و کن

زنم حرف پیوند شد نامدار زنم گر دم و عظ عیسیٰ بپوش

کہ من ناقلم از زبان سروش کہ من ناقلم از زبان سروش

بدہ ساقیا آگہی را زغیب ازان بادہ صاف بی درد عیب

کہ بے دہشت از گفتہ باستان بماند زشاہ آورم داستان

خطاب بنابوشفا در بیان الملک

خلائق سپاسگاه جهان پروردا
که داد و دهش عادت و رادی است

ز حکم تو در پاسبانی امین
شب و روز مهر و مه آئینه سان

ز خوبیت جهان گشته خلد برین
بجز ابرت یکی قطره خاکسار

که آن نور دارد چراغ سپهر
خلد در دل این تیره سینه زنگار

سخن گر کند کاه را این سخن
بعیب باب تو گوشه خطاست

ولیکن هم مرا نیست جز مهر در دل
ز مهرت تو کی گشته تا این همه

چه منت که گوشه بمن می کنی
دهد مایه در یا بابر بهار

ترا خود چه حاجت به بندی کسی
اگر نیک اگر بد بجا می کنی

ز من این نصیحت نه از جرأت است
که گویم بزرگان چنین گفته اند

بلی گشته رسم اینکه ارباب نظم
نصیحت شنیدن شعار تو باد

سلیمان در سر را قتادا فسرا
ز شهنامه نوشیروان داد داد

مثالی نویسان قضا و قدر
که نقشش نمیر تو گیرند بار

بنان روی میخواست خوبی چنین
بدریا در آورده سیمین نگار

که خورشید بیند بنان چنین پا
که خواهد ز مشک گل بنفشه عرق بهار

که با کوه گوید ز تمکین سخن
کنم خویش را گر ملامت سجاست

که میدارد م مهربانی بر من
ز دانست این خود ستایی همه

تو خود از زبانم سخن می کنی
همان خویش بر خویش بر زد شمار

کند خطا نشت کار قدرت کنی
صوابست اگر خود خطا می کند

بفتوای خلق قوام الدین رضیت
در سند و خط این چنین سفته اند

بخط آنکه در آخر خط از بیاض نظم
همه بنده اند ار امداد تو باد

نباشد چو بیدار شاه جهان — بدزدے زند خواب بر پاسبان

بغفلت نگرگ آنچه چوپان دهد — شهنشاه باید که تاوان دهد

شود دانه چون آشیانه درشت — نهند خرمن شکوه شهریار

درین باغ از سرو درین تا گیاه — خورد آب سرچشمهٔ عدل شاه

دل تنگ باغ از فشارے فراخ — زند سنگ بر سینه از میوه شاخ

وگر بوسے تلخد زنگیر شمال — کند نافهٔ مشک ناف غزال

وراند در فشانے کنے منع کف — شود پر ز خون اندرون صدف

زر و سیم در کان خورشید و ماه — بیالد باندازهٔ جود شاه

بزیر نهانے رافت شهریار — شود فرق قدبید در زیر بار

باین رسم باید نمودن قیام — که قانون شود تا قیامت قیام

شکست آنچه بنیاد عهد نخست — بافسون محمد تو خواهم درست

مکن با کسے عهد تا مے توان — که چون دے بکن عهد تا مے توان

بگیرے بکف طرهٔ پر شکست — که دانگ سبکتر نماید ز گنج

نخواهد گرفت بود کارے دگر — که ملک ستمگر شود ملک بوم

کند بوم بانگے بد بنبال گرگ — شود سرزبان همن ترگوش گل

شود در وزے از فوت آزرده باش — براحت رسانے بے افسرده باش

بآب محیط تفقد بشوے — غبار غم افتادگان را ز دے

قوے رحمت باش بهر ضعیف — بچشم ترحم نگر در ضعیف

زآزادگانست خوش خوشه‌ای ‌ ‌ ‌ وز دردمندان لب ناله‌زای

کند گرم خونیست از مقبلان ‌ ‌ ‌ چو در گیرد از شور خونین دلان

نزادده جایی کسی در گذشت ‌ ‌ ‌ که از مهربانی دلش خون نگشت

ز خاشاک مهنادان همچو هیزم ‌ ‌ ‌ نگوید مگر آب رو هیزم

چو ارباب بینش همه بین و بس ‌ ‌ ‌ باین تیز بینی مبین عیب کس

مبر عرض ارباب عفت مبر ‌ ‌ ‌ که بد میدرد پرده پرده در

حکایت

شنیدم شبی از شهان زمن ‌ ‌ ‌ نمیخواست از کشور خویش زن

که اینها امان پروران من اند ‌ ‌ ‌ همه دخترانند و دختران من اند

چه زیبا ست از داور داد گر ‌ ‌ ‌ غم نام و ناموس خلق انیقدر

بغارت رود عرض اهل دیار ‌ ‌ ‌ بنا شد اگر عصمت شه حصار

ندارد اگر شه صلاح و سداد ‌ ‌ ‌ رود خاک کشور بباد فساد

علم شو بهر مرتع پیشگان ‌ ‌ ‌ سبه پاک زالوده اندیشگان

بدی گو هر دل فتد از بهی ‌ ‌ ‌ چها زاده آم انخبائث چها

بجامت می تر سکاری خوشست ‌ ‌ ‌ بلی مستی هوشیاری خوشست

مدا غم که چون طبع مائل شود ‌ ‌ ‌ بچیزی که زان عقل زائل شود

چو رنگوش شود جنس بازار کس ‌ ‌ ‌ کند دلبرا چور در کار کس

چه خونها که بر خاک از و خوش نزد ‌ ‌ ‌ چه سیلی که بر چهره هوش نزد

دو فارا از و جیب تا دامن ست ‌ ‌ ‌ حیا را از و برق در خرمن ست

سخن با چنان عزت و اعتبار ‌ ‌ ‌ زدیوانه دست گردید خوار

ملکش زهر مینا خورخون جام ‌ ‌ ‌ فشاطش در و غست نفیش حرام

بزهر گونه گشته تلخ انجمین
نباشد بخر توبه تریاک این

بخوشنود یی حق در توبه زن
از و هست شو ساعر توبه زن

بی مژده تا کبان بی نیاز
بتمثیل گشت اینچنین قصه ساز

حکایت

که اندر بیابان یکی سینه ریش
اگر گم کند ناقه زاد خویش

زند آنقدر قطره در حسرت و جوی
که رگهایش را هم نماند بجوی

زتاب عطش آخر افتد بخاک
نهد نا امید اندول بر هلاک

رود هوش بیرون زمغزش بجوش
پس از سخطه ناگه که آید بهوش

کند جلوه گم کرده اش در نظر
که استاده نزدیک او آنقدر

که از سایه اش نیست در آفتاب
وزو میچکد بر لب تشنه آب

چنان خوش شود خوش سود آنچنان
کند گر بیکی توبه از عاصیان

خوش آنکس که جوید رضای خدا
کند رحم بر خود برای خدا

بکامل عیارے کسے غم گداخت
که در بوته توبه در هم گداخت

رود بر دل از تیر عصیان فزوده
نیارد اگر توبه اش در گزوده

شود پاک در لب سخنهای کس
اگر توبه آلود گردد نفس

خلاصے زسیلاب اندوه نیست
اگر توبه سنگین تر از کوه نیست

که بر توبه بگشاد دست شکست
که بر دل ازان شد شکستن نه بست

بسے توبه از شیشه نازکتر است
چه شکست راهت پر از گوهر است

دل نازک و توبه هم گوهر اند
که هر پاس شان عالمے مضطر اند

نه بارانش خود چیز دگر گناه
دهد زهد در دیده داد نگاه

بسر بر بکیت توبه استوار
ز قیمت فتد چینے بنده وار

زمستان نیاید بزا فعال شست — بود توبهائے درستان درست

نگردد بدے در توبہ زانسان بنا — کہ تسخیرش آید زدیو و ہوا

کند نخعہ پرہیزگارے بتو — کہ دارد صد امید و آرے بتو

بدو نیک از توبہ است تا کجا اند — بحق حاضر از خویشتن غائب اند

کسے کز پے توبہ گردد بدہر — بملک تو پیدا شود شہر شہر

کند جلوہ چون توبۂ بادشاہ — سپاہش بود توبہائے سپاہ

بشہ انبیا رسا عالے پارسا ست — وگرنہ صواب جہانے خطا ست

ثواب ست کار کسان یا گناہ — درین ہر دو غالب شہر یکیست شاہ

دراں شاہ رحمت کج حزامی خطا ست — کہ شارع بے راستان کج دراست

شود لعنت انبار ازاں کشت و زرع — کہ تخمش نپاشیدہ دہقان شرع

بشکرانہ خم سازد در سجدہ پشت — کہ خمارۂ راست داری بہشت

نہ جیبت بنا دند سرمایۂ — کہ سودائے نفست ہر دایۂ

بدہ ہر چہ دارے ہمہ دل شکر — جہان مزرع تست حاصل ببر

بتیغ ار نگیرے جہان را تمام — چنان کن کہ بارے بگیرے بنام

بسوزاں آنچناں در و کن عدو و جود — کہ در چین دہد نافۂ نابدود

چنان زی درخت وجود احسان رقم — کہ سر سبز ماند ز نام حاتم قلم

در گنج درہم کہ در ہم شکست — کہ پشتش فلک دست بر ہم نشست

ہر آنکو نیارد بہ بیت سہر زو — کند سجدہ ریزے اگر روز بد رو

جہان را باین مہر افور گرفت — کہ از شرق تا غرب در زر گرفت

بدہ عالے و بہ منت مدہ — نخل باش و بر خویش منت منہ

بہائے کشا و دل تنگ دست — نیاید در گنج درہم شکست

مبینادا آن نجیب زاده بینند — در گنج قفل بر کیسه بینند

چو عیب غیر از خدا نیست کس — ترا عیب است اگر داری نفس بس

نه گنجایش خود است افزون بده — اگر قطره خواهند بیرون بده

بخشش تو آنرا دهند بر درم — بگمدار این پایه را در کرم

چو گشتند در سینها میل زر — سپر کن بر اسپ چپ چپ دل زر

بت ملک مشکل در آید بدست — نهاد اگر شاه لشکر پرست

دلیران همایت سزا دان دهند — پهلوانان اگر دل بجان دهند

کمینی که زین ارزش نیست رهین — کند زاهنین بر تنم سر خصم بین

چو پیکان ناوک شود در کشان — خود از دل دشمنان بر کشان

چو دار مدار از پی دولان زر در دریغ — مدار از مدار ایشان چرا سر در دریغ

بدی تشنه خون بد خواه نیست — که سیراب از درویش شاه نیست

عیار زر سلطنت کامل ست — شه نیک گر عادل و با دل ست

مده گوش بر سخن بدگمان — مشو نام جویان عاد سخن

بکن خانه یک ستمگر تهی — مبر کین همه خانه دار کهن

چه حاصل کند صرف خاطر نشان — برانش در این صرف خاطر نشان

کند صرف بین رتبه شاه بیست — نه بیند اگر صرف درویش چیست

بافتد فیر یک دانگ از پیر زال — مسنه بر فرد اکند روز وبال

در این خیمه آتش زند آفتاب — کز اینجا نه آن نه بفشرد طناب

عجوزی که در عرش بود بارگاه — بآبی کند شاهبان آن نگاه

بخورد از زمانه دو پایه تنگ — چو در کاروان در زد بگشاد تنگ

بنی چاه کن در ته چاه کن — سر راه زن بهر راه زن

۱۹۳۳

مقرب مناداں مفرمائے کار — کہ نوکر تلم شان زندنیش مار
مشو غافل از حال زندانیان — منہ بر سبک جرم بندگران
بجائے کہ باشد سیاست بجا — زبان شفاعت بکش از قضا
شود خون بیچارہ گر مباح — باہنجال وجب شمارے صلاح
ز شیرینے و تلخے لطف و قہر — بر آمیز شہد و فرو ریز زہر
بخشش مہر جمع زر و سیم رنج — بہ از نیکنامے مبر ہیچ گنج
بجوشش افگن از مہر خون ہمہ — ز خود کن درون و برون ہمہ
چنان ساز بیگانہ را آشنا — کہ جان و ایمن خزاہد بپائے فدا
ہمہ گر نہان مے رود ظلم فاش — سخن بتوے آید آگاہ باش
بود عمر شاہان حاجت نواز — بکوتاہے دست ظالم دراز

حکایت

چنین داد قیصر بخاقان پیام — کہ مسموع مے گردد از خاص و عام
کہ دارندہ شاہان چین امتیاز — ز شاہان دیگر بہ عمر دراز
دل افتادہ در فکر این روز و شب — کہ این موہبت را چہ باشد سبب
دگر از دعائیست تقصیر ما — دگر از دعائیست تقصیر ما
پس از سطے راہ و ادائی خطاب — فرستادہ کرد التماس جواب
چنین یافت پاسخ کہ نزدیک کوہ — تنا ور درختے ست طوبی شکوہ
ترا آنقدر باید آنجا نشست — کہ چون ہمت سفلہ بنیش پست
بر آید چو آن نخل از بیخ و بن — بر آید مراد تو گویم بچہ کن
شدند ش بآن سرزمین رہنمائے — درختی مشاہد شد ش عرش سائے
ثریا ثمر شاخہائے بلند — ز بالائے وے وہم گردنہ کند

هنر پیشه سر صاحب آزرم دار
تبر لعنت و تشریف دل گرم دار

زبان بستنے کہ دارد لب گفتگوے
بصبح قیامت لبے دردرو بروے

شکار کسے خورد گر رمے از دام تو
مصیبت کش رود تا بدید آرام تو

بزرم ار چہ قوسین بر انگیختن
حرام ست از بیم خون ریختن

ولیکن تہدید ہر فتنہ سنار
نہ تیغ تو باید زبانے دراز

مکش خنجر از جنبش اہل کین
سر خنجہ گر در دم رخنہ بین

فرو بار نشتر بابل فساد
تن ملک را خون ناسد مباد

چنان دار بر اس وقار و شکوہ
کہ زالو زند پیش گاہ تو کوہ

دہندہ دہان را بلقمین سیار
لبش را زدندان نشاں در بغیر دار

اگر خفتہ داری شب در ستیغ
بہ تمکین نشین محفوظ سب بر میخیز

مستعد شود گر تمام جہان
سجندہ مکن پیر غام دہان

وبال شکوہ است تغییر حال
اگر در نشاط ست وگر در ملال

پے باس تمکین بفشار پا
رہا در میان گر چہ باشد بجا

بہ بال از تمکن عدو گاہ باش
با وازہ با فوج ہمراہ باش

منہ پے تو ہر جا کہ لشکر کش ست
عدو بر خود از بیم خنجر کش ست

ضمیر تو ہر چند وے آشناست
در مشورت ناکشودن خطاست

مشاورت این مشورت فی المثل
کہ ہر کس طریق دگر کردہ حل

نخ مشورت بسکہ سہو در کمشت
بعقل کل امر و شاور ہم ست

شود دگاہے از عقدہ شام زدی
بانگشت آہ سحر بر کشاے

ز فرخندہ روزان شب خیز باش
با شک مناجات لبریز باش

اگر روزت آید غرورے بکار
مشو غافل از عجز شب زینہار

نخواهد شد از هر چیز عالم کست
بجز آوازهٔ نیکی که خود کرد

ز مردم نامداران اثر ماند و بس
ز کسری نوشین روان جز سخن ماند و بس

ز جمله بخشش صدر ریاست
نمیدارد اخلاص خالص کراست

خوشا آن کشتهٔ آه و فریاد خویش
غرض گیرد از بهر غرض داد خویش

نگه دارید کسے در وفا کوشش
که من دارم هم از نیکی سخن

ز هر کس که بوئے وفا یافتم
ز دست بش مرد کما یافتم

ز اهل زبان راستے کن طلب
نشان از نگاه نخست ست سبب

گر آید چنین سخت جانے بدست
نباید دلش را بگلبن شکست

کسے در میان آور از اهل کار
که مهد غم نهاے خود بر کنار

اگر باید ست کرد بگفتن نخست
نشان کرد بے وز نیکی بجست

وزیرے در اشغال دنیا کفیل
وزیرے در اشکال عقبیٰ وکیل

وزیرے که باشد ز بس نیکخواه
شود در جهان هم دنیا هم شاه

در تعریف ابن عباد

وزارت مدار د بدیوان داد
وزیرے بود از ابن عباد یاد

قلم گشته تا در دبیرے علم
بدستور او دین دستور هم

کفیفے هر آن خامه کو در بنان
نمی گشت در بی حسابش زبان

بنان بود با پیر و بر نا بسر
که جائے پدر بود و جائے پسر

بخورد مند اطفال شهر و دیار
چو گلبن شدند از و حله دار

چراغ عجز ان نیاز و سخے
بدانع یتیمان دلش سوختے

بمعمار بے کلبه هر خراب
گلے داشت هر گوشه حکمش در آب

هنوز از نشاط پاے انعام او
نه با نهاست پرورده نام او

شب و روزش این بود تدبیر و رای — که شد را بخیر ہے شود رہنمای

از و بود و خشمن زمین و زمن — مسلط بود در خشان لیش زین سخن

که از پرتو عدل شاہنشہ ست — که از ظلمت ظلم عالم تہی ست

بنا شد اگر نیست ہست بخیر — محال ست خیرت ازو لیع غیر

محیط ست شاہنشہ و من سحاب — که گوہر تر و خشک ہے شبدم آب

دراهستان چگویم زتاکید شاه — مددگار من باد تائید شاه

مدام از شه این گفتگو داشتم — بمهرش دل خلق اینباشتم

چو ہنگام آن شد کزین کو چگاه — فتد باد بانگ حیاتش براه

و زارت بدیوان دیگر گنند — بهاپش سپ مرگ بشتر فگنند

ز شاه التماس عیادت نمود — بخلوت رخ عجز بر پاش سود

برآورد چون سر بپا راست چیز — باشکے که آغشته بودش بمیز

زبان بر گشاد و آنکه از روی صدق — بجز نیکه خود ہے ندیدش بوی صدق

که تا غایت از دولت شهریار — دلم بود خشنود م تراز فر بهار

ولیکن این نماض غیبے واقع ست — که من باید م رود آن مانع ست

غم اینکه عمرے جگر خورده ام — که غم ساز دلها بدر برده ام

رگ و ریشه ریشیست در هم قراب — جهان گشته آباد و دشمن خراب

ز انصاف آفاق پر گشته است — منال شتم بیخ بر گشته است

ز لشکر تو کهسار آسایش ست — ز عمر تو دلها در آرایش ست

چنین کرده ام گر چه خاطر نشان — که از نعمت این رافت و امتنان

ولی حجابه را این گمان رهزن ست — که ضبط مراتب بسیع من ست

بدین وجه جانبخشا ده در ماند جان — که ناگه نگردد یقین این گمان

سخنوری میان گر با انصاف نسبت
مراد در کلمه پیشه خدا هیچ شکست

خدا و خدا زنده به پیشند و این
اگر زیم کند عنصر چه پرزین

باین حرف گردید چون تر زبان
ز دل برکشید این دعا بر زبان

که دولت ز عدلت جهان شاد باد
که نارد کس از این تمنا دیاد

باین پایه اخلاص از حاضران
بیا بهر تشویش خاطر شاعران

بگو من ملازم بهجت در شاعرست
بشعرم رسانش اگر شاعرست

ز عرفان درود و شست پر فضلست
مرا از هنر رتبه بی بدلست

بنجوم آسمان آسمان فلکرده ساز
ز چندین بیت خنثی نغمه پرداز

بگنجد درین بزم چون نام کس
بسازم بهر بند این خانه کس

سخن گر نویسم از انظام تمام
بین کاهل نظم شرح هفتاد نام

چو انسان به نطق از همه برترست
که مردم به آنکو سخنور ترست

چو در شعر اعجاز ظاهر کنند
حوالت بانفاس شاعر کنند

شود تازه ترمغز آب و گوشت
ز لفظ کهن شاعر تازه گوشت

ز انفاس شان بر جهان منتست
زبان شان کلید در معجزست

نیابی زبانی بصد جست و جو
که حقی از ایشان نباشد برو

نگشتی اگر کلک ایشان علم
نبودی کتاب جهان را رقم

ازان نام هر کس بکلک بیان
نوشتند و شد زنده تا جاودان

که چون آب خواهند بهر دوات
چکاند دران خضر آب حیات

بجائی که انگشت بر در زنند
بیا لله اگر قدسیان پر زنند

که رنگینش شود زهره را گوشوار
ز شنگیر پیمان سحر پر تواند

۲۰۰

سریرے کہ شیرین بر و زند
زوارانے شہر یاران بود

نظامے و خسرو و سنجر شاہے علم
قلم را برآورد فخار ازو

نوشتند از چشمہ سار دوات
براتے کہ سکہ زند بر آب حیات

اگر سکندر آہن بناست
زبانہا بہ بست اشعار ایشان بہ است

بشروان شہ آرزندہ خاقانیست
کہ نامش بہ یران خاقانیست

بمیدان ہمان رستم و کیقباد
ز جولان فکر شہ طوس

ز سعد ابوبکر سعد زنگی ہنوز
ثنا خوانش روے و روزنگی ہنوز

ز فکر تبے پایہ طبع نظیر
قزل ارسلان را معین و نظیر

سخن زاد از پیر تا نو عروس
مہ رایت سنجر آمد العروس

بشہنشہ سعد بن ابوبکر کہ فرح
از و بود مسعودیان را فرح

صفا آنکہ بودند زاہل کمال
کمالے دگر یافتند از کمال

نصیرے نہاد و بہ بخت بلند
کہ از مدح بر ہان شہ است ارجمند

ز ہامش تر و تازہ دارم زبان
ز کوشش پر آوازہ دارم جہان

مرا ہست از خود گفتگوے رسد
ز خارم بگل رنگ و بوے رسد

گر از مادحان طرح گردد سخن
بشاہان دہد طبع ممدوح من

چگویم تو انم ز کم بیش کرد
بہر ہان تو انم سخن پیش برد

بدوحہ سر دیگرم بر تن ست
غلام شہم خواجگی از من ست

بیاساقیے آن رشک یاقوت زرد
کہ خورشید بے جام جمشید کرد

بدہ تا بگلگونہ گفتگو
شود شاہد و عوم سرخ رو

کلمہ چند در اثبات دعوی خود گوید

مرا نیست خود باک دعوی بے
کہ انصاف دارم بکبک فصیح

ندانم چیان صبله بیجا کنند — چو غیرت ضعیف افتد اینها کنند
نشاید بنا ساز در ساختن — بمیجاز زادن نیست کج باختن
اگر مستکر من سجده منکر ست — چگویم باو ما جسه را آخرست
وگر کین با نکارش افگنده است — همے باید ش مرد تا زنده است
معاذ الله رشک منش کرده لال — مذار د عجز لعن ملول مقال
مرا خود از ین طعن دل بنیم ست — که شنجیده هر چند گوئے کم ست
چه خصمے کنم خصم او قهر اوست — اداهاے شیرین من زهر اوست
سپر پس از عداوت ترش هست و تیز — که گر دید در غور گیها معوز
مگیر اے خسته پیشه و بنبال من — قیاسے کن از حال من حال من
چه حاصل بنفے من از هیچ و تاب — نریزند بر شعله از روغن آب
میسر نے گردد این آرزو — که شوئید حسن از رخ خوب رو
بلذت سکے کرده گر عیب شهد — برسوائے کام خود کرده جهد
درین پیشه هشیار هم پیشه باش — با ندیشه در شو نفے اندیشه باش
مکن شعر سنجے بعقل سبک — چه خواهے آید ز غور تنک
نکردے سبک نکته سنجے بلاست — اگر دخل عجلت خجالت بجاست
ندارد چو برگ و بر بے تحمل تو — تمیزت شود خرج از دخل تو
اگر از پے دخل عجلت روے — مرے پرده آما تو رسوا شوے
دو بے نکته سنجے سیمان مکن — گرانصاف شاهین میزان مکن
بفرض ار تو نگر فروشد خذف — درش خواندے و در گرو دان صدف
خشن جامه گر اطلس آرد بدست — بتعریف مثال از تو خورده است
جبین تو خوے کرده پنهان تو — چه دستے بر آورده دستان تو

مباش ایمن چنین گرم افسریگ — مجو زنده جاوید در بدل مردگ
برون بر عداوت ز آب و گلت — که راحت درآید بمغز دلت
گر فتم عداوت رساند همین — نماید خسک گر دماند سمن
اگر دشمن ز هر در ساغر ست — بکام محبت چشمی شکر ست
دل از پرتو مهر آیینه ساز — ز رنگش مده رنگ آن کینه باز
بسر در بنا گفت زنجیر نگون — که نگرفته دوستدار سگون
بدر خنده و الفشان جوش خویش — هم از زعفرانی بنا گوش خویش
کشادی بابرو سی ناسازده — بدنبال تخت بگه بازده
زنی کبر سنگی که ابرو ست — در و عقد سنگ ترازو ست
یکی از پلنگان باین گیر نیست — کسی از دشمنان باین زیر نیست
چه طرفی دلت در تصور فگند — که تصدیق را در تسلسل فگند
دماغی بیالا نشست بر دده — چه جوئی ز خود آنچه نشنیده
عنان بال گوپال بر می کشی — غباری بگردون چه می کشی
ندارد کس این خود پسندی بپس — کم از کاهی از زعم گوئی چند
دهان شکر کوتز کن آلوده شوی — چو خواهی زنا کان کنی گفتگوی
نشاید بهر نامه نانغی شدن — بهر نظم نقاوان نظامی شدن
خیالات ارباب فن نازکست — مدر سپرده خود سخن نازکست
سخنهای عریان ابا هی خوش ست — اگر خویش را می شناسی خوش ست
گرت معنی نیست دگوی مکن — بگو لب بگرگردون اشفع مکن
کسی کز تو باشد فزون اندکی — صدیش دان وگرنه بناشد یکی
مگو فرق کم را چه مایه غم ست — که بسیار در غیرت این کم ست

جوزنے فی گمرے رسد در بہا
تفاوت بہر جا کہ دہ نہ فتاد

نبرند آن کہ نامہ نشت ہر دہ اند
بیک گام صد سالہ رہ بر دہ اند

ز انکار بگذر کہ جز این کار نیست
صد انصاف مرد یک انکار نیست

زبان تو کو رست از آن نیستی گاہ
نیابد بسوے حرف انصاف راہ

زبانت دراز سخن قاصرست
ز تعریف خشکت تری ظاہرست

اگر مصرعہ گاہے آید بکار
بہ تحسین سخن ریز یک گنجہ وار

اگر شاعرے گنجہ پر قدرتیست
اگر سر خوشے قطرہ سا غرتیست

بتعریف و تحسین بلبے رام کن
ندارے اگر این نفس دام کن

در اثبات بی ذوقے خود مکوش
بصد شعلہ یکبار رختے بجوش

زبانت کہ در خدمت شعلہ است
بہ تحسین بخیلیست فی سفلہ است

بہ تحسین بنا شد اگر گرم کوش
فتد در زبان ذوق خواندن ز جوش

بہ تحسین شود گفتہ ترکش عزیز
ولیکن بہ تحسین اہل تمیز

سخن سازہ بیزار تحسین تست
جہاد شیت ست اینکہ تمکین تست

قبول جہانے بہ جیبت ردست
ببین نیک بہر کہ آیینہا بدست

لبو با دشے بخشے بر گ نظر
کہ بیند بخر مہرے در گلے

زہے بے مروت کہ بخوان کام
خورد شہد و لذت بدزد و ز کام

ترا گر نباہیست کام و گر
کہ شکر ز حنظل خورے تلخ تر

مزن دام من بے من بر میان
کہ من بر کنارم سخن در میان

بر نگی نشد گفتہ ام شوخ و شنگ
کہ حساد ند شند گوشے بر نگ

ز رشکست زخم تو کارے بنال
بر ہم چو سوزش دارے بنال

چو شد گہر برون نیستے عرق خزن — خلیدست در پیش نیش از درون

دل آگہ از ہر چہ ہست آگہست — ز تیر ہدف گیر شست آگہست

ز دیدان چو مے بایدت سوختن — بہ از خیرگے چشم بر دوختن

چو مینای مے مست قلقل مباش — چو دانی کہ گل مے بلبل مباش

قبولے ندارے زرت مے و زور — خوشا تلخ افغان ز شیرین و شور

زبان چو اسرار آیات شود — کلام تو جوہر ندارد چہ سود

بپوش اطلس و خز تلاشے دگر — بلے شعر خواہد تماشے دگر

ز شکر چہ سازے لب بالب دہن — باین کی توان گشت شیرین سخن

ہوس کی توان یافت زین جوش خام — کہ ہست این فسونہا ہمی خاص تو عام

بکالک رود دانت چہ نازیدہ — کہ تیرے بہ تارے بکے افگندہ

در انداز یشہ چو ان تازگے — چہ حاصل کہ اوراق در ہم منے

ز شعرے مدہ پیچ و تاب رقم — کہ گردید بر احوال کاغذ قلم

ز کالک دل صفحہ گردید ریش — معانے در الفاظ از و خوردہ نیش

رقم با سیاہ زیدن مکن — بگفتن عذاب شنیدن مکن

سیاہے بہ بخت رقم بر گیر — ز جہل مرکب قلم بر گیر

بہر مجلس از بہر بیجاے تو — عرق ریز خلقے ز بالاے تو

مخوان آنچنین گرم آن شور سر — کہ رفت از بر و دست حرارت بگیرد

ز بیدستے چو ان گفتہ ات بہرہ مند — بلندش چو خوانے نگیرد بلند

روان بیست شہرت عنانش مکش — مگو از حلاوت دہانے بچش

گر این گفتہ مے تو دارد دگرے — بہ رفت ز دستے بود بد گہرے

دو مصرع بیک وزن بر ہم منے — بپوز نوشش سر بعالم منے

سخن در ترازد وقت ہے وقت نیست
کہ معنی دروے لفظ و معنیت نیست

کسے ہے بود عرض آفرونیت
بسنجش شعر و تعریف موزونیت

ازان شعر در دفتر کمتر ست
کہ موزون بود چیز روے دیگر ست

چراغ تو کہ شعلہ تر از شعر ر
تو ہم مشعل طور راز و طعنہ ور

مثال تو خورشید نظارہ زا گیاہ
تو گیر ے بشمشاد پیش رنگا ر

ندارد چنین اسوے رنگا ر
کہ بینید یکے خوبیش را صد ہزار

دست بر زمین و زمان حلہ بافت
بطول گزاف و بہنائے لاف

چہ عیبست در مجمع اہل راز
سخنہائے کوتہ زبانان دراز

کند کہ ستائیش حرفت نگا ر
زبانت زبان است یا کفچہ مار

نہ تنہا تو دارے بکف نیشتر
چنین اند خلق جہان بیشتر

بآزار دل دم زنند راحت زنند
بہ مرہم نمک بر جراحت زنند

بہ بہل افتخار دگر کردہ اند
کہ اثبات عیب ہنر کردہ اند

ہمہ در کمین اند صید آورا ر
چہ شاہ و اند عید کنند از شکا ر

ہمہ پر دہا بار دوش و کمر
کہ پوشند بینند ہر جا نہ

بگلشن ز بس طعنہ خار و خس
بچین گل نشگفد شان نفس

در استادہ پیشینیان کردہ رسے
بجمع دواوین پر آگندہ گوے

از انشتیان اگر گفتہ آید فرود
قبولش یکے در نظر صد شود

سخن گفتہ عریان ز تشریف شان
شود شعر ہنگے ز تعریف شان

بجد اند در خلط با شاعران
خوشا شعر فہمان خوشا شاعران

در آمیند چون بے اصولان برقص
اگر مطرب آہنگ بود نقص

کہ آن چون کنند استماع نغم
بزیرے توان کرد تحویل بم

ناتمام

چو اصل شعر و سخن را شناخت — نهد دل بگفتار نازک بپے

چو جوہر شناسے کند بے شعور — بر دتاب الماس را آب بلور

کسے چون بر د با طبیعت نبرد — کہ بر پا طلا کر د دار د بے

دران جملہ مشاطگان را چہ حال — کہ جویند کوران بکف خط و خال

چہ رونق سخن را دران انجمن — کہ حاضر نباشند اہل سخن

بگردن در افتاد معنے بچہ — چہ بر گوش بیگانہ افگند راہ

شود پردۂ صبر و طاقت تنگ — چو معنے گرانست و تحسین سبک

ولے ہست مشکل ازین ماجرا — کہ تحسین کند و نباشد سجا

بتحسین بیجا چو گشتے خجل — بخواہند زان دگر چون رود دست دل

خوش آن نکتہ پرداز صاحب ادا — کہ جا کر دہ در دل بد جذل سجا

نیوشندۂ عیش موزون نکرد — کہ ممنون نگردید و ممنون نکرد

گر از شعلۂ شعر شوے شرار — نگردد یکے گرم ذوق از ہزار

ق

ضرورت نمیسازد آشفتہ ام — کہ بہر خود و چون خودی گفتہ ام

نہ از ہر اسیرے بود طوق سخن — برائے سہ چار ست ذوق سخن

بنے یا ہم از ذوق کس داد خود — ہمان بہتر ہم خود بفریاد خود

جدل تا بکے بعد ازین ہم بران — کہ گیرم زبان یاوران اہل زبان

بنوعے دگر کار گیرم زہوش — کہ در مجلس کور چشم ست گوش

نشاید چون لب خموشی سجاست — کہ در بحث کج شان زبان گفتہ رست

برافشان در خاطر نتوان چو بست — زخود بستۂ خط دور باید نشست

بہم پیشگان خود چہ گوید کسے — نگارندۂ ایشان چو جوید کسے

زدم شان فسردہ ست بازار شعر — نگردد بے فروشندہ طوطی شکر

بعد الحمد والصلوٰة مفتتح
قلم شان سیه مار جان رقم
سخن گر ز سقم نفس شان مریض
سخن داشت در پیچ بخت این قرآن
ز دریا گه و در ترشے نجزوه اند
چو نخل سخن تر بسیار آورند
چنان خشک از طبع شان چیده نم
سخن شان ز غماشاک خس خشک تر
باین نقص صاحب کمالے کنند
حجاب ادب بر کران افگنند
در ایفا که خالے ست شهر و دیار
ز صاحب تمیزان ذے اقتدار
ندانسته اند اینکه الصاف چیست
ز اصلاح اگر دم زند مکتمش
کجا هیچ کجا در نظر آورند
چرا نے ز انصاف دور ان چرا
خدا این نمک داد بیجا بست شور
چو خوش با شما سر نیاید سخن
گهے این مهان هم کنند آشکار
نمایند بارے باهل هنر
چنین داد بخت نگون شان فریب
چرا ز ین شریکان کس آید بجان

که گر دو از ایشان بسنجے منبر چه
چه میشد که مے شد بنان شان قلم
که از فطرت پست شان در حضیض
که بینے دو بانے در آخر زمان
نے در سخن لیک نسپرده اند
دران لفظ آبے بکار آورند
که چون گرد پاشد نفس شان رهم
خرا آن گل تازه گوئے لب
بر و باد بازے غرانے کنند
بحشو و غزل در میان افگنند
ز صاحب تمیزان ذے اقتدار
دل روشن و سینه صاف چیست
بهر وقت بگرد ند بر پیش و پس
کز ان بر سر کس حشر آورند
چرا نے بصد دیده کوران چرا
بنخشش شما من گرفتم بزور
بر نجند از و حیست تقصیر من
که شد شاعرے بهر ما عیب عار
جز این شعر ناقص کمانے دگر
که سطح فراز ست قعر نشیب
شریک اند اما شریک زیان

با یوان اعیان اگر خو کنم
نشینم بهر جا که بنشاندم

گرفتست دستم بلندم بلند
بر افشانده بر پرّ وین سپند گزند

زلافم اگر بوی عیب جوست
سخن گفته آنجا جوابش بر دست

عبث خرده بینان کمین کرده اند
بزرگان ما اینچنین کرده اند

رود لغزشم تا کار نا پیروی ست
مواخذات شان در توانائی روی ست

از ایشان به شعری بر افروختن
زما جان به پروانگی سوختن

مقابل نوان خرد شد بزرگ جنگ شان
سر صلح دارد دل جنگ شان

اگر مدح اگر ذم کسی کرده اند
خطا گوئی گوید خطا کرده اند

سخن روشن از پرتو روی شان
خجل آسمان کم بود ده شاگردشان

خنان گل نچیدند زین بوستان
که بی بهرگی ماند در دوستان

درود و ثنا این گزیده عمد اینچنین
که هر گوشه خرمن نهد خوشه چین

از ایشان بمنزل رسد نو سفر
که هم توشه بخشند و هم راه بر

گر بسته امید درجست وجوی
که خاک قدم شان کنم آبروی

سر افرازم ار سجده کاری کنم
گلهد ازم ار کفشداری کنم

نه این ترکتازم ز ما هر یست
سخن تا چه چولان کند شاعر یست

زلافم اگر قطره جیحون شده است
بسنبدم پل عذر قانون شده است

ز تقلید هم میرسد گه بتان
که ما و منی رود به زبان

بخندند دانسته این میکنم
که خود را چنان و چنین میکنم

ازین گفتگو طبعم آشفته است
دلم گشته غافل لبم گفته است

گر از شاعری کرده ام قیل و قال
ترا از خوی کم جبهه انفعال

بموجب بحال رسائی کلام
غلط نیست در نارسائی رسا ست

نیا یدگران بر دے این گزاف — مشک سنگ افتاده میزان لاف

شدم گاه خورشید و گاهے سہا — گہے در ظہورم گہے در خفا

گہے ہمعنانم گہے در عنان — گہے آسمانم گہے آستان

صعود آنچنان و ہبوط اینچنین — اگر راست پرسے نہ آن و نہ این

زپیشینیان گر نداند کسم — نیم وا پسین از پے روان این بسم

نباشم اگر خوب بد نیستم — قبول است اینہم کہ رد نیستم

زبنجم گلم گر سخنوانے مخوان — ولیکن کرم خار وانے مدان

نہ فرد یک نہ دو یک از دور دور — نگہدار میزان خیر الامور

نہ از عان نہ از نکار خود مے کنم — سخن ہم بمقدار خود مے کنم

پر و بال بازے نہ پرورده ام — اگر باشہ ہم با تنگے کرده ام

کجا ہمسر شیر زوران شوم — ہمان شیرم ار شیر موران شوم

زپیر و جوان دارم این التماس — کہ پوشیدن عیب دارند پاس

بہ بینند اگر معنے سینہ ریش — بر ہم نوازند از لفظ خویش

ہمہ یارے و آشنائے شوند — شکست مرا مومیائے شوند

اگر درج لفظے نہ بینند پر — بمعنے کنندش لبالب زدر

شوند ار بکوتاہیے دیدہ باز — سنان زبان ہا نگردد دراز

نباشد اگر روشنے در بیان — ز خاطر فشانند پرتو بران

ز خامی ست این آرزوئی ز ہوش — کہ از خامیم بر نیارند جوش

نینداد آنچنان دوستان در وفاق — کز ایشان جفائے رود بر نفاق

با ایشان چہ دور ست سودائے من — کہ گردد غزالان کالائے من

ولیکن از ین ہیچ اندیشہ نیست — نیم رو کہ رو کردنم پیشہ نیست

در صفت صبح

سپهر پیر ز روزگار این تقاضا کند — که زر سود اشود دهر که زر سود اکند

سخن بجوشم که خام ست بجوش همه — زدم دست در عیب پوش همه

قوی نگردد مے دارم و جاه هم — خدا آیم فطر کرده و شاه هم

ز رنگین کلامان رود گه سخن — بر سنگ شود پرده هم نام من

ز من شور معنی خیان برده تاب — که شبها کنم پر نمک چشم خواب

شب از خواب مرگان من صفت نیست — بمعنی نظر باختن مفت نیست

کشد در دل شب دلم آه صبح — که هست از گدایان درگاه صبح

مبر ریوزه حاجت روا نیم نیست — نیازم که بخت گدا نیم نیست

در اقسام شعرم سخن میرسد — سخن حصه من بمن میرسد

دبیر فلک تا شد کاتبم — ز فیض سحر میرسد راتبم

در تین گلشن از جویبار سحر — نم فیض جاریست بر خشک و تر

دم صبح کم از دم پیر نیست — ارادت که در فیض تقصیر نیست

دم صبح چون مے شود کوره تاب — علم مے کشد اختر آفتاب

شوے تازه روشندلی مهره مند — چو خورشید دم بر دم صبح بند

بروشنی مهر از و شد علم — مبادا ز سرش سایه صبح کم

زتره دستیے ساقیان صبوح — گل تازه رنگے رسته از فرق روح

بجوے نے گل صبح عطا ریاش — وزان صاحب بخت بیدار باش

نفس پنجه افلاک را قفس — گر از صبح دم بر نیارد نفس

مسیحا دمے از نهانخان مے کشد — که دل مرده را تازه جان مے کند

گر بیانش را گشته خود گوشه زر — که از شاهد ان دارد این زیب و فر

که دید این چنین لعبت دلفروز — که از رهگذارش غبارست روز
کند در گریبان گل خفته ران — که ریزد بپایش سر شه وران
شد از مهرشه مایه در سینه اش — که خورشید شد مهر گنجینه اش
باستاد دستی خلق مکتب نهاد — که روشن کنند از بیاضش سواد
زتاب درون تا به گردد جگر — نفس گر پذیرند هوای سحر
کسی را که اختر شبی تر زده است — ببوی نسیم سحر زنده است
بکش رخت بیداری از کوی خواب — بشوی از زلال سحر روی خواب
شود شسته از سینهٔ خاص و عام — بشعر کلفت جرم شام
شخر بشگفاند مابین آب و تاب — بباد نفس زنبق آفتاب
نجنبد مضبا جز ببوی سحر — نخندد چمن جز بروی سحر
از و در چمنها سمن بشگفند — وزو در دهنها سخن بشگفند
طوری سراپا سخن گشته را — خس و خار بودی سمن گشته را
چنان زار بر کلکت سخن مے چکد — که ران تازگی بر سمن مے چکد
زطبعت سخن گشته نازک سخنان — که بر طبع نازک نیاید گران
خیالت گر از روح نازک تر است — ازان طبع ممدوح نازک تر است
رضا جوئی خاطر شاه کن — سخن گر دراز است کوتاه کن
زفکر تو شد طول عرض سخن — بگنجی نشین چند عرض سخن
بعفوان تو لیسے رسان نامه را — زفرسوده پائے ریمان خامه را
زدل سفتے لفظ انجام کش — سخن تم سخن کوس بر بام کش
بیاساقیا مے بده تا سبوئے بابین خمار کوئے
که لب بر کشائیم بر پند هم زبان — زآغاز و انجام این داستان

در خاتمهٔ کتاب

بساتنگ خاطر کہ در کنج غم
نہند سالہا غصہ بر روے ہم

کہ ناگہ بر و پیش روے وا شود
بہ یکبار غمہا طرب بہا شود

خوشا جان شاداب آن تشنہ لب
کہ چون از تف و تاب دشت طلب

فتد مغز در استخوانش بجوش
کند گر ثریے از کف خضر نوش

توان آن ز شنگ دارد بران ناتوان
کہ چون آورد لب تہ بار جان

کل بسط خیزد کف قبض آورد
بہ تشخیص عیسے رسد نبض او

بہ تمثیل حال خود دم بکتہ سنج
کہ چون پاتختے سنجم فرو شد بگنج

چہ حاجت ازین پیش کاندر قلم
شد آخر ز ساتے و ساغر رقم

نگاہے ز حاسد گر فتم بوام
سراپاے این نسخہ دیدم تمام

عیان گشتہ در دیدۂ اعتبار
محیطے پر از گوہر شاہوار

ہمہ لائق افسر سروران
سزاوار تاج بلند اختران

از و کیسہ پر دُر از ہر مشتریے
گران تر بہاے و سبک جوہریے

زدم قرعہ کاین گوہر شاہوار
بدست تنا بر کہ سازم نثار

درین آرزو آشکار و نہان
بہ مدح شہان سر بجیبان

بگوش سخن شد و حال آشنا
بنام کسے بر نیامد صدا

سجید بود دل در ثناگستریے
ولے طبع شہ دار دارد زیاوریے

بحدت چو دل راہ افشا گرفت
سخن باز لگام و زبان وا گرفت

شدم نامے از انتظار رقم
سرے بر نکرد از شگاف قلم

زہم حرف و ترکیب بگسیختند
بہم لفظ و معنے بنا میختند

فرو ریخت بر گ بہار ہوس
نشد دستہ این گل تبار نفس

گشیدم ورقهای شسته پیش
شدم طوطی و چیدم آئینه پیش

دمم از سینه تسبیح پر تو زدم
سر آن کهنه زر سکه تو زدم

چو آن کهنه رباتازه پیوند شد
زبا بهار تحسین بر و مند شد

نگو گشته نقدت کهن تازه شو
کدم خرج زر کهنه دائم نو ست

نو ئے رشک از و بر ده بر کهنگے
که فیروزه نو گشته در کهنگے

اگر کهنگے زان ببالد ملست
و گر تازگے زین ببازد گلست

غم کهنه اهل کمین تازه است
که گویند آن کهنه این تازه است

بهائیست هر زر که من سفته ام
اگر تازه گر کهنه من گفته ام

نه آن صفحه گر دو ز کلکم نگار
که خطے بآن در کشد روزگار

بانگشت حرفے نویسم بر آب
بطوفان عثمان نگردد خراب

زنم رخنه بر تار رخنا گرے
کشم رقص تا مهد از شعرے

مرا دلبرے کالائے بازار من
زکان کیست خواهد خریدار من

بملک سخن در جهان چنان
که چون میوه باغ این کلخ چید

بنازد بآن باغبان روزگار
که با گلبنش شوق ورزد بهار

به بستان موزونے قد شاه
ببالائے طوبے رساند کیاه

دماند بلبعم بحرف چمن
بلفظ خنک معنے نسترن

اگر کرده ام دسته بازو فگار
بنالید گاو زمین زیر بار

چو آیم به بتخانهٔ آستان
مصالح کنم رفعت آسمان

ز خفقان جنان داد نفرین دهم
که هم خصم را لب بآهین دهم

گر از عزم رخشش بیان آورم
دو صد صرصر عزمش در عنان آورم

بهر جا که نظم از آن خاک پاست | دو صد معنی آب حیوان فداست
زنیرنگ تو بزمے فروچیده ام | چنان هر چه باید در و چیده ام
که تا حشر از دولت شیخ و شاب | گل و لاله دارند و نقل و شراب
نه آن سرو رسته درین تازه باغ | که قمری نباشد چه بلبل چه زاغ
بیاید نکو نقشے آرد در نظر | بگو تا نباشم ز هر من هنر
بشیرینی ادائیست شیرین دلت | فشاند و شکر از نمک غافلت
هر و سے چنین چشم لیل و نهار | ندیده است در حجله روزگار
لبش باد پیش تو در خاکبوس | که مشاطه را خاست این هر و س
گل تر کجا دارد این تازگے | که با او زند حرف طرفه غازگے
ملاحت بگستر دازد و خوان خویش | نمکهاست تازه کند مهمانی ریش
صبا گفت حرفے ز پیراهنش | گل آمد بخنده چو خار در دامنش
کند تازگے طرح اگر بهمین | شود جنس شادی در آب و طین
کند نافه بندے چو در چین مروے | نماند مشک را کمتر از خاک کوے
صبا یک شمن نافه بر هم شکست | اگر مشک نه در زلف در هم شکست
مخوان زلف و دام تمنا است این | مگو خال تخم سویدا است این
ز شیرینیش گر اشارت رود | شکرهاے عالم نظارت رود
کشد زهره از گوش بے اختیار | نشاطاش رقاصیش گوشوار
ازو نیست جز تیز هین بهره یاب | که هر جا خوشش گشته وقت نقاب
مصور نیست فضلش ز طبع فضول | حذا انجمش از تو بخت قبول
تبسمے کزو طعمها تازه شود | نگاهے که جنبش یکے صد شود

شه غزنو سلطان که چو تقصیر کرد — تلافی حذیو جهانگیر کرد
ازان صرفه کارے شد این سود او — که مذموم شد نام محمود او
بود ختم بر شعر یارد کن — جواهر فشانے بر اهل سخن
چنین گر دهد دایهٔ شاعران — مشعرے رسد پایه بر شاعران
زلبس سنجل فردوسے ارشد سنجل — زلبس جود من گشته ام منفعل
شتر گر به چرخ گردان به بین — که استاد آن که دهد شاگردی این
درینها کجا رفت آن نکته راز — که شاهش بسر بر نهد تاج ناز
لب عیب جویان شده بسته باد — مگو هیچ کافزون زاندازه داد
نیاید ازان ابر اکرام شاه — که در ریزش اندازه دارد نگاه
خدایا بحق نیاز ارباب جود — که مفتوح زین شه کن ابواب جود
ز صیتش جهان را بر آوازه دار — بمهرش دل خلق را تازه دار
چو اولی ست ختم سخن بر دعا — سرانجام غزل گفته ام در دعا

غزل متضمن دعا

ز خصم شاه دشمنت زار باد — وزان ناله تاثیر بیزار باد
ز پست و بلند جهان حاسدت — بر آید گر از چاه بر دار باد
شود در ره تاکه رد گلخن ز خصم — بدوش از سر ش پشته خار باد
ازان تار آهے که بد خواه رشت — بگیسوی بد خواه شب تار باد
بدشت نهیبت ز خون عدو — غراب اجل زرد منقار باد
ز رمح تو در سینه سرکشان — نفس اژدر الامان خوار باد
ز عنف زمان گشته دلها خراب — مدارا ے عهد تو معمار باد
ز غیب اختر طالعت را عجیب — سعادت هزار آسمان دار باد
خوشا چشم شنجوف خیز عدو — دلش غیرت کان زنگار باد

بمقرب مہادی مثل گشت خصم ۔۔۔ زر گہا تنش کنیہ مایہ باد
زنا شیہ رفق تو در طبع دہر ۔۔۔ تعدے مبدل بہنجار باد
بدیوان عدلت فلک حاضرست ۔۔۔ زبیدہ سوابق در انگار باد
زلعلت بخشمشت در کمینگاہ وقت ۔۔۔ طمع فارغ از پاس اظہار باد
گفت ریخت خشم در ایاغ سخا ۔۔۔ زبان طلب مست و سرشار باد
درین پایہ کا مقام و اکرام تست ۔۔۔ تو ان گفت مبلغ بمقدار باد
بپے پیشکارے درین پیشگاہ ۔۔۔ زخرد ان پیشہر کلان کار باد
زبار دغار گران سنگ تو ۔۔۔ زمین سایے زانوے گہسار باد
مصید دیدہ سخت تو تار و زخم ۔۔۔ چو عاشق شب وعدہ بیدار باد
مست سے خمار و لائے ترا ۔۔۔ خم از سینہ مست و ہشیار باد
دعائے بر آزادگان مے کنم ۔۔۔ مہر تو دل شان گرفتار باد
بتے کش نباشد اگر مہر تو ۔۔۔ سنج شبجہ اش تار زنار باد
زنم چرخ گردت چو گردم غبار ۔۔۔ نشیبے زکویت ہوا دار باد
ملاحت زشور شکر خندہ تو ۔۔۔ نمک پاشش دلہائے افگار باد
زدا غت کہ سرمایہ راحت ست ۔۔۔ متاع جگر گرم بازار باد
زمژگان نگہ خار در پا نشست ۔۔۔ زروئے تو در سیر گلزار باد
بابین سایہ خورشید در کوے تست ۔۔۔ سیہ سایہ زر پایہ دیوار باد
زدا منا ذ رنگ و لویت سخن ۔۔۔ سمن سیکد و لالہ رخسار باد
بمدح تو بر صفحہ روزگار ۔۔۔ مضامین کمیاب سبیار باد
ظہوری ز صد سے برد گفتگو ۔۔۔ موفق بالتمام گفتار باد
بیا ساقی اے تلخ شیرین زبان ۔۔۔ بحال لبالب مرا بردہان
کہ گردد بجرعت سخنہا تمام ۔۔۔ چو در آخر نامہ ارزد السلام

خاتمة الطبع

بعد حمد و سپاس ایزد بی همتا و درود بر رسول مجتبی مژده باد که درین آوان فرحت توامان که عالمیان را ستانگین صهبای قدر نظم و نثر در کف و خماری جهل این معنی کسیر بر طرف ست کتاب عدیم الجواب ساقی نامه ملا انور الدین ظهوری را که الحق عذوبت مضامین لذت آمیز طباع صنائیه و ائقان مزه علم و هنر را لبسان ریق مختوم فرد و میان مسرت انگیز ست و حلاوت و لطافت الفاظ رنگینش بشابه که از بین مناولت و اجرای [illegible] بر لب و زبان بفصاحت سحبانی لبریز فیضند که از ان ظهوری جلوه مے دهد همانا ظهیر فاریابی گفتنش میرسد کار پرداز ان مطبع نامے صاحب جودی که از کاسه لیسی نمیش آن برانکه را مدام در سخا شهرت و بهائیت غلط گفتم بل عالمی بیامن بذل فضل خوش کامروائی والا همم ذوالختم صفات فتوت و قدردانی او چنانکه دانی مشهر آفاق ست و اشهر اسم سامیش بیش جمهور مشهورست بمطبع نول کشور کانپور بکمال تصحیح و تحشیے بماه جولائی سنه ۱۸ ع لباس فاخره اختتام پوشانیدند بمنه و کرمه

بقلم عجز رقم عباد الحقیر
بانکی لال متخلص بتوقیر تحریر شد

مثنوی زلالی مسمی بہ آیاز و محمود مجتبی ہے ۱۵ ر

قصائد عرفی مجتبی مشہور کتاب درسی ہے ۴ ر

ساقی نامہ ظہوری مشہور کتاب تصنیف بلا اظہر سی ۷ ر

قران السعدین یہ کتاب ضیاء الدین شاہ بادشاہ
کی تناء وصفت مین حضرت امیر خسرو دہلوی کی تصنیفات
سے ہے ۔ ۶ ر

قصائد بدر چاچ مشہور کتاب ہے ۔ ۴ ر

شرح قصائد بدر چاچ معروف بشرح عثمانی خانی
شارح اسکے مولوی محمد عثمان خان شہید دار السلام مرحوم
ہین اس شرح کی ضمن مین عمدہ رسالہ ہر علم و فن کے ہین
خصوصاً رسالہ جات رموز طلسم قابل دید ہین ۔ ۱۲ ر

مثنوی ولی رام عرف چشمہ عرفان تصنیف
ولی رام ۔ ر

دیوان حافظ مجتبی مشہور بدیوان حافظ شیرازی کے
الیچنا مجتبی مطبوعہ مجید یہ بہت خوشخط طبع ہوا ہے ۱۲ ر

کلیات حزین ۔ یہ ایک مجموعہ غرائب روزگار
نتیجہ طبع سخن آفرین شیخ محمد علی حزین کہ جسکی نازک خیالی
مقبول خواص ہر شخص نہایت رتبہ کا صاحب کمال
تھا اور بصفات استغنای وغیرہ رسی مین شہرہ آفاق
نہایت جد و جہد سے یہ کلیات بہم پہونچا اس مجموعہ
مین کتب ذیل شامل ہین ۔ سوانح عمری حضرت
مصنف تواریخ سلاطین قصائد نعتیہ ائمہ اطہار
دیوان و مثنویات صفیر دل و چمن انجمن و
مثنوی خرابات ذہنگ نامہ تذکرۃ العاشقین
وغیرہ ۔ عہ ۱۲ ر

کلیات مرزا بیدل اس کلیات مین چار کلیات
ہین نکات بیدل رقعات بیدل دیوان بیدل
عناصر بیدل اگرچہ اونکی تالیفات لاانتہا ہین
مگر لب لباب کلیات کی یہی چار حصے ہین ۔ ۴ ر

دیوان بیدل اسکے حاشیہ پر جات بیدل
ہی اصل نسخہ قلمی بہت عمدہ بہم پہنچا تھا واسطے ملاحظہ
شایقین کے طبع ہوا ۔ ۵ ر

کلیات سعدی شیرازی حاوی ہر سائل
مفصلہ ذیل دیباچہ کلیات گریا گلستان بوستان
قصائد عربیہ قصائد فارسیہ مراثی ترجیعات طیبات
بدائع خواتیم غزلیات قدیم صاحبیہ مفردات
قطعات رباعیات مثنویات مقطعات مطائبات
ہزلیات خاتمہ ۔ ۴ ر

دیوان مخفی تصنیف مخفی تشتی ۔ یہ اوستاد
اہل زبان تھا تشت نام مقام کا ہے ولایت فارس
مین جو ناواقف اسکو کلام زیب النسا بیگم کہتے ہین یہ
غلط ہے تذکرون سے ظاہر ہے ۔ ۴ ر

دیوان خواجہ معین الدین چشتی ایک نایاب
ہما صفت یہ تصنیف محض عنایت ایزدی سے
اس مطبع کو ملی تبرکاً طبع ہوئی ۔ ۴ ر

دیوان حضرت غوث الاعظم شیخ محی الدین
گیلانی مشہور بہ پیران پیر ۔ ۱ ر

کلیات نظم غالب فارسی عالیجناب
مرزا اسد اللہ خان بہادر دہلوی کا کلیات نظم
جو ہنگام حیات مرزا صاحب مجموعہ تصحیح منضم

طبع ہوا تھا اب بار دوم قدردانان کے خواہش سے طبع ہوا ۱۶ر

دیوان موزون من نتایج خیالات عالیجناب راجہ رام نرائن صاحب مغفور تلمیذ شیخ علی حزین مشہور دیوان ہے۔ ۱۰ر

دیوان صائب مشہور دیوان ہے۔ ۵ر

دیوان ناصر علی منشی و شاعر بادگار زمانہ متاخرین ہے۔ ۳ر

دیوان غنی مصنفہ ملا محمد طاہر متخلص بہ غنی ۴ر

قصائد مدحیہ نظام عمدہ عمدہ قصائد فارسی وارد ہین۔ ۱۲ر

دیوان تفتہ منشی ہرگوپال صاحب متخلص تفتہ تلمیذ غالب دہلوی۔ ۶ر

جوہر معظم دیوان مرزا گل محمد خان بالطف اکرانی اور اوسکے ساتھہ منشی جواہر سنگھہ جوہر تخلص کا کلام فارسی شامل ہے چونکہ منشی صاحب موصوف اپنے کو شاگرد مرزا صاحب خیال کرتے ہین اسلئے اونکے استاد کا کلام شامل ہوکر چھپا۔ ۱ر

کلیات صائب کامل از نتایج طبع مرزا محمد علی صائب تبریزی۔ مشاہیر شعرا سے تھے۔ ۶ر

دیوان کشفی مولوی سلامت اللہ مغفور کانپوری کے تصنیف سے ہے ہر ایک شعر مین ایک لطف دردیشانہ پایا جاتا ہے۔ ۸ر

دیوان ہلالی مشہور اوستاد اہل زبان ہے مطبوعہ نظامی۔ ۵ر

خیال بجودی نہایت عمدہ مذاق کی کتاب تصنیفات منشی سہیل سنگھہ صاحب مرحوم بنارسی بجود تخلص یادگار ہے۔ ۲ر

کلیات امیر خسرو دہلوی مجموعہ چار دیوان دیوان تحفۃ الصغر۔ جو کلام نوعمری مین فرمایا۔ دیوان وسط الحیوۃ۔ کلام جوانی دیوان غرۃ الکمال جو کمال عمر کہ چالیس برس مین فرمایا۔ دیوان بقیہ نقیہ جو کہ پیری مین تصنیف فرمایا۔ ۱۰ر

قند پارسی مجموعہ منتخبات کلام شعرا نامی مولفہ مولوی عبد الغفور خانصاحب بہادر متخلص بہ نساخ۔ ۱۳ر

کلیات نظیری نیشاپوری مع شرح طبع ہوا ہے۔ ۹ر

شاہنامہ فردوسی طوسی مشہور کتاب جسکی شان عظمت محتاج بیان نہین چند نسخ صحیحہ سے مطابق کرکے خوشخط با تصویرات کاغذ نفیس تقطیع کلان بن اہتمام طبع ہوا۔ ۲ر

ایضاً کاغذ رنگین و عمدہ۔ ۷ر

شاہنامہ قاسم کنابادی مولف اسکا بہت کامل اہل زبان مشہور شخص ہے بتتبع شاہنامہ فردوسی زور طبع دکھایا ہے حالات جنگ شاہان فارسی عمدہ طرز سے لکھے۔ ۳ر

س ظ ۳۴۳
ن ۲

۸۹۱۵۰۱۴۵ ف

This book is due on the date last stamped. A fine of 1 anna will be charged for each day the book is kept over time.

۴۳۸